

VITRALII

LUMINI ȘI UMBRE

Publicație editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în
Retragere din Serviciul Român de Informații

DIRECTOR: Col. (r) Filip Teodorescu

Contact:

București, str. Toamnei nr. 37, sector 2

Tel.: (0040)-21-2119957

acmrr.bucuresti@acmrr-sri.ro

www.acmrr-sri.ro

©ACMRR-SRI

București 2022

ISSN 2067-2896

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE”

Consultanți științifici	Prof. univ. dr. Ioan Scurtu Prof. univ. dr. Mihail M. Andreescu Dr. ist. Alex Mihai Stoenescu Conf. univ. dr. Aurel V. David
-------------------------	---

Colegiul de redacție	
Redactor șef:	Col. (r) Hagop Hairabetian
Secretar de redacție:	Gl. bg. (r) Maria Ilie
Membri:	Col. (r) Sorin Aparaschivei Gl. mr. (r) Dumitru Bădescu Gl. mr. (r) Marin Ioniță Gl. bg. (r) Nechifor Ignat Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu Col. (r) dr. Tiberiu Tănase Col. (r) Gheorghe Trifu

Responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor publicate revine exclusiv autorilor acestora. Opiniile și punctele de vedere exprimate de autori în cuprinsul revistei pot să nu corespundă integral cu cele ale ACMRR-SRI. Reproducerea sub orice formă a conținutului acestei publicații este permisă cu menționarea sursei și a autorului. Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

C U P R I N S

Editorial

- De 50 de ori „*Vitralii*”, cu umbre și lumini 5

File de istorie

- „Războiul hibrid” al Rusiei împotriva României în documentele Serviciului „S” al Armatei (iunie 1940) 7
Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei
- Smaranda Brăescu, „regina înălțimilor” 23
Mădălina Gavrea

Memorie profesională

- Apărarea ordinii constituționale – obiectiv constant al serviciilor române de informații. 8. Subminarea puterii de stat (IV) 29
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu
- Decembrie 1989: salvat din provocări 51
Col. (r) Alexandru Bochiș
- Blagoveștenie 1991 (7): procesul celor 24-1-2. Secvențe necenzurate 58
Col. (r) Gheorghe Ciobotaru
- Dintr-un regiment mecanizat în garda personală a președintelui țării 90
Col. (r) dr. Aurel V. David

Atitudini

- „*Pe frontul secret, confruntarea este foarte dură, permanentă, fără menajamente ori moralitate!*” 103
Interviu acordat de **col. (r) Liviu Găitan**

În sprijinul culturii de securitate

- Structurile de intelligence și „marele joc” ucrainean 111
Col. (r) Liviu Găitan
- Reziliența strategică a României și infrastructurile critice 123
Col. (r) conf. univ. dr. Ella Ciupercă
- Sahel. Schimbări climatice și terorism 129
Mario Balint
- Note de lectură și evenimente 134
 - Despre memorie și existență (dr. Victor Constantin Măruțoiu)
 - La peste 50 de ani de antiterorism românesc (col. (r) Gh. Trifu)

- Lansarea unei monografii de interes (*Marian Covlea*)
- Problemele societății românești postdecembriste și un compendiu de soluții viabile: două cărți-interviu (*Prof. univ. dr. Ștefan Vlăduțescu, Universitatea din Craiova*)

Pagini literare 141

- Corin Bianu, Mircea Dorin Istrate, Ionel Nistor, Gheorghe Micle, Mariana David, Ioan Grigoraș, Gheorghe Trifu, Theodor Borcan

Din viața și activitatea ACMRR-SRI 147

- Cronologie: februarie – mai 2022
- Omagiu celor ce ne reprezintă cu cinste
- Prezenți în viața și cultura cetății
- Noi apariții editoriale
- „*Vitralii – Lumini și umbre*”: gânduri la „numărul 50”
- Ruxandra Maria Răducan – în pragul unei frumoase cariere artistice

DE 50 DE ORI „VITRALII”, CU UMBRE ȘI LUMINI

Nu ne-am dat seama cum au trecut aproape treisprezece ani și nici când s-a ajuns la cel de-al 50-lea număr al unei reviste care în toamna anului 2009, la propunerea colonelului (r) Filip Teodorescu și cu colaborarea unui grup de rezerviști entuziaști, avea să devină publicația veteranilor din serviciile românești de informații.

Colectivul de redacție al revistei „*Vitralii-Lumini și umbre*” nu cuprindea decât câteva persoane care își încercaseră condeiul printr-o carte sau în diverse alte publicații, dar fără activitate publicistică propriu-zisă. Erau însă oameni cu o impresionantă experiență și mai ales cu o bogată memorie profesională, martori și adesea făuritori din umbră ai istoriei ce avea să se scrie.

Proiectul editorial „*Vitralii*”, pentru a deveni – așa cum menționa la lansare directorul de atunci al Serviciului Român de Informații, George Cristian Maior – „*o platformă concretă de dialog pentru dezbaterea din perspectiva retrospectivă și critic constructivă a unor idei și concepte aflate în permanentă actualitate în societatea românească*”, nu putea fi, evident, realizat doar de câțiva entuziaști. Trebuie să subliniem aici rolul esențial și contribuția de mare importanță și semnificație pe care au avut-o și o au colegii și colaboratorii noștri, precum și „mentorii” din grupul de consultanți științifici. Cu toții și fiecare, de-a lungul timpului, au făcut din acest proiect o publicație de considerabilă audiență și prestigiu, primită cu interes, citită, dezbătută (și uneori criticată) de un public larg și divers, din zona autorităților și instituțiilor centrale și locale cu atribuții sau preocupări legate de Securitatea Națională, a centrelor de studii și cercetări în problematica de specialitate, a unor organizații nonguvernamentale și, nu în ultimul rând, din zona mass-media.

De-a lungul anilor, articolele publicate în revistă au fost incluse în volume antologice și de autor care s-au bucurat de un frumos succes în mediul specialiștilor și al marelui public.

Cei implicați în dezvoltarea proiectului „*Vitralii*” și-au propus nu doar să prezinte prin intermediul revistei aspecte mai puțin cunoscute din domeniul

Serviciilor Secrete sau să contribuie la promovarea culturii de securitate, ci mai ales să ajute la menținerea spiritului de demnitate națională. Autorii articolelor au fost și sunt veterani aparținând domeniului *intelligence*-ului, în măsură să cunoască și să prezinte o imagine reală a serviciilor de informații. Veteranii publiciști au încercat și au reușit să explice și unele așa-numite „chestiuni obscure” din istoria și activitatea concretă a unor structuri informative românești și străine.

Prin studii temeinic fundamentate s-a urmărit obținerea și oferirea unor viziuni integrate asupra serviciilor de informații, în care să fie încorporate și elemente de cunoaștere oferite de geopolitică, relații internaționale și comunicare socială; astfel au fost reliefate exemple de dăruire și patriotism ale unor ofițeri de informații români sau străini, dar și eșecurile și trădările.

Adresându-se unui cerc larg de cititori, revista a fost și este deschisă colaborării cu societatea civilă, oferind un cadru propice pentru relaționarea între cercetătorii din domeniul securității naționale și internaționale. Prezența și disponibilitatea liberă a întregii colecții a revistei pe Internet, în cadrul *website*-ului Asociației Cadrelor în Rezervă și în Retragere din Serviciul Român de Informații (www.acmrr-sri.ro) a fost, de asemenea, de natură să contribuie la extinderea considerabilă a numărului de cititori.

Ca publicație editată de Asociația Cadrelor în Rezervă și în Retragere din Serviciul Român de Informații, revista a acordat un spațiu important prezentării activităților Asociației și Sucursalelor acesteia, dar mai ales membrilor lor care au devenit, după încheierea activității profesionale, tot mai mult prezenți în viața socio-culturală a comunităților din care fac parte.

Conștienți de faptul că realizarea celor 50 de numere ale „*Vitraliilor*” se datorează în primul rând cititorilor și colaboratorilor revistei, le mulțumim tuturor că ne sunt alături și-i invităm și pe această cale să ne însoțească pe drumul ce ne va duce... spre numărul 100!

Redacția

FILE DE ISTORIE

„RĂZBOIUL HIBRID” AL RUSIEI ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI ÎN DOCUMENTELE SERVICIULUI „S” AL ARMATEI (IUNIE 1940)

Fideli expresiei antice „*Historia magistra vitae est*” (Istoria este învățătorul vieții – Cicero), avem convingerea că cercetarea dosarelor Serviciului S (secret) al Armatei Române în „*Problema acțiunii subversive a statului sovietic contra statului român*”, perioada 1920-1941, poate oferi îndrumare sau chiar răspunsuri la unele din problemele de securitate cu care se confruntă România și aliații ei astăzi. Se pot ivi idei sau soluții care să le sprijine pe cele deja adoptate, pentru ca, însumată, această cunoaștere să contribuie la sporirea rezilienței societății și a instituțiilor statului român în fața competiției pentru teritorii și influență dinspre Federația Rusă.

Cunoașterea experienței trecutului ajută la efectuarea de analogii și comparații între evenimentele de atunci și înțelegerea *tiparului acțional* folosit în prezent de statul rus în politica sa externă.

Conduși de această motivație, în materialul de față vom prezenta mijloacele, tacticile, modul de operare și temele propagandei statului rus în acțiunea sa subversivă care a culminat cu raptul teritorial din iunie 1940 asupra teritoriilor românești Bucovina de Nord și Basarabia.

Dar să dăm cuvântul documentelor de arhivă.

Se relevă că încă de la începutul anilor 1920 guvernul rus/sovietic a dat ordin organelor sale speciale să creeze pe teritoriul nostru național o serie de mijloace legale și ilegale, inclusiv un partid politic (Partidul Comunist din România/PCR), cu scopul ca acestea să acționeze subversiv contra statului român și integrității sale teritoriale.

S-a acționat pe trei direcții: *spionaj*, *agitație* și *propagandă*, urmărindu-se „exploatarea inechităților sociale, a neajunsurilor și a nemulțumirilor de orice fel în toate straturile sociale ale statului român și, mai ales, în masa lucrătorilor, funcționarilor mici și țăranilor săraci”.

S-a stabilit că, prin intermediul PCR, guvernul sovietic „a creat nuclee comuniste care se introduc în instituțiile statului, întreprinderi și stabilimente industriale, în grupurile politice, în armată și chiar la sate (...). Se introduc chiar și în cadrul grupărilor de dreapta, pentru a le compromite. Ideile sovietice sunt adaptate la condițiile locale. Printre muncitori și țărani, exploatează chestiunea

impozitelor, executările silite, datoriile etc., puse față în față cu corupția organelor administrative și prin arătarea afacerilor veroase ale oamenilor politici. În acest fel, infiltrează neîncrederea în organele de stat și compromit personalitățile marcante ale statului român. Exploatează ideile separatiste ale populației minoritare, subminează religia de stat, provoacă acte de sabotaj și terorism, creând o atmosferă de nesiguranță și compromitere a regimului de azi. Cultivă și întreține spiritul revoluționar prin mitinguri, greve, manifestări de stradă”¹ etc.

Acțiunea subversivă a statului rus/sovietic împotriva statului român în perioada 1920-1941 s-a desfășurat în felul următor (conform schematizării Serviciului „S” al Armatei Române, al cărui șef era Mihail Moruzov)²:

- Perioada 1920-1923, sau epoca începuturilor, care s-a manifestat prin:
 - numeroase atentate și sabotaje (acte teroriste);
 - atentate în Basarabia (Teatrul Național din Chișinău, Uzina Electrică din Cetatea Albă etc.);
 - atentate și sabotaje la căile ferate (pe linii, în gări, asupra lucrărilor de artă: poduri, viaducte, tuneluri etc.);
 - atentatul de la Senat, în care și-a pierdut viața ministrul G. Greceanu (atentator bolșevicul Max Goldstein, instruit pe teritoriul sovietic la Odessa).
- Perioada 1924-1933 - epoca organizării cadrelor (agenților de spionaj și de influență, n.n.) și a intensificării acțiunii printre muncitori:
 - au fost create numeroase celule comuniste în diferite întreprinderi, mai ales în provinciile care s-au unit cu Țara în anul 1918;
 - au fost organizate grevele de la atelierele CFR Grivița, în februarie 1933;
 - brigăzile de agitatori, trimise la sate în vederea perturbării alegerilor din decembrie 1933.
- Perioada 1934-1938 - epoca exploatării la maxim a luptelor dintre partidele politice și simpatiile filo-democratice, alături de ideile anti-război și filosovietice:
 - constituirea la București, în anul 1934, a *Comitetului Antifascist și Anti-război* („denazificare”, „demilitarizare”, n.n.);
 - crearea, în anul 1937, a *Comitetului pro-Spania*, condus de „comuniști etnici evrei” și dirijat de centrala sovietică a Kominternului de la Paris;

¹ Arhiva Serviciului Român de Informații (ASRI), Fond D (documentar), Dosar nr. 9060, Vol. 3.

² ASRI, D, Dosar nr. 9060, Vol. 3.

- intensificarea propagandei de presă (dezinformarea, *n.n.*), în special cu ajutorul „ziariștilor comuniști etnici evrei” de la *Dimineața*, *Adevărul* și celelalte 50 de publicații *democrate* (comuniste);
- lansarea, în anul 1937, a *Blocului Democratic*, pentru a pregăti trecerea către *Frontul Popular* (coalțiie a partidelor de stânga).
- Perioada 1939-1941 – corespunzătoare infiltrării agenților comuniști (PCR era declarat ilegal) în organizațiile politice oficiale (legale, recunoscute de stat) cu caracter naționalist:
 - infiltrarea în Frontul Renașterii Naționale și Partidul Națiunii, cu susținerea propagandei în favoarea *democrațiilor* (a stângii și a mișcării bolșevice);
 - infiltrarea în Mișcarea Legionară, acțiune care a dus la *rebeliunea legionară* din ianuarie 1941.

Pe baza „materialului informativ de care dispunem”, cei de la Serviciul „S” al Armatei Române apreciau și prognozaau că doctrina *pe timp de pace* și *pe timp de război* a guvernului sovietic contra țării noastre avea următoarele obiective:

Pe timp de pace: guvernul rus/sovietic pregătește și întreține o adevărată armată care, prin spionaj, lansarea de știri false (*fake news*, *n.n.*), acte de terorism, distrugerii, propagandă (dezinformare, *n.n.*), tulburări interne și revolte, bande organizate și detașamente debarcate de aviație în spatele frontului („omuleți verzi”, *n.n.*), să fie capabilă să procure informații pentru trupele proprii; să agite, să enerveze și să demoralizeze populația; să distrugă punctele sensibile de mare circulație și stabilimentele ce vor lucra în folosul armatei, să ridice populația majoritară și minoritățile contra războiului (demilitarizare, *n.n.*), contra statului; să execute atacuri prin surprindere asupra centrelor și punctelor importante din spatele armatelor, centrelor de aprovizionare, punctelor de circulație intensă, gări, aerodromuri etc. (termeni prin care astăzi definim *infrastructura critică* a statului, *n.n.*)³

Pe timp de război – organele legale și ilegale create de statul sovietic pe teritoriul României vor acționa după următoarea „doctrină”:

1) Scop: a se asigura prăbușirea „spatelui” și a Armatei Române printr-o „mișcare revoluționară, în scopul de a instaura la cârma statului un regim comunist” (guvern marionetă, *n.n.*);

³ ASRI, Dosar nr. 9060, Vol. 3, filele 33-59.

2) *Mijloace*: cele utilizate în timp de pace, adaptate situației de război. În plus, vor utiliza *agenți* transportați cu avionul, aduși pe mare sau trecuți prin țările neutre; *detașamente armate* transportate și debarcate în spatele frontului.

3) *Metoda de lucru*: aceeași din timp de pace, însă acțiunea va fi dusă într-o manieră mult mai brutală și mai îndrăzneță.

Serviciul „S” mai avertiza: „Toate aceste mijloace și organizații ruse create sau infiltrate pe teritoriul României vor căuta, în special, să ridice populația contra războiului și să revolte armata contra comandanților. Ele vor avea susținerea acțiunii *detașamentelor armate* debarcate de ruși în spatele frontului, care vor ataca punctele sensibile și centrele importante de aprovizionare și circulație (infrastructura critică, n.n.)”.

Legatia Uniunii Sovietice în România: centrul principal de difuzare a propagandei și umbrela utilizată pentru acoperirea activităților de spionaj

Sesizând pericolul german și riscul izolării internaționale, guvernul sovietic a căutat să-și normalizeze relațiile cu România. Același pericol german a determinat Marea Britanie și Franța să intervină la București pentru ca țara noastră să accepte relații diplomatice cu regimul sovietic, considerat atunci „răul mai mic”. Ca urmare, în cursul anului 1934 se stabilesc, la nivel de legatie, relații româno-sovietice. Dar, atenționa Mihail Moruzov, șeful Serviciului „S”, asta va aduce în România și întreg aparatul rus de spionaj care va fi camuflat în cadrul reprezentanțelor statului sovietic.

Imediat agenții contraspionajului român au luat în supraveghere Legatia sovietică din București. În cursul anului 1940 *aparatul de spionaj sovietic* acoperit în cadrul acestei Legatii, aparat care a sprijinit informativ raptul teritorial sovietic asupra Bucovinei de Nord și Basarabiei, a avut următoarea schemă de organizare⁴:

1) Biroul Informațiilor Politice (*Reprezentanța politică*). Conducerea biroului a fost asigurată de Mihail Șavrov (Șarov), acoperit în funcția de „atașat de presă”, în realitate acesta era „cadru de informații”.

Șavrov era sprijinit în activitatea informativă de „reprezentanții” N. Lubov și Nicolae Sergheev, acoperiți ca ziaristi ai agenției sovietice de presă „TASS”, și de următorii „informatori”: Șt. Gardany, ziarist; Sc. Froda, ziarist; T. Mihăilescu, ziarist; Sabrina Vurgaf, ziaristă; Dlugaci Bern; Sergiu Lecca,

⁴ ASRI, Dosar nr. 6256, GPU, *Direcția Poliției și Siguranței sovietice, anii 1932-1942*, f. 143; respectiv Dosar nr. 8165, vol. 7, „Legatia, consulatele și mișcarea corpului diplomatic al URSS”, f. 334.

ziarist; Welkish, soția lui W. Kurt; Alex Collier; Max Obler, ziarist; Andrei Lorsa; Hem Saiovici, Rozalia Kremer; Calimacki Scarlat⁵.

Biroul Informații Politice lucra și prin următorii „diplomați” ai Legației sovietice:

- Nicolai Șutov, acoperit în funcția de „secretar II” și șef al Secției Consulare din Legație, în realitate avea calitatea de „rezident al OGPU”⁶, șef al *Serviciului de contrainformații* al Legației. Îl avea colaborator principal pe Ivan Peremistev, „secretar și șeful celei Partidului Comunist pan-sovietic din cadrul Legației URSS”⁷.
- Anatolie Abramov (Abraham), acoperit ca „secretar al Secției Consulare”, misiunea sa reală „este de a lua regulat contact cu anumite persoane care fac parte din *Serviciul de Informații al Legației*”, răspundea și de *Serviciul radio/ascultare/interceptare* al Legației;
- Alexandru Lunin, acoperit în funcția de „secretar II de legație”, îndeplinea și funcția specială de „*reprezentant politic* al Comisariatului Poporului pentru Afaceri Externe” (spionajul extern)⁸;
- Serghei Mihailov, „prim secretar” al Legației;
- N. Krimov, „atașat de legație”;
- N. Rodin, „atașat de legație, în realitate este recrutor” (plecat în iunie 1940, a fost înlocuit de Serghei Ivan);
- Grigori Eremin, al III-lea „secretar”;
- D. Kolesnikov, „atașat de legație”;
- M. Cernov, „atașat de legație”.

2) Biroul Informații Economice (Reprezentanța comercială) - era condus de Vladimir Sevelev, acoperit în funcția de „atașat comercial”. După *ultimatumul* din iunie 1940, Vladimir Sevelev a fost mutat în funcția de „atașat de presă”. În realitate el conducea *Biroul Special de Informații Politice pentru Balcani*. Îl avea ca ajutoare pe M. Gherasimov și Al. Ostovsky, sprijiniți de

⁵ Calimachi Scarlat „Prințul”, născut la 20 septembrie 1896, București, ilegalist al PCR, ziarist și scriitor. În anul 1969 avea statut de „pensionar”, fost director al „Muzeului româno-rus”, membru al Consiliului Radiodifuziunii și al Uniunii Scriitorilor. Era membru fondator al Asociației „Amicii URSS” și al „Comitetului Național Antifascist”.

⁶ OGPU – Securitatea de stat sovietică, acronim corespunzător perioadei 1934-1943, apoi NKVD.

⁷ ASRI, Dosar nr. 8165, vol. 6, „Legația, consulatele și mișcarea corpului diplomatic al URSS”, f. 305.

⁸ ASRI, Dosar nr. 8165, vol. 6, „Legația, consulatele și mișcarea corpului diplomatic al URSS”, f. 305.

„informatori”: P. Costenuș, D. Troianos, Gamberger, Virgil Ionescu, Dulberger (Mișu Dulgheru), Constante (Lena?), Ulman.

După 26 iunie 1940 conducerea Biroului de Informații Economice (și a *Reprezentanței comerciale*) a Legației sovietice a fost preluată de Efim Solomonovici Gurvitz, acesta fiind „membru al Secției a IV-a OGPU «sabotaj economic» și șeful Biroului I de Informații pentru Moldova de Nord”.

3) Biroul Informațiilor Militare (Razvedupr/GRU) - condus de Nicolae Sergheev, acoperit ca „secretar al agenției TASS” din București, în realitate „este ofițer al Armatei Roșii și șeful *Serviciului de informații și spionaj militar* al Legației sovietice (Direcția a IV-a din Marele Stat Major al armatei sovietice/GRU, *n.n.*). Are ca informatori pe: Grigore Năfriță; Alb Scheleler; I. Richman; M. Anghelescu; Dina Fux; M. Pușca; Emil Bodnăraș; N. Badicov; B. Masarek; Vasele Tamaș; Isac Lifzig; S.B. Richman; Gherea Vințel; Cernicov M.; Bonech Romf; Shekalov D.; Mosamed D.; Hazan N.

La 19 iunie 1940 a sosit în țară ministrul Anatolie Iosifovici Lavrentiev, noul reprezentant sovietic în România⁹. La 26 iunie guvernul sovietic a dat *ultimatum* guvernului român pentru evacuarea Bucovinei de Nord și a Basarabiei, iar la 28 iunie ora 13.00 ministrul Lavrentiev urma să fie primit de regele Carol al II-lea pentru înmânarea *scrisorilor de acreditare* – în calitate de reprezentant al statului sovietic „prieten”.

„Schema aparatului de spionaj” din cadrul Legației sovietice la București prezentată mai sus este rodul unor laborioase activități de supraveghere desfășurate de contraspionajul român. Astăzi, se observă în cadrul relațiilor internaționale că atunci când guvernul rus comite agresii împotriva statelor cu democrație liberală, acestea din urmă decid expulzarea de „spioni” sau declară *persona non grata* pe unii „diplomați” ruși care sunt surprinși sau bănuți că desfășoară activități incompatibile cu statutul lor declarat în țara gazdă. Însă „modelul rusesc este ofensiv” în astfel de situații. De exemplu, la sfârșitul anului 1940 ministrul sovietic Anatolie Lavrentiev a îndrăznit să se plângă lui Ion Antonescu, „conducătorul” statului român, că „membrii Legației URSS din București sunt șicanați de către organele speciale de supraveghere ale Statului român”. Sesizat de această intervenție „diplomatică”, Horia Butucescu, șeful Grupei Contraspionaj din SSI (Serviciul Special de Informații, fost

⁹ ASRI, Dosar nr. 8165, vol. 7, „Legația, consulatele și mișcarea corpului diplomatic al URSS”, f. 50.

Serviciul „S”), le-a raportat lui Eugen Cristescu (șeful SSI) și Ion Antonescu următoarele¹⁰:

1) Grupa I (Contraspionaj), conform dispozițiilor date, supraveghează Legația Sovietică din București cu o *Echipă* alcătuită special din cei mai buni angajați ai Serviciului, urmărind identificarea *agenților de spionaj sovietic* care vin în legătură cu această Reprezentanță, pentru că:

- a) Serviciul posedă dovezi suficiente că printre membrii acestei Legații se găsesc numeroși *rezidenți ai Serviciului de spionaj sovietic*;
- b) Serviciul are indicii serioase că mulți membri ai Legației sunt *rezidenți ai Kominternului*, cu misiunea de a organiza și subvenționa *mișcarea comunistă*.

2) *Echipa* care supraveghează această Legație nu numai că îi cunoaște perfect pe toți membrii Legației, în număr de 63 (32 bărbați și 31 femei), dar are identificați și pe toți cei care prestează *servicii* pe lângă Legație, precum medici, profesori etc.

3) Această *Echipă* nu a împiedicat niciodată măcar pe vreunul din această categorie de a vizita Legația și de a-i acorda asistență (...). În ceea ce privește pe particulari, dacă a fost nevoie de a se face percheziția documentelor vreunui din această categorie, acest lucru nu a fost făcut decât după ce cel în cauză a fost dovedit *a fi spion* și numai de către magistrații militari care instruiuau cazul și cu respectarea formelor legale (...);

4) Niciun agent al nostru nu a oprit vreo mașină a Legației spre a identifica ocupanții (...);

5) Este adevărat că din numărul de 63 persoane, funcționari și colaboratori ai Legației, Serviciul se ocupă mai îndeaproape de 6-7 persoane, *rezidenți de spionaj*, urmărindu-i pe aceștia în toate deplasările pe care le fac în oraș sau în întâlnirile ce le au cu diferiți *agenți sovietici*. *Împotriva acestora sunt suficiente probe de activitate neconformă ospitalității ce li se acordă de statul nostru* [subl. în original, n.n.].

Alți *colaboratori* ai Legației sunt în realitate *rezidenți* ai NKVD, veniți cu misiuni de a face legătura cu agenții spionajului sovietic de la noi, pentru colectarea *informațiilor de ordin militar*. Dovada se poate face oricând prin prinderea în flagrant delict (...), dar **la timpul oportun** (...). s-au luat măsuri pentru ca Grupa de Contraspionaj să exercite mai discret supravegherea

¹⁰ ASRI, Dosar nr. 8165, vol. 8, „Legația, consulatele și mișcarea corpului diplomatic al URSS”, f. 47.

funcționarilor Legației Sovietice, chiar suspendând pentru o vreme supravegherea lui Alexandru Lunin și Nicolae Șutov (Komintern), iar supraveghere strânsă să se facă doar asupra colaboratorului Abraham Anatole, unul din principalii rezidenți ai spionajului sovietic”¹¹.

În documentele contraspionajului român se mai arată că *Serviciul de spionaj* din cadrul Legației Sovietice din București colabora și efectua „un intens schimb de informații contra României” și cu serviciile de informații din cadrul legațiilor Iugoslaviei, Chinei și Iranului la București¹². Aflăm chiar următoarea „schemă de organizare a *Serviciului informativ sovietic* în România și legăturile sale contra României cu *serviciile de informații* iugoslav, chinez și iranian” (perioada 1938-1941):

- **Legația Chinei**, *Serviciul Informativ chinez*, prin ministrul Lahe Liang și secretarul Yo-Houa-Yoei;
- **Legația Iranului**, prin *Serviciul de Informații iranian*, prin ministrul Iranului Mohsen Râis.
- **Legația Iugoslaviei**, prin lt.-col. Fr. Stropnic; Sofronie Pavlovici; Novak Popovici; care dispun de următoarea agentură (informatori): Baboilescu G.; Baboilescu S.; Bonta Al.; Dimachievich S.; Egorov Al.; Gavrilovich A.; Iovanovici V.; Iovici Ioan; Mahulshi J.; Milan I. Sv.; Nestorovici A.; Pecec Vasile; Palovnici; Rosica Marcg; Serafimocici I.; Slavco G.; Sotir Toma; Strelovici Gh.; Feofilovici E.; Tomici R.Z.; Dimcevic Toma; Milovan M.; Nicolici M.; Pantovici P.; Stoicovici G.; Gavrilovici A.; Somargici D.; Theofilovici P.; Tomescu Al.; Vasilecici C.; Terpovici P.; Cohen N.I.; Muszynski S.; Cristici Giurgiu; Davich Usc; Felix A. (Timișoara); Ikici S.; Ioachimescu Marcu; Iorgovan S.; Marcovici Al. (Timișoara); Mustafa F.; Pavlovici A.; Palatnic (Banat); Pirușca Valy (Arad); Popovici B. (Timiș); Șefula M. (Timiș); Sostarici M.

Aspecte privind modul de operare, tacticile și temele propagandei sovietice înaintea raptului teritorial din iunie 1940

Pentru *propagandă* și *agitație* contra statului român, guvernul sovietic a creat legal și ilegal pe teritoriul României următoarele organizații: Komintern (Komunisticeschi Internațional); WKP – Partidul Comunist Pan-rus; Presidium – Comitetul de Conducere al Biroului Politic; Inprecor – Corespondența

¹¹ ASRI, Dosar nr. 8165, vol. 8, „Legația, consulatele și mișcarea corpului diplomatic al URSS”, f. 47.

¹² ASRI, Dosar nr. 6256, GPU, *Direcția Poliției și Siguranței sovietice, anii 1932-1942*, f. 143.

Internațională a Presei; Krestintern – Internaționala Țărănească; Profintern – Internaționala Profesională; MOPR – Societatea Internațională pentru Ajutorul Revoluționarilor („Ajutorul Roșu”); KIM – Internaționala Tineretului Comunist; UTC – Uniunea Tineretului Comunist; AMR – Ajutorul Muncitorilor Români; PCR – Partidul Comunist din România; Vosvroscentii – Asociația pentru Repatrierea Emigranților Ruși¹³.

În Partidul Comunist din România (PCR), propaganda guvernului sovietic contra statului român s-a efectuat prin:

- Organele de presă: „Alarma”, „Buletinul”, „Scânteia”;
- Uniunea Tineretului Comunist (UTC):
 - organizații: „Școlarul Roșu”, „Studentul revoluționar”, „Junele Camarad”, „Tineretul conștient”, „Recrutul roșu”, „Pionierii”, Organizația Culturală, Grupul Tineretului Intelectual;
 - presă: „Studentimea Nouă” (director Ciobanu); „Răboj”, „Babi”, „Pegas”, „Mansarda”, „Strada”, „Bluze albastre”.
- MOPR (Ajutorul Roșu Internațional);
- Sportul muncitoresc;
- Intelectuali, agenți de influență: „Comitete de amnistie”, „Nuclee de salon”, „Amicii URSS”, „Anti-militariști”; „Anti-fasciști”, „Secția Feminină”.
- Sindicatele unitare;
- Uniunea Țăranilor Revoluționari;
- Blocul Muncitoresc Țărănesc, „Steagul Roșu”¹⁴.

Agresiunea sovietică a fost anunțată încă din septembrie 1939, când era în plină desfășurare agresiunea teritorială germano-rusă asupra Poloniei. Astfel, în zona orașului Bălți și apoi și în alte localități din Basarabia organele speciale ale statului sovietic au răspândit manifeste cu „Ordinul” așa numitului *Comitet Plenar al Inițiativei de Protecție a Teritoriului Basarabiei*, care „avertiza” autoritățile statului român că „în timpul evacuării românilor din fața marșului rusesc și bolșevic (invaziei, *n.n.*), nu mai târziu de 4-5 octombrie 1939, Comitetul Executiv al acestui Partid vă face cunoscut Dvs., și prin Dvs. către toate autoritățile executive comunale, agricole, muncitorești, sanitare, militare precum și cele financiare și de credit urbane sau rurale, telefonice, radiofonice, comunicații aeriene și terestre și așa mai departe, ca să aveți în vedere următoarele:

¹³ ASRI, Dosar nr. 6770, „Spionajul sovietic, 1940”, f. 10 și următ.

¹⁴ ASRI, Dosar nr. 6770, „Spionajul sovietic, 1940”, f. 10 și următ.

- Toate edificiile să fie părăsite în timpul marșului rusesc și bolșevic fără stricăciuni;
 - Populația să fie cruțată de cruzimi;
 - Avuțiile sechestrate (zis rechiziționate) să fie înapoiate;
 - Să nu se opună rezistență la valul rusesc bolșevic, pentru că altfel veți avea soarta Varșoviei;
 - În caz de contravenție, vom pune în mișcare batalioanele de execuție înarmate și vă vom urmări până la București, unde vă vom forța la îndeplinirea acestor clauze, forțându-vă, totodată, la renunțarea Basarabiei.
- Semnează: *Comitetul de protecție în timpul evacuării românilor din Basarabia*”.

În august 1940, Serviciul S(secret) a făcut analiza întregii acțiuni sovietice care s-a finalizat cu raptul teritorial asupra Bucovinei de Nord și Basarabiei, concluziile arătând că „acțiunea agresivă a statului sovietic a fost premeditată”, aceasta desfășurându-se după un algoritm stabilit anterior, pe etape graduale, cu activarea celulelor comuniste pe teritoriul nostru național, care au acordat sprijin Armatei Roșii invadatoare. Au fost identificate trei direcții de acțiune ale sovieticilor: *spionaj*, *agitație* și *propagandă*, pe parcursul cărora organele speciale sovietice au lansat diverse *teme* și *lozinci* propagandistice, astfel¹⁵:

Etapă I: lansarea acțiunii, perioada ianuarie–mai 1940, caracterizată prin camuflarea scopurilor reale. Scop în care sovieticii au folosit știri false, dezinformarea, teme și lozinci „cu scopul de a produce curente de opinie favorabile statului sovietic sau defavorabile statului român și armatei sale; de a încuraja curentele extremiste – *comunismul*, *antisemitismul*, *socialismul/anarhismul*; slăbirea forței morale și materiale a armatei noastre naționale, prezentând-o populației ca pe o forță odioasă; exploatarea la maxim a nemulțumirilor minorităților naționale, cu scopul de a-i face periculoși ideii statului unitar”.

Spionajul a acționat prin componenta militară *Razvedupr/GRU* și cea politică a *OGPU/NKVD*. Din primele luni ale anului 1940 „*Serviciul de spionaj sovietic* și-a intensificat activitatea informativă în țara noastră, trimițând un surplus de informatori atât pentru a verifica, cât și pentru a culege date

¹⁵ ASRI, Dosar nr. 6769, „Activitatea sovietică în România, 1940”, f. 1 și următ.

suplimentare în legătură cu apărarea noastră națională”. *Serviciul de spionaj sovietic* s-a interesat de următoarele probleme:

- „lucrări de sapă” și fortificații militare pe Nistru;
- dislocarea unităților militare de pe frontieră;
- unități motorizate;
- starea de spirit din Armata Română etc.

În tot acest timp, agenții sovietici, pe lângă recrutări de noi elemente pentru OGPU, au avut și misiuni cu caracter politic și paramilitar, anume: formarea de nuclee comuniste, propaganda în favoarea regimului din URSS, starea de spirit a populației din Basarabia și Bucovina.

Agitația, realizată prin: OGPU, Komintern și Partidul Comunist din România/PCR. „Sovieticii au dirijat și subordonat acțiunea PCR către Legația URSS din București, prin intermediul *agenților de legătură*”. Cel mai însemnat dintre acești *agenți de legătură* a fost prof. Petru Constantinescu-Iași, care „a acționat camuflat”, în calitate de profesor de limba română pentru funcționarii reprezentanței diplomatice sovietice. Numele a avut sarcină de la sovietici să „acrediteze convingerea că Italia are anumite intenții expansioniste în Balcani și agitându-se pe această temă să se creeze în țara noastră o stare favorabilă înființării unui *Bloc Balcanic* de state, sub egida URSS, format și sprijinit de elemente democratice *avansate* și comuniste din această parte a Europei”.

De altfel, în tot cursul anului 1940, „propaganda guvernului sovietic a căutat să creeze condiții politice în Balcani care să ducă în această zonă la o apropiere față de statul sovietic. În realitate, sovieticii au urmărit să domine sau să influențeze în favoarea lor această parte a Europei. Prin proiectul înființării *Blocului Balcanic*, acțiunea guvernului de la Moscova a ghidat agitatorii PCR să se focalizeze pe obiective de ordin intern, lansându-se zvonul despre un pericol care ar amenința granițele României, sens în care trebuia creată o temă de acțiune, numită *Frontul Patriotic*/*Frontul Democratic*, care urma să cuprindă elemente din toate categoriile sociale care simpatizau cu cauza statului sovietic”.

Reprezentanții acestor „fronturi” aveau sarcina de a prezenta URSS *ca fiind sigurul stat capabil să garanteze României integritatea frontierelor sale*. Ulterior, „PCR a abordat aceste teme propagandistice și a adoptat o nouă formulă: *Frontul Unic al Păturilor de Jos*, prin care agenții Moscovei au lansat noi teme (lozinci) de agitație propagandistică, ale căror atacuri s-au îndreptat împotriva Frontului Renașterii Naționale și a curentelor social-democrate”; s-a

cerut „libertate completă pentru organizarea de bresle”, iar muncitorii și țăranii au fost instigați „să lupte contra scumpetei și jafului”, „contra dictaturii regale”, să ceară salarii mai mari și sporuri de 25% pentru orele lucrate suplimentar, „ajutoare pentru șomeri”, „reducerea prețurilor la alimente”, au fost lansate „mesaje contra războiului imperialist” și s-a făcut propagandă pentru ca România să încheie urgent un „Pact de asistență mutuală cu URSS” etc.

Propaganda, realizată prin Legația sovietică în România. În paralel cu „acțiunea desfășurată de *Serviciul de spionaj sovietic și PCR*”, Legația URSS din București, prin membrii săi cu *însărcinări speciale*, a urmărit să persuadeze cercurile politice din România lansând mesajul că *România nu are a se teme de URSS, căci ne vrea numai binele*. Pentru aceasta, arăta Serviciul „S”, „*funcționarii speciali ai Legației sovietice din București au elaborat un sistem de argumentare, susținând că URSS este un stat pacifist și puternic, că guvernul român ar trebui să caute o apropiere de Moscova, situație care ar garanta României securitatea frontierelor*. Pe de altă parte, pentru a preîntâmpina eventualele bănueli referitoare la intențiile reale ale URSS, propagandiștii diplomatici ai Moscovei au susținut teza că *intențiile URSS în Balcani sunt pacifiste, invocând în întărirea acestei aserțiuni argumente care în esență manifestau presupusul regret al conducătorilor de la Moscova față de atitudinea rezervată și prudentă a guvernului român*”. În general, propaganda sovietică desfășurată în perioada ianuarie-mai 1940 s-a caracterizat prin încercarea de *a prezenta guvernul de la Moscova ca însuflețit de cele mai bune intenții față de România*¹⁶.

Etapă a II-a: desfășurarea acțiunii de spionaj și propagandă premergătoare răpirii Basarabiei și Bucovinei de Nord, perioada mai-iunie 1940. Etapă în care rușii au schimbat radical temele și lozincile propagandei și au căutat pretexte pentru a tensiona relațiile bilaterale (provocând o situație de război - *casus belli*, n.n.).

Spionajul (*Razvedupr/GRU și OGPU*). După 1 mai 1940 Serviciul „S” român a remarcat ca noutate că acțiunea informativă sovietică a fost îndreptată, în afară de Basarabia, și asupra Bucovinei, Moldovei și nordului Dobrogei. „Pentru o cât mai bună îndrumare în căutarea informațiilor”, guvernul sovietic „a căutat să recruteze agenți din țară prin rezidentul la București al *Serviciului sovietic de spionaj* (Nicolai Sergheev, șeful rezidenței *Razvedupr/GRU*, acoperit ca secretar al agenției de presă TASS din București, n.n.)”. În acest sens, spionajul sovietic s-a interesat de: starea șoselelor, drumurilor, podurilor;

¹⁶ ASRI, Dosar nr. 6769, „Activitatea sovietică în România, 1940”, f. 1 și următ.

centrele de apărare; depozitele de muniții; transporturile militare; aeroporturi și unități de aviație; apărarea fixă de pe litoralul românesc; dislocarea unităților militare; tipul armamentului; obiective militare, lucrări de fortificații; depozitele de petrol; starea de spirit a populației etc.

Agitația (OGPU, Komintern, PCR). În perioada premergătoare răpirii celor două provincii românești activitatea propagandistică PCR a fost coordonată de sovietici să se desfășoare „în jurul unor teme mai avansate, în raport cu cele exploatare anterior”. S-a propagat ca temă *dezideratul permanent al instaurării unui Regim democratic*, scop în care PCR a fost folosit pentru a lansa și susține și următoarele lozinci: *naționalizarea industriei de armament și a transporturilor*; *aducerea la putere a unui guvern popular*; *confiscarea pământurilor Casei Regale, a moșiilor și a averilor mănăstirești în favoarea țăranilor, fără răscumpărare*; *amnistiere politică generală*; *legalizarea PCR* etc.

Totodată, acțiunea PCR și-a îndreptat atenția pentru *stimularea spiritului revendicativ al soldatului*, lansând lozinci care cereau: „Hrană și condiții mai bune în cazărni”, precum și *interzicerea băutăilor din armată*. O altă temă trasată PCR de către Legația sovietică de la București a fost cea a tratamentului aplicat de România minorităților naționale, propagandiștii PCR susținând că „Populațiile minoritare din interiorul frontierelor românești sunt asuprite” și că în cazul în care PCR va prelua puterea în stat acestora li se va acorda *drepturi de autodeterminare*, mergând până la despărțirea de statul român; că *imperialismul român a copleșit Bucovina, Dobrogea, Ardealul și Basarabia, că ține naționalitățile acestor ținuturi într-o sălbatică asuprire tâlhărească și jefuire*.

Pentru a tensiona raporturile româno-sovietice, PCR a primit sarcina să ceară insistent și să militeze cu „zgomot” pentru ca statul român să înceteze *provocările la adresa URSS*, lansând următoarele lozinci: „Bucovina și Basarabia au fost transformate în centre de conducere a războiului anti-sovietic”; „Clasa capitalistă burgheză din România uneltește războiul contra Marii Puteri Socialiste”; „Pace cu toate popoarele și Acord mutual cu URSS” - care să pună România la adăpostul oferit de Soviete; „Imperialismul român nu vrea să soluționeze pe cale pașnică chestiunea Basarabiei, care a aparținut URSS”; „Anexarea Basarabiei la România s-a făcut după ocuparea militară și după ce membrii Sfatului Țării și mii și mii de locuitori care nu doreau aceasta au fost executați”; „URSS își va formula cât de curând pretențiile și Basarabia va fi cedată, dat fiind inutilitatea oricărei rezistențe în fața forței covârșitoare a

statului sovietic”. Și subliniau analiștii Serviciului „S” (în august 1940) ultimele lozinci arătau „în mod clar și precis că URSS, prin intermediul PCR, a pregătit prin anticipare acțiunea de rapt teritorial la care s-a dedat”.

Propaganda (Legatia sovietică). S-a intensificat. Moscova a susținut prin toate organele sale de propagandă că *regimul din România este provocator la adresa URSS; că URSS nu va mai tolera mult timp ca România să-și mențină atitudinea de ignorare a URSS etc.*

Totodată, s-a remarcat faptul că „funcționarii speciali” ai Legăției Sovietice la București au avut sarcina să releve publicului *teme și lozinci* conform cărora: „URSS își asumă rolul de a proteja popoarele asuprite și faptul că Armata Roșie este invincibilă, motiv pentru care banii cheltuiți de România cu fortificațiile în Basarabia sunt risipiți, căci Armata Roșie nu cunoaște obstacole, fiind invincibilă”; că „Exemplul Finlandei ar trebui să fie prezent în mintea conducătorilor români”, deoarece „Forța Armatei Roșii constă în faptul că este eliberatoare, iar România nu ar trebui să desconsidere o asemenea forță militară din apropierea sa”¹⁷.

Etapă a III-a: corespunzătoare *acțiunii de justificare/legitimare a agresiunii sovietice și formularea unor noi pretenții la adresa statului român*, perioada iulie–august 1940.

Spionajul (Razvedupr/GRU și OGPU) s-a intensificat dar, ca noutate, sovieticii au recrutat și utilizat contra statului român și elemente originare din teritoriile răpite, pe care le-au trimis în România camuflate în grupul refugiaților. Astfel, unii dintre cei care doreau să se repatrieze în România nu au primit acordul organelor de stat sovietice decât dacă semnavă *angajamente* că vor sluji statul sovietic și sub amenințarea cu sancțiuni împotriva familiilor și rudelor lor rămase în Basarabia și Bucovina de Nord anexate.

Agitația (OGPU, Komintern, PCR). Membrii Comitetului Central al Partidului Comunist din România au primit instrucțiuni de la Kremlin să nu treacă în teritoriile anexate ale Basarabiei și Bucovinei și să rămână pe loc (în România) „pentru a continua misiunea în vederea declanșării *Revoluției Comuniste în Balcani*”, întrucât în această parte a Europei urma ca, sub egida Moscovei, să fie creat „Statul Federativ Balcanic” (Blocul Balcanic, *n.n.*).

Instrucțiunile Kremlinului explicau membrilor CC al PCR că „ocuparea și sovietizarea Basarabiei și a Nordului Bucovinei este doar prima etapă în extinderea regimului sovietic în România”; urmând apoi „Sovietizarea României ca primă

¹⁷ ASRI, Dosar nr. 6769, „Activitatea sovietică în România, 1940”, f. 1 și următ.

etapă a Revoluției Comuniste din Balcani”. În acest scop, „*Serviciul de spionaj sovietic* și-a trimis elemente recrutate din rândul basarabenilor și bucovinenilor în celelalte provincii românești cu misiunea de a răspândi mesajul că *URSS nu-și va limita pretențiile doar la cele două provincii răpite*”.

„În prezent” (august 1940) conducerea PCR „*acționează în sensul dezagregării conștiinței naționale*, prin agitarea diferitelor lozinci antipatriotice și defetiste, căutând agenți pro-sovietici care să țină contact cu masele muncitorești în *menținerea unei atmosfere favorabile URSS*”. În acest scop, „*guvernul sovietic a dat instrucțiuni conducerii PCR ca acesta să facă propagandă în care să lămurească populația că „Basarabia a fost pierdută din cauza regimului de dictatură a regelui Carol al II-lea, care nu a urmărit față de URSS o politică sinceră de prietenie”; că Uniunea Sovietică și PCR sunt favorabili principiului autodeterminării naționalităților din statul român, încurajând în acest sens Ungaria și Bulgaria; PCR „să îndrume masele să refuze să se înscrie în Partidul Națiunii” (format, la 22 iunie 1940 din Frontul Renașterii Naționale, ca partid unic sub conducerea regelui Carol al II-lea, n.n.) și să arate maselor că „Apropierea de Axă reprezintă o crimă împotriva celor mai vitale interese ale statului român și o provocare la adresa Sovietelor*”. Tinerii români erau îndemnați să boicoteze înrolarea în armată și să adere la „*Uniunea Tineretului în Frontul Anti-război*”, organizație patronată de sovietici.

Propaganda (Legăția sovietică). Pe această direcție de acțiune, arăta Serviciul „S” român, „*guvernul sovietic a aplicat un plan și o tematică propagandistică cu scopul de a lămuri populația românească din cele două provincii că „actul răpirii este perfect justificat”, din cauză că România a transformat aceste provincii în fortărețe anti-sovietice; dar că prin anexarea lor la URSS acestea au fost eliberate de sub jugul ocupanților români*”.

De asemenea, „*funcționarii speciali*” ai Legăției sovietice din București au lansat tema că „*Locuitorii Ardealului și Dobrogei au dreptul să decidă singuri asupra sortii lor*”, temă pe care analiștii Serviciului „S” o apreciau ca fiind „*intenția Uniunii Sovietice de a produce tulburări în acest sector european, care să constituie pretextul pentru a interveni direct cu forța sa armată*”.

Alte teme propagandistice lansate de guvernul de la Moscova în urmărirea unor noi cedări teritoriale erau: „*Guvernul român, sprijinit de Axă, continuă să provoace pe cel sovietic*”; „*Guvernul român să nu uite că între hotarele României se mai găsesc moldoveni până la Carpați și că în URSS conaționalii acestora sunt liberi*”; „*URSS nu va consimți ca interesele sale în*

Balcani să fie neglijate de unele regimuri fasciste sprijinite de Roma și Berlin, care ar constitui o amenințare pentru URSS”; „URSS are soluții pentru regimurile democratice (comuniste, *n.n.*) din Balcani”.

Analizii Serviciului S(ecret) al Armatei Române conchideau că „răpirea Basarabiei și Nordului Bucovinei a fost un act premeditat și pregătit în ansamblu de către statul rus/sovietic” și apreciau că în perioada următoare (după august 1940) guvernul rus/sovietic „și-a propus să realizeze ca obiective” în România și în zona limitrofă:

- Blocarea „acțiunii Axei” (Germania și aliații ei) spre sud-est în regiunea Balcanilor;
- Încurajarea și sprijinirea Bulgariei și Ungariei să ceară revizuirea frontierelor cu România;
- Stimularea în România a unor curente potrivnice oricăror modificări teritoriale, „pentru a produce și întreține o stare de continuă *agitare* (din partea minorităților naționale, Ungariei și Bulgariei, *n.n.*) menită să pună guvernul în dificultate, creându-se o *stare excepțională*, pretext pentru URSS de a interveni cu forța armată ca să-și realizeze propriile obiective: ocuparea teritoriului român până la Munții Carpați; extinderea ulterioară a dominației sovietice asupra regiunii Balcanilor, grupând statele balcanice sub forma unui „*Stat Federativ Balcanic*, organizat sub suveranitatea URSS”.

Încheiem cu un fragment documentar dintr-un buletin informativ al Serviciului „S” român în care se arată pe scurt diferența dintre propagandă și realitatea crudă a „modelului social-politic” din statul rus/sovietic în momentul anexării celor două teritorii românești ale Bucovinei de Nord și Basarabiei. Este surprinsă reacția populației locale la întâlnirea cu „modelul de bunăstare sovietic”. Astfel, „deși propaganda rusă/sovietică a fost foarte agresivă la adresa regimului burghez din România, regim care i-ar fi exploatat pe țărani români, moldoveni, ruși, ucraineni, evrei, subliniind *superioritatea modelului sovietic de bunăstare*, în schimb, odată cu invazia sovieticilor populația din cele două provincii anexate a asistat neputincioasă la dispariția alimentelor de pe piață, fabricile au început să fie demolate, împachetate și trimise în interiorul Uniunii Sovietice, vitele nu mai puteau fi sacrificate fără aprobarea organelor de stat sovietice, casele particulare erau prădate, mobilierul și toate instalațiile casnice erau trimise în *raioanele* sovietice de dincolo de Nistru, inclusiv hainele vechi erau cumpărate în mari cantități de către soldații sovietici. În acest context, *pe bună dreptate*, lumea se întreba *de ce toate acestea pleacă în Uniunea*

*Sovietică, dacă modelul de bunăstare sovietic este superior? Care este adevărul despre economia sovietică? Fiindcă toți cei care veneau de dincolo de Nistru erau prost îmbrăcați și slab hrăniți. Ofițerii sovietici chiar nu-și puteau ascunde mirarea de bogățiile pe care le-au găsit în Basarabia și Bucovina de Nord. Când erau întrebați de ce în Uniunea Sovietică nu se găsesc toate aceste lucruri, răspunsul era același: *toată economia sovietică lucrează pentru război*”.*

Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei

SMARANDA BRĂESCU, „REGINA ÎNĂLȚIMILOR”

Dacă Primul Război Mondial ne-o adusesese pe „Cătălina noastră”, Ecaterina Teodoroiu, ca pe o eroină a vitejiei sufletului românesc, iată că o nouă stea avea să strălucească în arealul românesc, tot la început de veac. Era „regina înălțimilor”, Smaranda Brăescu.

Cine a fost Smaranda Brăescu cu pasiunea și dăruirea ei de neegalat pentru Înălțurile Cerului, pentru zbor și parașutism? Cum și-a început povestea „fătuca de la țară”, micuță de statură, cu părul negru, purtat împletit, cu ochii gri-albaștri, destul de puțin interesată de cochetărie, căreia îi plăcea să se îmbrace cu o ie românească tradițională în locul unei rochii scumpe, la orice evenimente ar fi trebuit să participe?

Smaranda Brăescu s-a născut la 21 mai 1897, în satul Hănțești, comuna Buciumeni, lângă Tecuci.

De fapt, regiunea Tecuciului și-a câștigat un loc important în istoria aeronauticii românești, din această zonă plecând două nume de referință: prima aviatore, Elena Caragiani și prima parașutistă, Smaranda Brăescu.

Tânăra Smaranda a terminat cursurile gimnaziale în Bârlad la Azilul de fete „Elena Doamna”, școală ctitorită de Doamna Elena Cuza. Apoi, iubitoare de frumos, de tradiție, de artă, a absolvit Școala Superioară de Belle-Arte din Iași, devenind, totodată, învățătoare. Însă visul ei tainic, din adolescență, a fost acela de a pilota avioane, de a deveni „piloată”, cunoscută în toată lumea. Până la îndeplinirea acestui vis, destinul i-a adus o altă iubire: parașutismul. Acesta i-a marcat soarta, făcând-o, pe nevăzute, celebră și unică.

La creionarea caracterului acestei tinere făpturi au stat, ca niște piloni trainici, valori ce au reprezentat-o de-a lungul întregii ei vieți: curaj, cinste, modestie, generozitate, sensibilitate artistică.

În aceeași măsură, a fost și o reprezentantă a feminismului românesc, care s-a luptat cu mentalitățile opace ale epocii privind statutul femeii în profesie și societate, pe de o parte, iar pe de altă parte, s-a luptat cu birocrăția și rigiditatea unor autorități din domeniul aviației, vis-à-vis de încrederea oferită lor de a practica această meserie.

Dar ce sunt toate aceste neplăceri, poate explicabile pentru profilul societății conservatoare românești, din perspectiva caracterului ambițios, cutezător al Smarandei, o adevărată „Regină a Înălțimilor”?! Ea a rămas o

„*Legendă*”, fiind prima femeie parașutist cu brevet din România, campioană mondială și, totodată, prima femeie din Europa, brevetată ca pilot în America.

Smaranda Brăescu a reușit să biruie obstacolele cu o înflăcărare și un spirit de dreptate ce au rămas, *in memoriam*, proverbiale iar, în dorința ei de a bate record după record, de a sfida noi provocări, a plecat la drum „*cu credința în steaua ei și în Dumnezeu*”.¹

Totul a început ca într-o poveste: într-o bună zi, tânăra Smaranda, cu bani împrumutați, a ajuns în Berlin, la renumita fabrică de parașute Schroder, unde inginerul german, el însuși parașutist, Otto Heinecke era instructor. De acolo și-a cumpărat și prima ei parașută din mătase albă, cu sac kaki, parașută care i-a fost dragă, aducându-i până în primăvara anului 1944 nenumărate satisfacții.

După o serie de antrenamente și cursuri de cunoașterea parașutei, sub directa îndrumare a lui Otto Heinecke, la 5 iulie 1928 Smaranda Brăescu a executat primul salt cu parașuta, de la o înălțime de 600 m, pe aerodromul Staaken, devenind astfel prima femeie parașutist din România, după țări ca Franța, Cehoslovacia și Elveția.

Dar tinerețea ei nu trebuie să ducă pe nimeni în eroare, pentru că Smaranda a demonstrat de la început că a știut ce-și dorește și ce a vrut să facă în viață. Ori de câte ori a fost nevoită să vorbească în public, a declarat, cu sinceritate, că ea crede în Divinitate și că, dacă nu ar fi ales aeronautica, și-ar fi trăit viața retrasă, într-o mănăstire.

Deși, între anii 1929-1930, a suferit două accidente, în urma cărora a stat vreme de șase luni în spital, după ce s-a restabilit, a început, cu autorizarea Comandamentului Superior al Aviației, o pregătire asiduă pentru doborârea recordului european și mondial la săritura cu parașuta.

În ziua de 2 octombrie 1931, avionul pilotat de lt. Alexandru Papană, în care se găsea Smaranda Brăescu, a decolat de pe aerodromul din Pipera. Avionul s-a înălțat la altitudinea de 6000 m, de unde Smaranda a sărit cu parașuta, stabilind recordul național absolut și recordul mondial la femei, omologat de Federația Aeronautică Internațională. Pentru această extraordinară prestație a fost decorată cu Ordinul „*Virtutea Aeronautică*”, clasa Crucea de Aur și s-a organizat, în onoarea ei, o recepție la Aeroclubul Român.

¹ *Jurnalul celebrei Smaranda Brăescu*, Ana Maria Șireteanu, Tudor Șireteanu, Editura „Vremea”, București, 2010, pg.6

Dar dorința de a fi recordman mondial nu a oprit-o nicidecum, aceasta călătorind în SUA, în perioada 7-10 ianuarie 1932 și reușind, cu acordul Departamentului Apărării, să se antreneze la San Francisco. Își propusese să depășească și recordul mondial masculin de 7233 m, deținut de un american. Astfel, la 19 mai 1932, avionul ei a decolat din Sacramento, iar când acesta a atins altitudinea de 7400 m, Smaranda a sărit. Barograful a fost trimis la *Washington National Aeronautic Association*, unde a fost recunoscută și proclamată învingătoarea recordului mondial absolut feminin și masculin de coborâre cu parașuta.

Toate aceste realizări au demonstrat, cu certitudine, că era o tânără fată cu o personalitate plină de sensibilitate, dar și forță de autocontrol.

Smaranda Brăescu a fost una din personalitățile interbelice devenite celebre și datorită modului inteligent în care a conștientizat importanța promovării imaginii sale în media, ca suport în evoluția carierei sale.

Mai ales după atingerea recordului mondial, se știe că au existat interviuri pentru radio, a fost filmată, fotografiată, a avut o corespondență bogată cu familia, prietenii și autoritățile, interviuri directe sau publicate în urma scrisorilor trimise ziarelor.

Perioada din carieră care urmează faimei de pe urma recordurilor obținute din salturile cu parașuta, mai precis anii 1934-1935 a fost zbuciumată, deoarece acum își dorea mai mult ca oricând realizarea visului tainic din adolescență: de a zbura cu avionul ei.

Astfel, a intrat, din nou, în labirintul *fanarului* birocratic românesc, constând în nenumărate audiențe la autoritățile românești, cereri, scrisori, apeluri la prieteni și susținători și, iată că, printr-o nouă subscripție publică, reușește ca, în 1936, să aibă propriul avion Milles Hawk, pe care l-a botezat „*Aurel Vlaicu*”. Cu el a efectuat, fix la patru ani distanță de la recordul absolut din SUA la saltul cu parașuta, Raidul Roma-Tripoli, în linie dreaptă, fără escală, singură la bord.

Nu trebuie lăsate la o parte observațiile mai mult decât pertinente pe care jurnalistul Ioan Dragomir de la ziarul „*Universul*” din acele timpuri, le-a adus la cunoștința publicului despre „*sensul valorii*” care, cu greu, își făceau loc în societatea noastră, la început de secol 20: „*Lunile care s-au scurs de la întoarcerea din America, au fost, fără îndoială, cele mai eroice din viața Smarandei Brăescu. Ea avu de învins, în acest timp, indolența noastră diplomatică, neseriozitatea conducătorilor țării care făgăduiesc dar nu îndeplinesc, nepăsarea față de tot ce este înălțător și cinstit.*”

Deși era deținătoare a unui record mondial absolut și pilot brevetat în America, nu găsea avion pe care să zboare. Dacă ar fi fost o curtezană savant fardată duhnind a parfum și a drăgălașă tâmpenie, sau un traficant puchinos și înfipt, sau un politician cu conștiința la mezat, Smaranda Brăescu ar fi răzbit peste tot”.²

După începerea noului capitol din viața ei, în care a reușit să strălucească precum nimeni alta, la intrarea României în cel de-al Doilea Război Mondial, ea a îndeplinit misiunea de a fi unul dintre instructorii primei companii de parașutiști ai armatei române. Nu a mai făcut salturi din motive medicale, în schimb, în toamna anului 1942 se afla în celebra escadrilă sanitară, pe frontul Stalingradului, alături de alte avioane române, misiunea lor – a Escadrilei Albe – fiind aceea de a transporta cu avionul pe cei răniți, din spatele liniei întâi până la spitalele de campanie. Astfel, din biografia sa de pe site-ul „Aviatori.ro” se cunoaște că aceasta, la data de 9 mai 1945, se afla încă la dispoziția aceleiași Escadrile Albe.

Pentru zborurile din cadrul Escadrilei Albe a primit „Ordinul Crucea Română cls.a III-a”, datorat și îngrijirii răniților aduși cu avioanele de transport. Adeseori a fost însoțitoare în timpul zborurilor și i-a ajutat „*cu devotament și cea mai mare blândețe*”, avea să precizeze în cartea document „*Regina Aerului*”, scriitorul Neculai Staicu-Buciumeni.

Războiul nu a însemnat decât credința ei sinceră că această casă românească, plai mioritic al nostru, trebuie apărat chiar și cu viața! Iar după 23 August 1944, Smaranda, la comanda femeilor voluntare, s-a implicat și în lupta pentru eliberarea Ardealului, făcând parte din al 7-lea detașament de voluntari „*Cornești*”.

Corpul Aerian Român a intrat, la 1 septembrie 1944, după întoarcerea armelor contra foștilor aliați germani, în subordinea directă a Armatei Roșii. Din păcate, în paranteză fie spus, ceea ce s-a știut mai puțin poate, este faptul că, în toată campania de nouă luni, de pe Frontul de Vest, această parte a strălucitei noastre Armate a fost, permanent, umilită și marginalizată de noul aliat sovietic, comportament de care nu a fost scutită nici renumita Escadrilă Albă, formată din avioane femei.

² „*Labirintul Făgăduielilor Deșarte*”, „Universul”, 1934

Din nou se poate sublinia că personalitatea Smarandei a însemnat un spirit acut al observației, o mare putere de concentrare și de autodepășire în condiții de maximă solicitare fizică și psihică.

Această concluzie se poate desprinde chiar din atitudinea și cuvintele ei, cum ar fi cele declarate într-un interviu dat revistei „Ilustrațiunea Română” din 14 oct. 1931, cuvinte pentru care a devenit faimoasă în epocă: *„Unii m-au considerat o excentrică, alții poate chiar o nebună. Dar eu mi-am văzut de drumul pe care aveam să-mi găsesc idealul și mulțumirea mea sufletească. N-am bătut recordul nici pentru glorie, nici pentru premii. Puteam să realizez același record și în Apus, sau în America, unde asemenea realizare constituia evenimentul zilei. Dar am preferat să-l realizez aici, în țară, pe pământul țării mele și pentru nația românească. Nu știu dacă un record mondial feminin este o ispravă tocmai cum spuneți. Totuși ne conferă un drept în concertul mondial al parașutiștilor și al sportivilor, care trebuie să ne dea și nouă, românilor, considerație.”*

Astfel, după o viață închinată cu respect valorilor umane și țării sale, cât de indignați trebuie să fim cu toții, când Mândița noastră dragă, nedorind să se transforme într-un cameleon oportunist din punct de vedere ideologic, a luat atitudine când a crezut de cuviință că trebuie să o facă. Așa încât ea a fost ștearsă din istoria României în împrejurări bizare și neclare, neștiindu-se nici până în prezent, cu certitudine, cum a murit și unde este îngropată una dintre eroinele aviației române.

După 1946, viața ei a luat o turnură diferită, tragică, după ce a fost semnată, alături de alte 11 personalități române (gl. Aldea, prof. univ. dr. Grigore Popa), a unui memoriu prin care se condamna falsificarea alegerilor din noiembrie 1946, document înaintat Comisiei Aliate de Control, de fapt, delegatului american, nebănuind niciunul dintre cei 11 că memoriul va fi predat, pur și simplu, delegatului sovietic.

Pe scurt, tragedia a constat, mai departe, în urmărirea, judecarea și condamnarea ei în contumacie.

Sursele moderne de cercetare ne-au dezvăluit chiar mai multe variante, unele mai credibile, altele mai romanțate, ce se vor toate să contureze un final acestei „Regine a Înălțimilor”.

Documentele Siguranței din iulie 1946 arată că Smaranda era protejată de Ela Negruzzi, prima avocată pledant din istoria României, iar sora ei, Ana Racoviță, o ascundea pe aviatoare la via ei de pe lângă Iași. S-a trecut, în acea perioadă, prin mai multe ascunzișuri din zona Moldovei: mănăstiri, gospodării

de preoți, mereu cu agenții pe urmele ei. Potrivit tot aceluiași sursă, în noiembrie 1947 s-ar fi aflat la București, așteptând să plece din țară, iar la 21 februarie 1948, Siguranța a crezut că deja plecase în America.

În varianta Securității, sursele se contrazic, reieșind că Smaranda s-ar fi putut ascunde la o mănăstire de maici din Timișoara. Și, tot conform acestei variante – după actele de filaj – în anul 1965 încă mai trăia, pe undeva, prin Franța, având vârsta de 68 de ani.

A existat și o variantă romântată, din anul 1980. Dacă, până în anii '60, autoritățile române au interzis să se vorbească despre Smaranda Brăescu, aceasta fiind considerată „dușman al poporului”, odată cu trecerea anilor au apărut variante romântate ale sfârșitului vieții acesteia, cum ar fi imaginea unei eroine care își găsește sfârșitul în tihnă.

De fapt, trebuie să tragem cortina asupra spectacolului vieții Măndiței, gândindu-ne, cu mare tristețe, la felul nedrept al ruperii firului vieții ei: hăituită de autoritățile comuniste iar, în ultima parte a vieții, bolnavă incurabil și trăind în condiții cumplite.

Singura „consolare”, dacă se poate spune așa, este faptul că aceasta va rămâne, cu certitudine, „Regina noastră a Înălțimilor”, aviatoarea care și-a iubit țara mai mult decât orice pe lume.

Mădălina Gavrea

MEMORIE PROFESIONALĂ

APĂRAREA ORDINII CONSTITUȚIONALE – OBIECTIV CONSTANT AL SERVICIILOR ROMÂNE DE INFORMAȚII *8. SUBMINAREA PUTERII DE STAT (IV)*

În acest număr continuăm analiza modalităților de subminare a puterii de stat – cu siguranță cea mai importantă formă de perturbare și/sau răsturnare a ordinii constituționale – prin abordarea evenimentelor violente din decembrie 1989. Vom proceda tot cu relevarea succintă a contextului intern și extern, a influențelor exercitate, precum și a reacțiilor autorităților, inclusiv a structurilor de informații și securitate.

REVOLUȚIA/LOVITURA DE STAT DIN DECEMBRIE 1989

Datorită dilemei din rândul istoricilor și analiștilor dacă în decembrie 1989 a fost o revoluție sau o lovitură de stat, care persistă încă îndeosebi din cauza poziționării interesate a unora implicați direct, mulți dintre aceștia au optat pentru sintagma „evenimentele din decembrie 1989”, care este mai acoperitoare.

Puncte de vedere diferite există nu numai în ce privește caracterul evenimentelor sângeroase de la sfârșitul anului 1989, dar și în legătură cu aspecte concrete din mecanica acestora, fără a căror descifrare documentată nu se poate ajunge la adevărul obiectiv. Avem în vedere, mai ales, implicarea externă în declanșarea și derularea evenimentelor, autorii și coordonatorii acțiunilor subversiv-diversioniste (manipulările psihologice, operațiunile radio-electronice și diversiunea teroristă), care au produs după 22 decembrie mai multe victime (morți și răniți) și importante distrugeri de patrimoniu, inclusiv artistic, decât anterior.

Persistența, și după 33 de ani, a atâtor semne de întrebare și controversa privind evenimentele din decembrie 1989 se datorează, în primul rând, faptului că actorii externi și interni implicați în pregătirea, declanșarea și derularea acestora ezită să-și asume contribuția avută, de teamă ca nu cumva responsabilitatea pentru cei aproape 1000 de morți înregistrați după răsturnarea regimului Ceaușescu ar putea fi trecută în contul lor.

Pe de altă parte, cercetarea juridică, demers care trebuia și putea să concluzioneze asupra responsabilităților legale ale autorilor/ coordonatorilor/

instigatorilor acțiunilor subversiv-diversioniste de după arestarea lui Nicolae Ceaușescu, venind astfel și în sprijinul cercetării istorice, s-a pus în mișcare cu întârziere, în mod dorit, și se derulează greu.

În ce privește problema spinoasă a calificării evenimentelor din decembrie 1989, considerăm că în România acestea s-au derulat, conform unui scenariu prestabilit, într-un mod mai mult sau mai puțin coerent, cu sincope și replieri, mai multe acțiuni interne și externe care au condus la înlăturarea lui Nicolae Ceaușescu și, în final, a regimului comunist.

Pe un plan mai larg, în sintagma „evenimentele din decembrie 1989” includem: acțiunile pregătitoare vizând, în general, răsturnarea comunismului; accentuarea nemulțumirilor social-economice și politice față de regimul Ceaușescu; stimularea și declanșarea revoltei populare, cu stimuli externi, precum și măsurile de reprimare a acesteia; determinarea lui Nicolae Ceaușescu să abandoneze puterea, arestarea, „judecarea”, condamnarea și executarea acestuia și a soției sale; preluarea puterii de către Armată și predarea ei grupării perestroikiste conduse de Ion Iliescu, în condițiile acutizării luptei pentru putere; declanșarea diversunii teroriste și, în acest context, a manipulării psihologice și a operațiunilor radio-electronice pentru consolidarea poziției lui Ion Iliescu și a Frontului Salvării Naționale.

În legătură cu dilema „revoluție sau lovitură de stat”, apreciem că evenimentele complexe din decembrie 1989 întrunesc, în bună parte, trăsăturile ambelor modalități ale schimbării prin forță a puterii de stat. Revolta populară și, în final, înlăturarea lui Nicolae Ceaușescu, la 22 decembrie, răsturnarea regimului comunist, etapă finalizată la alegerile din 20 mai 1990 și, mai ales, adoptarea noii Constituții în noiembrie 1991, conferă perioadei caracteristici ale unui proces revoluționar. În același timp, deposedarea lui Nicolae Ceaușescu de putere de către Armată, asumarea gestionării puterii timp de câteva ore și, apoi, predarea ei grupului lui Ion Iliescu, care este contestat după puțin timp de segmente semnificative ale participanților la revoltă, pot fi calificate, cu temei, din punct de vedere constituțional, ca elemente definitorii ale unei lovituri de stat.

Înlăturarea lui Nicolae Ceaușescu s-a făcut cu violență, nu cu „mănuși” ca în celelalte țări socialiste central și est-europene, cu însemnate pierderi umane și distrugeri materiale. Cu trecerea timpului, devine tot mai evident că schimbările care cuprinseseră atunci toată zona puteau să se producă în țara

noastră și fără acest sacrificiu, chiar și fără „devorarea” Ceaușeștilor, un act justițiar de tip iacobin care va marca mult timp imaginea poporului român.

În economia acestei analize, nu ne propunem să facem o sinteză a punctelor de vedere publicate până în prezent, ci să conturăm câteva idei concludive, desprinse din cercetarea istorică și juridică a evenimentelor din decembrie 1989, privind circumstanțele interne și externe ale declanșării și evoluției lor, pe momente, cu relevarea inițiatorilor și competitorilor, precum și a reacției autorităților, inclusiv a serviciilor de informații și securitate.

Evident, ca și până acum, vom acorda prioritate documentelor informative și memorialisticii de informații.

Preliminariile evenimentelor din decembrie 1989

În plan intern, ca urmare a strategiei de „strângere a curelei” pentru plata integrală și chiar anticipată a datoriei externe, nivelul de trai s-a degradat continuu, ajungând pentru mulți cetățeni la cote greu suportabile. La acestea se adăugau încorsetările sufocante în planul drepturilor și libertăților individuale, îndeosebi cele de circulație și exprimare.

Acumularea nemulțumirilor a condus la reducerea progresivă a sprijinului popular față de regimul ceaușist și, implicit, la creșterea vulnerabilităților față de acțiunile externe vizând subminarea și, apoi, înlăturarea acestuia.

Stări de spirit necorespunzătoare și răbufniri s-au semnalat și în rândul activului de partid, iar instituțiile de forță ale statului – Armata, Securitatea și Miliția – erau marcate și ele de frustrări profesionale și economice.

În plan extern, existau interese din mai multe direcții pentru schimbarea lui Nicolae Ceaușescu și chiar a regimului comunist.

- În contextul crizelor economice mondiale din anii '70 - '80, îndeosebi cele ale energiei și petrolului, SUA și alte țări occidentale au plănuit subminarea și, în final, răsturnarea regimurilor comuniste și destructurarea sistemului coordonat de Uniunea Sovietică. Strategiile și acțiunile dezvoltate în acest scop nu vizau atât obiective ideologice, cât accesul la resursele naturale, piețele de desfacere și forța de muncă ieftină din zonă, aspect relevant cu prisosință de evoluțiile de după 1990.
- În interiorul comunității comuniste europene, în contextul acumulării unor tensiuni și conflicte în plan doctrinar, economic și strategic, Uniunea Sovietică, putere care nu accepta să piardă controlul sistemului, și-a propus,

încă din 1968, să-l schimbe pe obstructionistul Nicolae Ceaușescu la conducerea României cu un comunist obedient Moscovei. Acest obiectiv a devenit de prim ordin în 1989, ca urmare a faptului că Ceaușescu nu accepta strategia lui Gorbaciov de „reformare” a sistemului comunist.

- Cercurile revizioniste din Ungaria și diaspora, care la începutul anilor '80 și-au intensificat acțiunile de contestare a Tratatului de la Trianon, considerau că momentul „schimbărilor” ce se produceau în arealul comunist european și, inevitabil, urmau să ajungă și în România, putea constitui un moment favorabil pentru a încerca redobândirea Transilvaniei.¹

Pentru realizarea acestor obiective privind România, forțele interesate menționate au mobilizat întregul arsenal de mijloace politice, economice, psihologice și imagologice, serviciilor de informații revenindu-le sarcini specifice de prim ordin.

În acest amalgam de interese și acțiuni anticomuniste și antiromânești, în zilele de 2-3 decembrie 1989 marile puteri globale ale momentului (SUA, prin George Bush și URSS, prin Mihail Gorbaciov) hotărăsc din nou soarta României. În condițiile reconfirmării zonelor de influență stabilite după Al Doilea Război Mondial, Uniunea Sovietică avea mână liberă să opereze schimbările necesare în România.

Conform evaluărilor specialiștilor (*Memorandumul Iakovlev*, 1 februarie 1989), în România erau posibile explozii de nemulțumire, dar lucrurile se puteau schimba „numai prin plecarea lui Ceaușescu, care poate să aducă cu sine evenimente dureroase”.²

Întrucât varianta de schimbare politică nu era operațională – Securitatea, Armata și Miliția nu se implicau direct la înlăturarea lui Ceaușescu, iar Gorbaciov excludea o intervenție militară –, singura soluție rămăsese declanșarea revoltei populare. În aceste condiții, URSS a recurs la o intervenție „ silențioasă”, prin intermediul unor militari specializați în diversiune urbană, disimulați în masa de turiști sovietici care, de regulă, în luna decembrie se deplasau în Iugoslavia pentru cumpărăturile de Crăciun și/sau Anul Nou. Doar

¹ Problematika premizelor interne și a circumstanțelor externe am abordat-o pe larg în cartea *Cultura și elitele române sub comunism, din perspectiva Securității (1964 – 1989)*, Ed. RAO, 2019, pp. 25 – 78.

² Detalii în Alex Mihai Stoenescu, *Istoria loviturilor de stat în România, Vol. 4 (I), „Revoluția din decembrie 1989” – o tragedie românească*, Ed. RAO, 2004, pp. 86 – 87.

că în decembrie 1989 au fost 67.530 turiști sovietici, cu 118% mai mulți decât în anul anterior. Numărul „turiștilor-neturiști” a fost estimat la circa 30.000. Mulți dintre aceștia au rămas în România, fiind retrași abia în octombrie 1990, după solicitarea adresată de primul ministru Petre Roman ambasadorului URSS la București, Evgheni Tiajelnikov.

Acești militari sovietici veniți în țara noastră sub acoperirea de turiști, mulți vorbitori de limba română, aveau ca misiuni: 1) amorsarea unei revolte populare împotriva lui Ceaușescu și 2) impunerea unei conduceri comuniste „cu față umană” de tip gorbaciovist, fidelă Moscovei și care să mențină România în alianțele politico-militare și economice ale blocului comunist.³

Structurile de Securitate de pe direcțiile de deplasare ale turiștilor sovietici au semnalat conduita suspectă a unora dintre aceștia (nu manifestau interes turistic sau comercial, se abăteau de la rutele optime spre Iugoslavia și se deplasau spre București, Brașov, Cluj și, mai ales, Timișoara, nerespectând termenul legal de 48 ore afectat tranzitului prin România), dar numărul mare al acestora, dispersia în teritoriu și evoluția lucrurilor nu au permis monitorizarea profesionistă a acestora.

În același timp, începând din luna octombrie 1989, Comandamentul de luptă contra revizionismului și extremismului iredentist maghiar din cadrul Departamentului Securității Statului a sesizat un fenomen suspect, respectiv predarea autorităților române de frontieră de către cele ungare a unor grupuri de cetățeni români care apelaseră la „filiera ungară” pentru ajungerea ilegală în Occident. Procedându-se la cercetarea informativă a fenomenului, s-a stabilit că aceștia fuseseră selecționați din rândul celor circa 6.000 de români care în perioada 1986 – 1989 trecuseră ilegal frontiera de stat cu Ungaria pentru a ajunge în Vest și pregătiți pentru a executa acțiuni diversioniste în România, într-o tabără din Biske, la 40 km de Budapesta spre Viena, unde exista un centru de instruire paramilitară. De menționat că această operațiune a fost realizată de către Brigada România a Serviciului de Informații al Republicii Populare Ungare (AVO), care în 1988 înființase la Budapesta, din transfugi români, organizația „România Liberă”, pornind de la premiza că Ardealul nu poate fi obținut fără români.⁴

Din activitatea informativă și de cercetare în rândul refugiaților români din Ungaria și a repatriaților rezulta că diversioniștii pregătiți și trimiși în

³ Grigore Cartianu, *Cartea Revoluției*, Ed. Adevărul Holding, 2011, pp. 68-71.

⁴ Detalii despre organizația „România Liberă” am prezentat în cartea *Apărarea Ordinii Constituționale. Perspectiva unui ofițer de informații*, Ed. PACO, 2016, pp. 217-222.

România – circa 400 – fuseseră instruiți să participe la acțiuni vizând răsturnarea regimului. Concret, misiunile lor constau în introducerea în țară de materiale de propagandă anticeaușistă și antiromânească pe care să le răspândească în zona Transilvaniei și Banatului, stimularea nemulțumirilor și chiar a unor acte de violență împotriva autorităților de stat.⁵

SUA și statele occidentale, interesate de schimbarea regimului din România, au rămas în dispozitiv chiar dacă la Malta au cedat Uniunii Sovietice rolul activ. Au dirijat potențialul informativ în principalele zone fierbinți și, totodată, au stimulat agenții de influență autohtoni să se releve în primele rânduri ale revoltei populare pentru accederea în noile structuri de conducere ale țării.

În concluzii la Preliminarii, vom cita câteva opinii ale lui Virgil Măgureanu, politolog, implicat în evenimentele din decembrie 1989, sub directoratul căruia SRI a prezentat la Senat, în 1993 un punct de vedere preliminar privind aceste evenimente: scenariul după care s-a produs prăbușirea în lanț a regimurilor comuniste a fost pregătit cu migală, timp de aproape un deceniu, în laboratoarele serviciilor secrete... Înțelegerile de la Malta au fost însoțite din umbră de acorduri corespunzătoare la nivelul celor mai redutabile servicii de informații din lume, CIA și KGB; calendarul schimbărilor care urmau să se producă în Europa de Est, inclusiv în România, era stabilit pe zile încă din septembrie 1989.⁶

Revolta populară

Prima încercare, nereușită, de declanșare a revoltei populare s-a înregistrat la Iași, unde s-a acționat pentru organizarea unei manifestații de protest în Piața Unirii, în ziua de 14 decembrie, în numele „Frontului Popular Român”. Inițiatorii și organizatorii erau intelectuali și muncitori ieșeni care se relevaseră în ultima perioadă prin difuzarea anonimă de înscrisuri cu conținut anticeaușist. Întrucât unii dintre aceștia erau în atenția Contraspionajului pentru legături cu sovieticii (apelul-program semnat de așa numitul Front Popular Român fusese

⁵ Colonel (r) Gheorghe Rațiu, *Raze de lumină pe cărări întunecate*, Ed. PACO, 1996, p. 159 și *Stenograma audierii la Comisia parlamentară „Decembrie 1989”*, 16 februarie 1998, General de brigadă (r) Aurel I. Rogojan, *Dintr-o iarnă în alta... România în resorturile secrete ale istoriei*, Ed. Proema, 2009, pp. 16-20, Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu, *Op. cit.*, pp. 229-231, General Ionel Gal, *Rațiune și represiune în Ministerul de Interne (1965-1989)*, Vol. 1, Ed. Domino, 2001, p. 315 etc.

⁶ Alex Mihai Stoenescu, *De la regimul comunist la regimul Ceaușescu*, Ed. RAO, 2012, p. 59.

adus de la Chișinău), acțiunea a fost cunoscută din timp și contracarată. Această tentativă, în condițiile prezenței la Iași a unor autocare cu „turiști” sovietici, este considerată ca o testare de către serviciile de informații ale Uniunii Sovietice a capacității de reacție a sistemului protectiv al lui Ceaușescu.⁷

Planificatorii detonării revoltei populare s-au replit spre Timișoara, unde influența propagandei externe anticeaușiste era mai puternică decât în alte zone, existau puncte de sprijin ale AVO și un caz, cel al pastorului reformat Laszlo Tökes, în jurul căruia se putea iniția o diversiune. Aceasta cu atât mai mult cu cât la 15 decembrie expira termenul legal de punere în aplicare a hotărârii judecătorești obținute de Cultul Reformat de evacuare a lui Tökes din apartamentul parohial situat în clădirea aparținând Bisericii Reformate din Timișoara, după refuzul episcopului de a se conforma deciziei conducerii acestui cult de mutare a sa într-o parohie din județul Sălaj.

Întrucât la 16 decembrie autoritățile judiciare puteau trece la evacuarea silită, pastorul Laszlo Tökes a apelat la sprijinul enoriașilor pentru a fi împiedicat acest lucru.

În ziua respectivă s-au adunat în fața Bisericii Reformate, în acest scop, circa 100 de persoane, în majoritate etnici maghiari, dintre care 10-15 constituiau nucleul de bază. Cifra acestora a crescut, urmare a incitărilor unor persoane din nucleul de bază, precum și ale lui Tökes. Spre seară au apărut și grupuri de diversioniști care au inflammat spiritele, i-au mutat pe participanți în stradă, au blocat circulația și au inițiat ad-hoc un miting cu caracter anticeaușist. După ce cifra celor prezenți ajunsese la cca. 2.000, în urma unor instigări, parte dintre aceștia s-au deplasat spre sediul Comitetului Județean al PCR, unde au încercat să intre în forță, molestând milițieni din dispozitivul de pază. Elemente diversioniste bine pregătite, la care s-au alăturat și localnici, au început să distrugă simboluri ale regimului comunist și ale României, să spargă vitrine și să incendieze magazine.⁸

⁷ Alex Mihai Stoenescu, *Istoria loviturilor de stat în România Vol. 4 (I)*, pp. 214-217, Grigore Cartianu, *Op. cit.*, pp. 72-73, Constantin Corneanu, *Victorie însângărată. Decembrie 1989*, Ed. Cetatea de Scaun, 2014, pp. 413-451 și altele

⁸ Ample detalii în cărțile colegilor Col (r) Nicolae Mavru, *Revoluția din stradă*, Ed. RAO, 2004, pp. 17-138 și Col (r) Radu Tinu, *Timișoara ... no coment*, Ed. PACO, 1995, pp. 9-131, două mărturii obiective de la doi profesioniști informați, care prezintă percepția lor directă asupra evenimentelor prezentate, în urma prezenței lor în stradă în baza misiunilor de supraveghere îndeplinite în funcțiile deținute atunci, de șef al Serviciului de filaj, respectiv de locuitor al șefului Securității Timiș.

Violențele au fost reluate a doua zi, 17 decembrie, în jurul prânzului, cu mai mare forță, reușindu-se intrarea în sediul Puterii locale, unde s-au produs devastări. Idem în stradă, fiind agresați și militari din dispozitivele de pază ale unor unități militare, evident în scop diversionist, pentru a provoca reacția acestora.

În context, Nicolae Ceaușescu a decretat starea de necesitate și a ordonat să se folosească muniția de război împotriva provocatorilor și autorilor violențelor diversioniste, în zilele de 17 și 18 decembrie 67 de persoane fiind ucise, 108 rănite și 978 arestate.

În economia acestei analize nu vom prezenta filmul în continuare al evenimentelor complexe de la Timișoara, deoarece este în bună măsură cunoscut, fiind publicate multe lucrări pe această temă.

Pe principiul vaselor comunicante și în condiții similare – de stare de spirit și de implicare externă, îndeosebi din direcția Ungaria –, în ziua de 21 decembrie s-au declanșat revolte în Caransebeș, Lugoj, Cugir, Sibiu și alte localități din Transilvania.

În acest context, la București apare o vulnerabilitate majoră, cel mai probabil dintr-o eroare de strategie politică.

Revenit din vizita efectuată în Iran, Ceaușescu constată că lucrurile au evoluat negativ la Timișoara și, pentru a demonstra că este vorba de o chestiune izolată, în seara zilei de 20 decembrie solicită primului secretar al Comitetului Municipal București al PCR, Barbu Petrescu, organizarea pentru a doua zi a unei mari adunări populare, ca aceea din august 1968, pentru condamnarea acțiunilor diversioniste de la Timișoara ale serviciilor de informații străine. Cu toate că atmosfera generală era contraindicată, iar timpul pentru organizarea după toate regulile de siguranță era foarte scurt, Barbu Petrescu și-a asumat organizarea mitingului.

Mobilizarea participanților din instituții și întreprinderi s-a făcut în pripă, apelându-se și la muncitori obosiți, abia ieșiți din schimbul de noapte, deplasarea spre Piața CC al PCR s-a făcut fără luarea măsurilor obișnuite pentru prevenirea infiltrării în coloane a unor persoane neavenite. În plus, dispozitivul de protecție exterioară a zonei mitingului nu a fost de natură să împiedice accesul unor diversioniști. Toate acestea în condițiile în care Securitatea constata că în oraș se întâmplau două lucruri anormale: grupuri mici de tineri suspecti, asistați de autoturisme Dacia și Lada, apăreau în zona locurilor de adunare a salariaților mobilizați pentru miting și, totodată, coloane de mașini cu

numere de înmatriculare în URSS se deplasau din Banat și Transilvania spre București, iar grupuri de tineri erau urcate în trenuri la Timișoara.⁹

În acest context în Piața Palatului, pe timpul mitingului s-au produs mai multe acțiuni diversioniste, dintre care menționăm: incitări verbale; aruncarea de petarde; atacarea unor participanți cu obiecte contondente sau ascuțite pentru a crea panică; producerea unui zgomot infernal, asemănător cu cel al unor formațiuni de avioane, elicoptere sau tancuri. Fiecare acțiune de acest gen a avut efectul său, însă hotărâtor pentru dezorganizarea mitingului a fost acel vacarm sonor care a generat o stare de panică în rândul participanților aflați în zona Muzeul de Artă – Restaurantul Cina – Biblioteca Universitară, determinându-i să fugă haotic pentru a se proteja de un pericol major.

În *Punctul de vedere preliminar privind evenimentele din decembrie 1989*, prezentat Senatului, Serviciul Român de Informații releva faptul că, în opinia unor specialiști, astfel de senzații fizice de spaimă resimțite după producerea zgomotului respectiv sunt provocate, de regulă, de emiterea la mare intensitate a unor unde de joasă frecvență sub pragul audibilului.

O confirmare privind perturbarea mitingului din 21 decembrie 1989 cu mijloace radio-electronice a apărut abia de curând, în *Rechizitoriul Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Casație și Justiție – Secția Parchetelor Militare privind faptele săvârșite în contextul Revoluției Române din decembrie 1989...*, din 5 aprilie 2019, care consemnează următoarele: „*sunetul de joasă frecvență cu efect de panică, care a provocat dezordine în mulțimea participantă la miting, a fost generat de pe una dintre cele patru autospeciale ale UM 02348, care se ocupa cu înzestrarea cu materiale de propagandă specială/ război psihologic a Consiliului Politic Superior al Armatei, prezente în Piața CC al PCR pentru a amplifica sunetul și a dubla sistemul de sonorizare al Radiodifuziunii Române*” (pp. 55-56). Rechizitoriul nu prezintă însă convingător mobilul și pe responsabilii acestei acțiuni.

În opinia unor analiști, multitudinea de acțiuni diversioniste petrecute cu prilejul mitingului din 21 decembrie 1989, precum și numărul mare de persoane și grupuri implicate, induce ideea că acestea au făcut parte dintr-un scenariu mai larg.¹⁰

⁹ Alex Mihai Stoenescu, *Cronologia evenimentelor din decembrie 1989*, Ed. RAO, 2009, p. 135.

¹⁰ Alex Mihai Stoenescu, *Istoria loviturilor de stat din România ...*, Vol. 4 (II), p. 221.

De menționat, în context, că cele mai multe acțiuni de perturbare a mitingului nu au fost asumate de nimeni, ceea ce poate conduce, logic, la concluzia că acestea au reprezentat operațiuni speciale ale unor servicii de informații.

Imediat după „spargerea” mitingului, pe direcțiile de defluire a participanților, grupuri de persoane care se cunoșteau și acționau coordonat – conform multor indicii și mărturii „turiști” sovietici numiți basarabeni și repatriați din Ungaria, cărora li se spunea „țimișoreni” – au început să strige lozinci anticeaușiste, încercând să radicalizeze spiritele și să coaguleze nuclee agitatorice și de protest. Ca urmare, au început să se îngroașe rândurile celor care s-au implicat activ și, după câteva momente marcate de mișcări haotice, s-au conturat două concentrări de protestatari, la Intercontinental – Dalles și la Piața Romană. Forțele de ordine au format cordoane de îngrădire a protestatarilor de la Inter, care au crescut numeric și au improvisat o baricadă, fără a interveni. Există mărturii conform cărora, pentru a menține nucleul de protestatari, unii diversioniști din categoriile menționate intrau periodic în rândul acestora și trăgeau cu pistoale, punctual și acoperit, în unii dintre aceștia, după care dispăreau.¹¹

La miezul nopții, din ordinul expres al lui Nicolae Ceaușescu, formațiuni militare au intrat în forță în zonă, inclusiv cu tancuri, pentru a distruge baricada și a dispersa protestatarii. Acțiunea a fost nefastă, atât pentru civili (au fost rănite sau ucise 148 persoane, între care mulți tineri), cât și pentru militari, care au fost puși în situația să intervină în forță cu un asemenea preț.

În plus, în cursul după-amiezii, serii și după dispersarea grupului de protestatari de la Intercontinental, au fost reținute pentru atitudini protestatare sau doar pentru suspiciuni în acest sens 1.245 de persoane, 670 dintre ele fiind transportate la Penitenciarul Jilava, de unde au fost eliberate la primele ore ale zilei următoare.¹²

Pe fondul general de nemulțumire, dar și ca urmare a unor incitări diversioniste, pe 22 decembrie pe la orele 7.00 – 8.00, coloane de muncitori de pe principalele platforme industriale ale Capitalei au început să se deplaseze organizat spre zona centrală a orașului, și nu o făceau pentru a-l apăra pe Ceaușescu, așa cum a crezut el când a fost informat.

¹¹ Spre exemplu, Mihai Montanu, declarație inclusă de Alex Mihai Stoenescu în *Op. cit.*, p. 301.

¹² Constantin Comeanu, *Op. cit.*, p. 624.

Acesta a fost momentul în care, conform marelui jurist Grigore Geamănu, erau semne evidente că poporul nu mai respecta ordinea constituțională în vigoare. În consecință, la 8.30, generalul Iulian Vlad a ordonat retragerea din dispozitivul de apărare exterioară a sediului CC al PCR a forțelor Ministerului de Interne (militari din Trupele de Securitate, Brigada Antiteroristă și elevi ai Școlii de ofițeri de la Băneasa), iar la 10.30 generalul Victor Atanasie Stănculescu, desemnat de Ceaușescu ministru al Apărării după decesul lui Vasile Milea, a făcut același lucru cu dispozitivul Armatei. Totodată, deși Ceaușescu îl soma să urgenteze deplasarea spre Capitală a unor unități militare din provincie, Stănculescu le-a ordonat acestora să se reîntoarcă în cazărmi. Acesta poate fi considerat debutul loviturii de stat militare.

Lovitura de stat

În condițiile în care, între orele 11.00-12.00, Piața se umpluse cu manifestați care începuseră să scandeze lozinci anticomuniste, generalul Victor Atanasie Stănculescu a chemat un elicopter și i-a convins pe Nicolae și Elena Ceaușescu să părăsească sediul CC al PCR, invocând că nu le mai poate asigura protecția față de furia protestatarilor. A fost în fapt o diversiune pentru a-i depozita de putere, soldată, în final, cu arestarea soților Ceaușescu de către cadre ale Inspectoratului Județean Dâmbovița al Ministerului de Interne și predarea lor în custodia comandantului Garnizoanei Militare din Târgoviște.

Plecarea elicopterului de pe terasa clădirii s-a produs la ora 12.09, când primii protestatari intraseră deja în sediul CC al PCR, în condițiile în care dispozitivul interior de apărare (cadre ale Direcției a V-a Pază demnitari) nu a opus rezistență. Întrucât coordonata diversionistă a momentului nu era cunoscută, acest fapt a fost interpretat de populație ca abandonarea puterii de către Ceaușescu prin dezertare lașă.

Pe la 13.30, când șeful statului era în periplul său haotic spre Târgoviște, Victor Atanasie Stănculescu, desemnat verbal ministru al Apărării de Nicolae Ceaușescu, fără însă a se emite un decret în acest sens, preia conducerea MAPN și transmite către structurile din subordine două ordine relevante din punct de vedere constituțional. Primul, *Nota telefonică* nr. 38, prin care cerea unităților militare să se retragă în cazărmi și, al doilea, *Nota telefonică* nr. 39, prin care, în esență, ordona să „se execute numai ordinele primite de la ministrul apărării

naționale”¹³. Primul ordin era vădit contrar celui dat de Nicolae Ceaușescu, iar al doilea, transmis prin *Nota telefonică* nr. 39, reprezintă documentul fundamental și decisiv al loviturii de stat militare, deoarece ministrul Apărării prelua astfel prerogativele constituționale și legale ale Comandantului Suprem al Forțelor Armate.

La aceeași concluzie a ajuns și Curtea Supremă de Justiție, Secția Parchetelor Militare: „Acesta a fost momentul în care Armata a preluat practic prerogativele Comandantului Suprem ...”¹⁴

Istoricul Alex Mihai Stoenescu, care a realizat o documentare amplă asupra evenimentelor din decembrie 1989, din care am citat deja trei lucrări, a publicat în revista „Vitralii – Lumini și umbre” nr. 1/decembrie 2009 – februarie 2010 articolul *20 de ani de la evenimentele din decembrie 1989 din România*, material preluat în volumul *Adevăruri incomode – Decembrie 1989*, Ed. Semne, 2013, pp. 54-58, în care a inserat, sistematic, argumente privind lovitura de stat militară instrumentată de generalul Victor Atanasie Stănculescu, dintre care menționăm următoarele acțiuni:

1. anulează ordinele Comandantului Suprem transmise forțelor militare aflate în misiune de luptă;
2. preia conducerea nemijlocită a sistemelor de comunicație dintre Comandamentul Militar Unic, aflat în clădirea CC al PCR și MAPN;
3. îl evacuează pe șeful statului din clădire împotriva voinței acestuia (ora 12.09), iar apoi, în jurul orei 13.30, în înțelegere cu comandantul Aviației Militare și ai Forțelor Antiaeriene (generalii Iosif Rus și Mircea Mocanu), ordonă doborârea avionului prezidențial;
4. instalat la sediul MAPN, în cabinetul ministrului, îl deposează oficial de prerogativele puterii pe șeful statului prin Ordinul nr. 39/22.12.1989, ora 13.30;
5. ordonă tuturor forțelor militare să ia sub control toate sediile comitetelor județene de partid;
6. la ora 15.00 ordonă ocuparea de către forțe ale MAPN a principalelor clădiri cu caracter strategic;

¹³ Textul integral al celor două note telefonice în Alex Mihai Stoenescu, *Cronologia evenimentelor din decembrie 1989*, pp. 186-187.

¹⁴ CSJ.SPM, Autor colectiv coordonat de general de brigadă Samoilă Joarză, *Sinteza aspectelor rezultate din anchetele efectuate de Parchetul Militar, în perioada 1990-1994, în cauzele privind evenimentele din 1989*, p. 122.

7. ordonă reținerea sub pază a șefului statului într-o unitate militară din Târgoviște.

Generalul Victor Atanasie Stănculescu era de mai mult timp în contact cu serviciile de informații britanice, iar în august 1989, pe timpul unui concediu petrecut în Ungaria, intrase în contact cu reprezentanți ai AVO (atașatul militar Sandor Aradi) și KGB (coordonatorul activității informative pe țările socialiste est-europene).¹⁵

Pe la ora 13.45, Ion Iliescu pleacă de la Editura Tehnică, locul său de muncă, și îl contactează pe telefonul scurt pe generalul Victor Atanasie Stănculescu, care îl informează cu privire la evoluția lucrurilor și-l invită la MAPN.

La ora 16.00, la Ministerul Apărării, în găzduirea lui Stănculescu, are loc o întâlnire a lui Ion Iliescu, însoțit de Petre Roman, Gelu Voican Voiculescu, Mihai Montanu, Florin Velicu și alți 4-5 revoluționari, cu reprezentanți ai instituțiilor de forță: MAPN, Departamentul Securității Statului, Inspectoratului General al Miliției, care și-au afirmat sprijinul pentru grupul Iliescu, în condițiile în care în clădirea fostului CC al PCR se coagulau alte nuclee care își doreau puterea, cel mai semnificativ fiind în jurul lui Ilie Verdeț, care i-a avut la un moment dat pe lista unui nou guvern și pe generaliul Iulian Vlad și Ștefan Gușe.

Cu acest prilej, s-a antamat necesitatea constituirii unui organism provizoriu care să-și asume misiunea exercitării prerogativelor puterii de stat, la propunerea lui Petre Roman hotărându-se ca acesta să se numească Frontul Salvării Naționale. Totodată, Ion Iliescu le-a cerut celor prezenți să fie de acord cu constituirea unui Comandament militar unic, care să asigure restabilirea ordinii, pentru ca mișcările stradale să nu degenereze, șeful Comandamentului fiind numit Ștefan Gușe.¹⁶

Acesta a fost momentul transferării loviturii de stat în zona politică. În context, merită să mai fie menționate două aspecte.

- Primul se referă la faptul că Victor Atanasie Stănculescu avea să recunoască, destul de târziu, în anul 2009, că modul său de acțiune în decembrie 1989 a fost subordonat unui plan personal vizând răsturnarea regimului Ceaușescu, inspirat de modelul portughez al înlăturării de către

¹⁵ De văzut, în acest sens, și recunoașterile sale în cartea *În sfârșit adevărul ... Generalul Victor Atanasie Stănculescu în dialog cu Alex Mihai Stoenescu*, Ed. RAO, 2009, p. 29 și următoarele.

¹⁶ Detalii privind acest moment am prezentat în cartea *Apărarea Ordinii Constituționale ...*, pp. 247-249.

Armata a regimului Salazar în 1974, adică preluarea puterii de către Armată, un regim militar de scurtă durată, urmat de un regim democratic sprijinit de Armată.¹⁷

- Al doilea privește motivul pentru care reprezentanții instituțiilor de forță participanți la întâlnirea cu Ion Iliescu, neimplicați conștient în lovitura de stat militară, s-au subordonat voluntar și au promis sprijin lui Ion Iliescu și grupului de putere din jurul său. Conform afirmațiilor ulterioare ale colonelului Gheorghe Rațiu, în acel moment șeful Direcției I – Informații Interne din cadrul DSS, care l-a reprezentat și pe generalul Iulian Vlad la reuniunea respectivă, Ion Iliescu era perceput de mai mult timp ca un posibil succesor al lui Nicolae Ceaușescu, grupul din jurul său era mai coagulat, în țară era nevoie urgentă de ordine pentru a preveni accentuarea haosului, iar la granițe era stringent necesară întărirea sistemului de apărare ca urmare a manevrelor diversioniste ale armatelor sovietică și ungară.

Reîntors în clădirea fostului CC al PCR, în jurul orei 17.00, pentru a cataliza noi energii și a contura platforma politică și nucleul organizatoric al Frontului Salvării Naționale, Ion Iliescu se confruntă cu tendințe anticomuniste în rândul unor protestatari/revoluționari, care creau dificultăți în realizarea construcției perestroikiste pe care o viza el și unii din anturajul său.

Diversiunea „teroristă”

În seara zilei de 22 decembrie 1989, în Capitală încep să se audă focuri de armă, care i-ar fi vizat, chipurile, pe principalii exponenți ai mișcării revoluționare aflați în clădirea fostului CC al PCR. Se declanșase acțiunea diversionistă care avea să se transforme în scurt timp în diversiunea „securiști-teroriști”.

Greu, după mulți ani, cercetarea istorică – nealinată ipotezei interesate că morții, răniții și distrugerile din perioada 22-27 decembrie 1989 s-au datorat exclusiv confuziilor din cadrul Armatei și livrării de armament și muniție pe bază de buletin civililor –, precum și cercetarea juridică conturează următorul tablou relevant al diversiunii teroriste:

Rechizitoriul Parchetului Militar consemnează: *„Probatoriul administrat a demonstrat că, începând cu orele 18.30 ale zilei de 22 decembrie 1989 a fost declanșată la nivelul întregii țări o amplă și complexă acțiune de inducere în*

¹⁷ Alex Mihai Stoenescu, *Op. cit.*, p. 73.

eroare (dezinformare și diversiune), unică în istoria națională. Consecința acestei situații a fost instaurarea la nivelul întregii populații a României a unei psihoze a terorismului” (p. 154).

Inducerea în eroare a fost exercitată în mod direct de conducerea Consiliului Frontului Salvării Naționale (CFSN) prin apariții televizate și comunicate oficiale. Primul pas în acest sens l-a reprezentat anunțul făcut de Ion Iliescu într-o intervenție la TVR, în direct, în seara zilei de 22 decembrie 1989, aproximativ la orele 19.30, când anunța că „o grupă din unitățile securității, unitate special pregătită să-l apere pe Ceaușescu, ascunsă undeva prin subsoluri..., a reușit să se refugieze și când era piața plină de lume au început să tragă asupra cetățenilor și asupra sediului central ...” (pp. 158-159).

Referitor la acest anunț, Rechizitoriul precizează: „Probatoriul administrat în cauză a demonstrat că nu a existat temei pentru o astfel de acuzație foarte gravă. Nu există nicio probă pe baza căreia să se concluzioneze că militari din fostul DSS i-au atacat pe revoluționarii din fața CC al PCR sau pe cei aflați în sediu ...” (pp. 159-160).

Documentul privind concluziile cercetării penale reține și o nouă apariție în direct la TVR, în cursul zilei de 23 decembrie 1989, când Ion Iliescu a reluat tema securiștilor-teroriști (p. 169).

În concluzie, „Ion Iliescu, ca inițiator și coordonator al Comandamentului unic de conducere (organism politico-militar), iar mai apoi în calitate de președinte al CFSN (care și-a subordonat întreaga forță militară a României), prin aparițiile sale în mod sistematic la TVR și comunicatele CFSN, a contribuit în mod direct și nemijlocit, prin dezinformări, la generarea și amplificarea psihozei terorist – securiste ...” (pp. 172-174).

Alături de Ion Iliescu, Rechizitoriul îl incriminează și pe Gelu Voican Voiculescu pentru că, în calitate de factor decizional al CFSN, „a participat direct la dezinformările publice și astfel a contribuit în mod direct (raport de cauzalitate), alături de Ion Iliescu, la generarea și acutizarea psihozei terorist-securiste” (p. 176).

Între protagoniștii inducerii în eroare, Rechizitoriul identifică și vârfuri de comandă militară ale MAPN. „Probele administrate sunt apte a demonstra că inducerea în eroare a fost în mare parte exercitată și coordonată de la sediul MAPN de către unii dintre componenții Consiliului Militar Superior, organism aflat în subordinea CFSN și a conducerii acestuia” (p. 228).

În ce privește responsabilitățile individuale, generalului Victor Atanasie Stănculescu i se pun în sarcină, în principal, următoarele: conducerea MAPN a ordonat misiuni de luptă fără ca în momentul emiterii lor să existe o situație reală de luptă (ex. la orele 18.30, pe 22 decembrie, în Piața Palatului nu se trăgea – pp. 247-248); în aceleași circumstanțe, la orele 18.00... a fost neutralizat sistemul de legături al Miliției și Securității (p. 281); era la curent cu acțiunile de dezinformare realizate prin Comandamentul Militar din TVR (p. 323); s-a implicat în stoparea cercetărilor privind implicarea unor cadre MAPN în exercitarea inducerii în eroare din decembrie 1989 (p. 285).

Un alt înalt cadru militar incriminat de Rechizitoriu este generalul Nicolae Eftimescu, căruia i se reține „o conduită intenționat diversionistă, soldată cu militari decedați și răniți din rândul parașutiștilor de la Buzău și al studenților de la Academia Militară chemați din ordinul său să vină, în seara de 22 decembrie 1989, să întărească dispozitivul de apărare al MAPN, primiți cu foc din partea acestuia” (p. 256).

În ce-l privește pe generalul Nicolae Militaru, Rechizitoriul este și mai tranșant. Impus ca ministru al Apărării Naționale de către Ion Iliescu în noaptea de 23/24 decembrie 1989, „a avut în mod sistematic un comportament care a adus psihoza teroristă la cote paroxistice”, iar în „cazul Trosca” este probată intenția sa criminală (p. 256). Din ordinul expres al generalului Militaru, locotenent colonelul Gheorghe Trosca - șeful Statului major al USLA, care a contribuit în anii 1970, ca ofițer de contrainformații militare, la documentarea legăturilor acestuia cu GRU – serviciul de informații militare al URSS, s-a deplasat cu două transportoare ușoare, având zece luptători, pentru a întări apărarea sediului MAPN. Ajunse la poarta principală de intrare în minister, acestea au fost distruse cu tiruri de mitralieră deschise de pe tancurile din dispozitivul de apărare. Au fost uciși pe loc Gheorghe Trosca și alți șase uslași, iar patru luptători au fost răniți grav.

Un alt vârf al armatei incriminat în Rechizitoriu este generalul Iosif Rus, atunci șeful Aviației Militare, de al cărui nume este legat cel mai grav incident petrecut în decembrie 1989, episodul tragic din dimineața zilei de 23 decembrie în fața Aeroportului Otopeni, soldat cu 48 de morți și 15 răniți, majoritatea din rândul elevilor Școlii de transmisiuni de la Câmpina a Trupelor de Securitate, trimiși pentru a întări dispozitivul de apărare, primiți însă cu foc (pp. 355-356). De asemenea, a fost implicat și în folosirea forțelor militare aeriene în

manipularea diversionist-teroristă, prin ordinul de schimbare a cocardelor elicopterelor aparținând Regimentului 61 Boteni, fapt ce a dus la deschiderea focului fratricid (p. 371) și permiterea efectuării unor zboruri militare de noapte fără folosirea luminilor de poziție, în timp ce era instituită interdicția generală de zbor (p. 351).

Din cele prezentate și din lucrările documentate, multe dintre ele deja menționate, ale lui Alex Mihai Stoenescu, Grigore Cartianu etc., rezultă fără tăgadă că diversiunea teroriști-securiști a urmărit scoaterea din dispozitiv și folosirea Securității drept „țap ispășitor”, conform previziunilor programatice sovietice. În acest scop, prin canalele politico-militare controlate de CFSN, multor unități ale DSS din Capitală și județe li s-a solicitat să trimită forțe pentru neutralizarea unor „teroriști” în anumite locuri, unde erau așteptați cu foc. Rețeta nu a funcționat decât în puține cazuri, datorită perspicacității și comportamentului rațional al șefilor acestor unități.

Diversiunea „securiști-teroriști” a fost susținută de manipularea mediatică exercitată îndeosebi prin TVR, Rechizitoriul precizând că *„multiplele dezinformări exercitate prin TVR, toate după orele 15.00 ale zilei de 22 decembrie 1989, s-au petrecut sub mandatul și responsabilitatea Comandamentului Militar al TVR, care a avut tocmai misiunea de a tria informațiile false de cele adevărate. Evidența arată că această triere s-a făcut cu rea credință, dar nu independent, ci în deplină colaborare cu... ofițerii Direcției Operații din MStM al Armatei”* (p. 323). Concluzia Rechizitoriului se regăsește cu detalii, cu nominalizări și date concrete în lucrările principalilor analiști ai momentului și în memorialistica de informații.¹⁸

Inducerea în eroare a avut și o componentă radio-electronică, constând în simularea diversionistă a unor atacuri aeriene, apelându-se în acest scop la proiectarea unor holograme. Instalații cu asemenea capacități, de proveniență sovietică, se aflau de câțiva ani în dotarea forțelor antiaeriene române pentru activități de instruire.

În legătură cu efectele psihozei și divizării (tehnică ale dezinformării) resimțite la nivelul întregii populații a României, Rechizitoriul consemnează: *„Conduitele expuse (...) au avut o contribuție majoră la instaurarea psihozei*

¹⁸ Alex Mihai Stoenescu, *Istoria loviturilor de stat ...*, Vol. 4 (II), p. 453 și următoarele, p. 584 și următoarele, p. 619 și următoarele, Vasile Mălureanu, *Apărarea Ordinii Constituționale ...*, pp. 255-259 ș.a.

terorismului, ce a atins cote paroxistice. Practic toate situațiile de foc fratricid au fost cauzate de existența acestei psihoze ...” (p. 186).

În acest context, sub motivația falsă a necesității de a fi oprită diversiunea teroristă, la 25 decembrie 1989 s-a produs simulacrul de proces al soților Ceaușescu, finalizat cu executarea acestora.

La 27 decembrie 1989, ajuns la pupitrul de comandă al unităților informative ale DSS, după ce fusese blocat mai multe zile la sediul MAPN, generalul Iulian Vlad a ordonat verificarea unor semnalări privind „teroriștii”. Întrucât apăreau informații care indicau implicarea unor cadre ale Armatei, la 31 decembrie 1989, generalul Vlad și alți membri ai conducerii DSS au fost arestați de ministrul Apărării Nicolae Militaru, în prezența ambasadorului sovietic Evgheni Tiajelnikov, iar DSS a fost desființat. Astfel, România, caz unic în istoria modernă, a rămas, pentru o perioadă lungă de timp (aproape 4 luni), fără centură informativă de securitate.¹⁹

În concluzie, evenimentele din decembrie 1989 au avut o puternică coordonată autohtonă, dar și o consistentă implicare externă. Faptul că am insistat mai mult pe rolul diversioniștilor străini în detonarea revoltei românilor nu vizează o diminuare a rolului acesteia în schimbările profunde și benefice produse în societatea românească. Cei care au ieșit în stradă cu inima deschisă, asumându-și riscuri, merită tot respectul.

Totuși, din perspectivă istorică, pentru clarificarea deplină a resorturilor intime ale evenimentelor din decembrie 1989 este imperios necesar să se clarifice ce au făcut în România, în perioada respectivă și ulterior, diversioniștii sovietici, dar și cei reintroduși în țară din Ungaria.

TENTATIVA CERCURILOR IREDENTISTE MAGHIARE DE A FOLOSI EVENIMENTELE SÂNGEROASE DIN DECEMBRIE 1989 PENTRU A PUNE PE TAPET PROBLEMA TRANSILVANIEI.

Scurt recurs la istorie. După destrămarea Imperiului Austro-Ungar, statul-națiune Ungaria a fost configurat în granițele actuale, ca și alte state-națiuni europene (România, Cehoslovacia, Polonia), pe criteriul majorității naționale în spațiul respectiv.

Ungaria a fost frustrată de pierderea unor teritorii deținute temporar în dauna României, Cehoslovaciei, Croației. Încă din 1920, redobândirea acestor

¹⁹ Detalii în Vasile Mălureanu, *Op. cit.*, pp. 265-268.

teritorii a devenit o prioritate pentru politicienii de la Budapesta. Chiar în acel an, din ordinul regentului Miklos Horthy, militarii au conceput Planul „*Virradat*”/ „Aurora Zorilor”, numele, dar și conținutul fiind inspirate de o creație a poetului Sándor Petöfi, considerată o capodoperă a romantismului șovin, publicată în 1848.

Pe direcția România, planul prevedea un atac surpriză peste frontiera româno-ungară hotărâtă la Alba Iulia și consfințită internațional prin Tratatul de pace de la Trianon, pentru anexarea teritoriilor unde (după socotelile Budapestei) populația maghiară ar fi reprezentat 50% sau mai mult: județele Timiș – Torontal, Arad, Bihor, Satu Mare, Mureș, Ciuc, Odorhei, Trei Scaune, precum și jumătate din județul Sălaj. Se preconiza victimizarea Ungariei pentru confecționarea unui pretext de declanșare a agresiunii și activarea mișcărilor iredentiste ale minorităților maghiare din statele vizate. Pe parcurs, în funcție de contextul istoric mondial și zonal, s-a renunțat la ideea agresiunii militare – care nu era viabilă – și s-a optat pentru modalități mai sofisticate.²⁰

Revenind la perioada analizată, în anul 1989, grupurile revizioniste ale lobby-ului maghiar din Occident, intrate într-un raport de colaborare deschisă cu administrația oficială a Ungariei, au proiectat o tentativă de segregare teritorială în Transilvania, prin redeschiderea internațională a „Dosarului Trianon”.²¹

Relevant în ce privește strategia Ungariei este faptul că, în mai 1989, președintele interimar Mátyás Szűrös a lansat ideea că „*Ungaria este responsabilă de soarta tuturor maghiarilor de peste hotare, ei fiind membri ai marii națiuni ungare*”. Acesta preciza că ideea „*i-a venit în urma unei vizite efectuate în Transilvania și a discuțiilor avute cu Sütő András, Kányadi Sándor, Domokos Geza, Fazekás János și Szabo T. Attila*”. Mátyás Szűrös mai afirma public că „*atât la conducerea partidului, cât și la Ministerul de Externe se afirmă o gardă tânără care și-a însușit această doctrină apreciată drept justă*”.²²

Ilustrativă este și atitudinea provocatoare adoptată la 8 iunie 1989, la București, cu prilejul întâlnirii la nivel înalt a statelor membre ale Tratatului de la Varșovia, de către prim-ministrul Miklós Németh și ministrul de externe Gyula Horn, în cadrul unor întâlniri cu Nicolae Ceaușescu, mediată de Mihail

²⁰ Tudor Păcuraru și Florian Bichir, *Târgu Mureș 1990: Zori Însângerate. Conflictete etnice din 1989-1990 în dosarele CNSAS*, Editura Evenimentul și Capital, 2021, pp. 34 și următoarele.

²¹ Alex Mihai Stoenescu, *Tulburările etnice de la Târgu-Mureș (19-20 Martie 1989)*, studiu publicat în revista „*Vitralii – Lumini și umbre*” nr.12/2012, p. 111.

²² Tudor Păcuraru și Florian Bichir, *Op. cit.*, p. 59.

Gorbaciov (care spera să mai potolească partea ungară), în care oficialii unguri au pretins că Transilvania nu aparține de fapt României și au amenințat că vor internaționaliza „problema”.²³

Cuplată la operațiunea sovietică de răsturnare a regimului Ceaușescu, dar relaționată strâns și cu marile puteri occidentale, Ungaria a pus în permanență pe agenda dialogurilor destinate sprijinului pentru democratizarea rapidă, și problema încorporării Transilvaniei în spațiul său vital.²⁴ A primit și încurajări în acest sens din partea președintelui Franței François Mitterand, care a promis Ungariei „o modalitate de schimbare a situației”, iar la 6 decembrie 1989, la Kiev, i-a comunicat lui Mihail Gorbaciov că este de acord ca Transilvania să aparțină Ungariei.²⁵

În 1989, Ungaria a propus Uniunii Sovietice să intervină militar în România pe considerentul că aceasta este pe cale să realizeze „bomba nucleară”. Nu s-a pus problema unei intervenții militare, deoarece, așa cum fusese anunțat public ca urmare a tuturor întâlnirilor bilaterale și multilaterale între liderii URSS, Franței, Marii Britanii și Germaniei, problema numărul unu a liberalizării est-europene era reunificarea germană. Pentru acest țel a fost proclamat solemn *status quo*-ul teritorial.

Deoarece problema Transilvaniei nu putea fi decisă printr-un conflict militar, **Ungaria a optat în decembrie 1989 pentru arsenalul specific războiului psihologic, mai ales dezinformarea și manipularea imagologică, sperând în declanșarea unui război civil între Armată și Securitate** care, conform estimărilor sovietice, ar fi fost dispuse să-l apere pe Ceaușescu.

În consonanță cu această strategie, la 20 decembrie președintele provizoriu al Ungariei Mátyás Szűrös a declarat într-un interviu acordat Radio Budapesta că țara sa sprijină „autonomia”, adică „independența” Transilvaniei. Apoi a denunțat Tratatul de Prietenie româno-ungar, încheiat în 1949. „*Aurora Zorilor*” avea undă verde!²⁶

Sub masca anticomunismului/anticeaușismului, autoritățile ungare au folosit fugari din România, membri ai Asociației „România Liberă”, în acțiuni antiromânești, coordonate de un veritabil comandament instalat la Budapesta,

²³ *Ibidem*, pp. 56-57.

²⁴ Alex Mihai Stoenescu, *Ibidem*.

²⁵ Tudor Păcuraru și Florian Bichir, *Op. cit.*, pp. 58-59.

²⁶ *Ibidem*, p. 74.

care organiza acțiuni vizând răsturnarea regimului Ceaușescu și valorificarea oportunităților conferite de acest proces pentru realizarea obiectivelor iredentiste și revizioniste.²⁷

Cele mai importante misiuni îndeplinite de membri ai organizației „România Liberă” pregătiți în tabăra de la Biske au constat în angrenarea în acțiunile diversioniste de la Timișoara, București și alte localități, vizând declanșarea revoltei populare. Elocventă în acest sens este o declarație făcută la 29 noiembrie 2013, la televiziunea ungară de către Miklós Németh, fost prim-ministru în ultima parte a anului 1989, conform căreia, încă din vara anului 1989, Serviciul Secret Militar Ungar a primit misiunea de a-l garda la Timișoara pe episcopul Laszlo Tokes cu „îngeri păzitori”, care se ocupau și cu culegerea de informații, lucrând în echipe mici. Asemenea echipe existau și în alte părți din România, a completat Németh.²⁸

În toamna anului 1989, emisari veniți din Ungaria realizaseră contacte și constituiseră puncte de sprijin în Timișoara, Lugoj, Caransebeș, Arad, Alba Iulia, Cugir, Cluj, Oradea, Satu Mare, Târgu Mureș, Cisnădie, Brașov ș.a.

Confirmarea deplină a misiunilor acestora avea să vină în zilele de foc din decembrie 1989. Cele mai multe orașe-țintă ale emisarilor/diversioniștilor din Ungaria au fost cuprinse, în după-amiaza zilei de 22 decembrie, de furia unor revolte, aparent ilogice, în care, inițial, interlopi periculoși s-au transformat ad-hoc în „revoluționari profesioniști”.

Pe linia Timișoara - Reșița - Caransebeș - Alba Iulia (Cugir) - Sibiu - Brașov, Banatul și Transilvania erau încercuite de focarele unor violențe extreme, ale căror ținte erau sedii ale Securității și Militei, unele fiind atacate, incendiate cu evidenta intenție ca ocupanții lor să fie arși de vii. Așa cum se prezenta situația în acel moment, Banatul și Transilvania păreau a fi izolate de restul țării.²⁹

În după-amiaza zilei de 22 decembrie, colonelul Teacă, comandantul grănicerilor români, nu se știe din ordinul cui, a luat măsura redeschiderii frontierelor care fuseseră închise la 17 decembrie, sub motivația de a permite intrarea în țară a ajutoarelor umanitare. Imediat au început să pătrundă în România dinspre Ungaria convoaie cu „ajutoare”, cu destinația Harghita-Covasna, a doua zi declanșându-se în zonă acțiuni extremiste împotriva instituțiilor statului român, îndeosebi a sediilor organelor de miliție și securitate.

²⁷ Colonel (r) Gheorghe Rațiu, *Op. cit.*, pp.160-161.

²⁸ Tudor Păcuraru și Florian Bichir, *Op. cit.*, pp. 117-118.

²⁹ Aurel I. Rogojan, *Op. cit.*, pp. 19-21.

În ziua de 23 decembrie au fost devastate 35 de sedii locale ale Ministerului de Interne din județul Harghita și trei din Covasna, fiind sustrasă o cantitate mare de armament și muniție (468 arme și 17.832 cartușe), agenți propagandiști ai spionajului ungar lansând zvonuri despre pericolul intervenției Securității pentru „represalii și restabilirea ordinii”. Dintre aceste sedii, cele din Odorheiul Secuiesc, Gheorghieni, Cristuru Secuiesc, Biroul T.F. Mircurea Ciuc, comunele Brădești, Ciumani, Zetea și Secuieni au fost incendiate. Concomitent, au fost uciși bestial și ritualic mai mulți ofițeri și subofițeri de miliție și securitate. Spre exemplu, la Odorheiul Secuiesc au fost uciși locotenent-colonelul Dumitru Coman, șeful Securității municipale, și patru subofițeri. Locotenentul Mircea Buia a scăpat cu viață pentru că creanga copacului de care fusese spânzurat de niște extremiști maghiari s-a rupt, iar alți 27 de ofițeri și subofițeri au fost agresați, suferind vătămări corporale ce au necesitat perioade lungi de spitalizare. De asemenea, la Târgu Secuiesc a fost omorât maiorul Aurel Agache, șeful Serviciului economic de la Miliția orașului.³⁰ Se viza, astfel, distrugerea autorității statului în Transilvania.

Cu toate incitățile și diversiunile provocatoare, nu s-a ajuns la rezultatul scontat. Scenariul revizionist, însă, avea să continue. La 26 decembrie 1989, Károly Kiraly – fost prim-secretar al PCR Covasna, membru al CC al PCR și membru supleant al CPEX, aflat în relații cu serviciile de informații sovietice, dar și cu cele ungare – elaborează la Târgu Mureș, împreună cu alți etnici maghiari, un document prin care se solicita autonomia maghiarilor din Transilvania, drepturi colective etc., pe care a doua zi l-a înmănat la București lui Ion Iliescu. Fără a mai verifica cine era în realitate Károly Kiraly, în speranța că va avea prin el controlul asupra minorității maghiare, Ion Iliescu l-a numit pe acesta, la 9 ianuarie 1990, prim-vicepreședintele CFSN, omul numărul doi în puterea provizorie. Această decizie s-a dovedit nefastă, având în vedere rolul jucat în continuare de Károly Kiraly în acțiunea budapestană și criza de încredere declanșată în sânul statului român.³¹

Urmare în numărul viitor.

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

³⁰ *Ibidem*, pp. 184-191.

³¹ Virgil Măgureanu în dialog cu Alex Mihai Stoenescu, *Op. cit.*, pp. 166-172.

DECEMBRIE 1989: SALVAT DIN PROVOCĂRI

Începuse revoluția la Timișoara! Aveam trimisă o sursă la evenimente. M-a informat că se comiseseră atrocități. Sursa plecase cu doi cetățeni maghiari cu autoturismul lor la Timișoara în 17 decembrie '89 pe la prânz; au participat la manifestațiile din stradă în 17 și 18 decembrie, iar marți 19 decembrie la ora 11 am avut întâlnire; mi-a povestit de represaliile împotriva protestatarilor la care au participat și trupe ale armatei din Arad. A refuzat să mai meargă, „că e periculos rău, dom' profesor, se moare”.

În 20 și 21 decembrie am contactat și alte surse, le-am informat despre situația din Timișoara și le-am atras atenția că, dacă participă la manifestații este absolut imperios să nu provoace armata, să nu spargă vitrine, să nu lovească soldații, să înlăture bețivii, astfel vor reuși să prevină ca armata să deschidă focul. Le-am spus ce e la Timișoara, că armata dacă e atacată, trage, că au fost mulți morți.

Parte din rețeaua mea era activă în Arad. Va participa la manifestații.¹

Eu eram obligat ca în 22 decembrie orele 18, să mă deplasez la aeroport pentru a prelua comanda forțelor antiteroriste, respectiv formațiunea de control antiterorist și compania de pază trupe de securitate; maiorul Micu de la MAPN, care ocupase Inspectoratul MI m-a confirmat ca șef al forțelor de interior, ordonându-mi să aștept Armata căreia să mă subordonez. Maiorul Micu mă cunoștea. Lucrasem cu el la planurile de apărare și intervenție în situații deosebite ale aeroportului.

În jurul orelor 20, a venit armata. Șef al forțelor de apărare a venit un căpitan recent întors din Academie, Hârtoapă. Habar nu avea ce este un aeroport, cum trebuie apărat; i-am prezentat eu dispozitivul de pază și apărare etc. Din start îmi era ostil. Dovadă că pe parcursul „colaborării” a încercat provocarea forțelor noastre pentru a fi eliminate.

După anularea zborului și plecarea pasagerilor, căpitanul Hârtoapă voia să verifice armamentul existent pe aeroport. Începe cu noi. La antitero nimic deosebit. Totul intact. Urmează gărzile patriotice. Eu mă scuz că nu am

¹ Dovadă: Sursa mea, „Gavra” a ajuns în conducerea Frontului - vicepreședinte, iar altă sursă a efectuat 120 de fotografii din timpul Revoluției din Arad, care sunt expuse la Expoziția Revoluției de la Muzeul Arad.

tangență cu armamentul de la gărzi, și rămân pe loc. Și eu eram înarmat cu pistol AKM, postat la spate. Hârtoapă observă, și îmi ordonă să merg înaintea lui, păstrând o oarecare distanță și ținând degetul pe trăgaciul AKM-ului ce îl ținea în poziție de tragere spre mine. Pericol! Să nu fac vreo mișcare bruscă că mă împușcă. Vine comandantul aeroportului, Buzoianu, și prezintă inventarul armelor. Totul corespunde. Magazia se închide. Nu se distribuie armament gărzilor patriotice, conchide Hârtoapă. Decizie bună.

Îmi amintesc de armamentul de la Punctul de Frontieră. Îi raportez.

Îl chem pe subofițerul de la PCTF, care se prezintă și deschide fișetul cu: cinci pistoale mitralieră, câteva mii de cartușe și 2 lăzi cu 80 de grenade defensive. Hârtoapă hotărăște să distribuie armamentul, câte un pistol automat, la ofițerii tehnici ai MAPN de pe aeroport, care nu erau înarmați – de la dirjarea traficului militar, de la radar și cel de la comunicații – iar un pistol mitralieră îl „oferă” comandantului civil al aeroportului. Greșeală mare! Buzoianu era inapt serviciu militar. Un psihopat violent.

Prima provocare s-a produs pe la ora 23 în noaptea de 22 spre 23 decembrie.

După ce se constată că totul e în ordine cu armamentul, ne dispersăm fiecare la formațiunea sa, pentru a pregăti preluarea poziției de luptă în dispozitivul de apărare. După ce ajung în sala de control, organizez dispunerea forțelor, se prezintă agitat la mine un subofițer de armată, curierul de legătură, care îmi transmite :

- Domnul căpitan Hârtoapă a ordonat să vă deplasați pe alea din dreapta până la șosea și să dărâmați panourile cu lozinci ceaușiste, rămășițele comuniste să dispară.

Ies în fața aerogării, privesc la cele două tab-uri cu direcția de tragere pe aleile către șosea și îmi dau seama că poate fi o capcană. Dacă mă deplasez pe alea înarmat, cu câțiva subordonați, la întoarcere se poate deschide focul asupra mea sub pretextul că „am atacat armata” din exterior! A fost confuzie? Poate, scuze! Ehe! Așa se moare în revoluție, pierderi colaterale. Micuțul plutonier era lângă mine.

- Te rog să-i transmiți domnului comandant că imediat desemnez oamenii și aștept ca și dânsul să numească, formăm o echipă mixtă, vom deratiza alea de comunism.

Îndreptându-mă spre el râzând, îi spun șoptit:

- Noi suntem șefi! Trimitem subalternii, nu?

Micul agent dispăre. Revine cu doi soldați, eu cu doi subofițeri și în câteva zeci de minute, vor degaja aleea de însemnele dictaturii trecute. Dacă eram doar cei de la antitero era posibil „să ne confunde cu teroriștii” care atacau aeroportul și deveneam eroi.

Alt episod: presiune psihică. Pe la unu jumătate noaptea, Hârtoapă trimite subofițerul de legătură și îmi ordonă să mă prezint la birou pentru precizări de ordine. Între timp, constat că nu avem legături telefonice, nici cel de interior al aeroportului. Se vehicula informația că teroriștii au ocupat palatul telefoanelor și din acest motiv legăturile au fost întrerupte. Mă deplasez pe coridorul de la *briefing*, îl întâlnesc pe colegul Lotreanu. Îl întreb de telefon. La el funcționează. E clar, Armata mi-a tăiat legăturile. Ajung la biroul comandantului din clădirea corpului de gardă. Mă întâmpină Hârtoapă. Nu mă invită înăuntru și intrăm într-o altă încăpere, folosită ca sală de mese sau de ședințe. În sală era un televizor. În încăpere subofițeri și soldați înarmați. Și eu eram înarmat cu pistolul AKM pe umăr, dat la spate. Unii serveau masa. În farfuriile de tablă de aluminiu se putea vedea o ciorbă străvezie. Mă invită la masă. Nu refuz. Scot arma și o depun lângă mine, pe banchetă. Un soldat îmi pune și mie ciorbă. O zeamă lungă, fără gust și fără urme de carne, dar era caldă. Nu fac nazuri. Le mulțumesc.

Televizorul mergea. De vreo douăzeci de minute se derula un tablou de groază. Comunicatele diferitelor personaje apărute pe post erau dezolante, de coșmar: atacuri ale teroriștilor, sute de morți, trupele antiteroriste, acum teroriști se îndreaptă spre Televiziune, armata să ne apere, veniți să apărați Televiziunea! Iar eu, luptător antiterorist devenit terorist, serveam masa cu Armata, care se atașase revoluției. Iar noi, eu, nu! Totul e să-mi păstrez calmul, să nu dau cea mai mică iluzie de nesupunere.

Nu comentez imaginile de la TV. Spuneam așa impersonal: nenorociți, cine dracu sunt ăștia? Ei nu văd că au pierdut? Nu negam că ar fi din structurile antiteroriste. Mai mult tăceam. Venise și căpitanul Istrianu, fost șef de companie pază aeroport. Evident, eram observat de ceilalți. Fără a reproșa cuiva că legăturile au fost tăiate, admitându-i versiunea lor, îi solicit totuși lui Hârtoapă să ne stabilească și nouă un cod de legături. O modalitate de comunicare, necesară pentru a coordona lupta. Altfel există riscul să ne împușcăm între noi. Depășesc puțin reținerea ce mi-o impusesem și argumentez cu faptul că pe aeroport sunt cinci tipuri de forțe: trupe de blindate, tab-uri, tancuri, compania de pază, bateria antiaeriană și forțele MI, fiecare având

sistemul lor de comunicații, pe frecvențe diferite. Hârtoapă ezită să-mi dea vreo soluție, dar în final decide că vom ține legătura prin curier. Nu comentez, mă declar mulțumit. Deși acest gen de legătură era absolut nefuncțional în caz de luptă deschisă. Problema mea, de fapt a întregului efectiv al MI, era să-i redobândesc încrederea, dacă ar fi existat, până atunci, oricât de firavă ar fi fost. Eram convins că se informase despre persoana mea la ceilalți ofițeri de la armată, care mă cunoșteau. Personal nu avusesem niciun conflict cu nici unul. Era o singură variantă pe care nu o luasem în calcul: ordinele de ostilitate ale superiorilor Armatei față de Securitate. Asta era! Fără posibilitatea de control și eventual, a următorului pas, pentru a te proteja. Îi reiterez hotărârea mea de a lupta alături de Armată, că îi sunt subordonat, iar dacă va fi cazul voi dovedi că știu să lupt. Pare puțin mai conciliant. Îmi răspunde cu un „bine, am înțeles” și îmi spune că pot să plec în dispozitiv. Realizez că intenționa să mă aresteze, dar s-a răzgândit, probabil că făcusem impresie bună. Uite, ăsta mănâncă zeamă acră cu noi, ăsta nu poate fi terorist, poate s-a gândit! De data asta am scăpat. Îmi iau arma, o pun după gât, o trag la spate și mă îndrept, în noapte, singur pe alee către aerogară, cu brațele pe lângă corp. Dacă mă împușcă, cel puțin nu există scuza că i-aș fi provocat.

Se pare că totuși ceva am obținut, am mai diminuat din deficitul de încredere. Intru pe holul clădirii. Mă întâmpină comandantul adjunct Drăgan Flaviu, care se îndrepta spre biroul său, și jovial, dar respectuos, mă invită să intru la el. Îl refuz politicos, dar insistă. Îmi spune că i-a venit soția, a adus ceva de mâncare. Doamna aude discuția de pe hol. Deschide ușa și mă invită înăuntru. Accept în final. Servesc două sandvișuri, admir gustul prăjiturilor iar discuția era destinsă dar scurtă. Se pare că a fost interpus, pentru că după arestarea mea a declarat la procuror ca am fost un provocator terorist!). Ce a urmat în noaptea aceea de groază, o să aflați cu altă ocazie. Catastrofă!

Pentru a rămâne în registrul provocărilor, vă relatez speța din 23 decembrie. Agentul de legătură, pe la ora 11, se prezintă la mine agitat și îmi transmite ordinul comandantului pentru o intervenție urgentă:

- A fost atacat postul nr. 9 de la capătul pistei și domnul comandant Hârtoapă a ordonat să luați un ABI (aveam două în dotare la aeroport) cu echipaj și, prin exteriorul aeroportului, pe la capătul pistei, să învăluim inamicul pentru a-l captura. Stau câteva secunde să judec. Țștia mă cred prost sau mă testează? Ce o fi ?

- Te rog să-i comunic domnului comandant că noi avem misiunea să apărăm aerogara din interior, exteriorul aeroportului îl apără armata. Dar îl ajut.

Eu am echipaj pe ABI! Dar dacă e în exterior, să trimitem un echipaj mixt. Raportează-i că aștept pe platou să trimitem imediat un echipaj mixt pentru intervenție. Aștept!

Micul agent pleacă alergând.

Asta era acțiunea la care puteam deveni erou. *A căzut în luptă cu inamicul*, ar fi scris pe mormânt! Ar fi cântat și fanfara militară și chiar s-ar fi tras 20 de salve de artilerie la prohod. Sau! Teroriștii au atacat aeroportul, iar brava armată i-a lichidat!

Dacă eu ocoleam perimetrul aeroportului și rulam cu ABI-ul spre capătul pistei, apăream exact în gura celor două tancuri din extremitatea perimetrului și două tab-uri laterale ale Armatei, dispuse pentru luptă. Fără legături, cu inamicul care se apropia, deschideau un foc nimicitor că nu mai rămânea din noi decât fiare contorsionate și resturi umane neidentificate! Nu puteam să dau curs unui joc atât de periculos.

Atitudinea lui Hârtoapă, pe tot parcursul „cooperării” noastre era de suspiciune, neîncredere sau ostilitate. Puteai oricând să ai un gest necontrolat, o ripostă verbală, o mișcare bruscă, îți erau fatale! Te împușcau fără ezitare.

Ulterior, la jumătate de oră vine agentul și îmi comunică respingerea „atacului” prin eroismul forțelor de pază ale Armatei. Niciodată nu a spus cine a atacat postul nr. 9, ce s-a întâmplat cu inamicul, nu s-a consemnat în jurnalul de front, nicăieri, pledând spre veridicitatea intuiției mele: o înscenare pentru a fi lichidat!

O altă punere în scenă a simulării unui atac al forțelor MI de pe aeroport împotriva Armatei, soluționat prin lupta bravă a forțelor armate, s-a petrecut în 24 ianuarie pe la ora șase după masă. Nu știu dacă a fost conceput de Hârtoapă sau alți strategii dar, trebuie să recunosc, era diabolic. Putea reuși dacă formațiunea de control antiterorist nu ar fi fost bine organizată scriptic, cu evidența armamentului și a muniției. Conform uzanței, agentul mă invită la comandant pe la ora patru și ceva după masă. De data asta mă introduce într-un alt birou și mă lasă singur, spunându-mi să aștept că vine domnul comandant. La ieșire aud cum se învârte cheia în broasca de la ușă. M-au închis, sunt arestat, dar arma era la mine. Mă așez pe un fotoliu și adorm. Nu-mi dau seama cât timp a trecut că se aude din nou zgomet afară și intră Hârtoapă.

- Domnule colonel, îmi pare rău, dar trebuie să predați armele. Am primit ordin de sus. Oricum nu mai e cu cine să ne luptăm.

- Domnule comandant, nu-i nici o problemă, v-am spus încă din 22 seara, noi ne subordonăm Armatei, dacă trebuie să le predăm o vom face. Vreți să predau acum automatul? Îl predau! Și simulez că îl scot de la gât. Posibil aștepta să mă opun.

- Nu. Mergeți în aerogară, adunați toți subofițerii, fiecare să-și ia armamentul din dotare asupra sa și veniți toți, grupați și îl predați la corpul de gardă. Deja o suspiciune. Grupați, de ce fiecare cu armamentul lui? Armamentul era în gestiunea armurierului, așa ca la armată.

- Să vină și femeia? Ea are doar un pistol Carpați.

- Nu, femeia să stea în locul ofițerului de serviciu. Fiecare să poarte armele lui și muniția aferentă.

- Noi mai avem și două puști mitralieră, două cu lunetă, grenade, lăzi cu cartușe. Nu ar fi bine să vină cineva să le preia și apoi să le transporte unde ordonați ?

- Am ordonat să se prezinte tot efectivul de la control antiterorist, în fața cazarmii companiei de pază, aici, tot efectivul cu armamentul din dotare. Nu-i clar ordinul?

- Ba e clar, domnule comandant, numai că e mult mai ușor cum am propus eu.

- Am terminat. Executarea!

Hârtoapă se întoarce iar eu intru în aerogară. Eram hotărât să nu ies cu tot efectivul pe platoul din fața companiei de pază. Aleea dintre aerogară și cazarmă avea 60 de metri. Apariția în zona santinei din post și a gărzii, seara, fără parolă, fără însoțitor de la armată, cu vizibilitate precară, așa brusc să apară pe ușa din aerogară 14 subofițeri înarmați, creau suspiciuni de atac. Nu eram sigur dacă nu se va provoca vreo diversiune. Armata ne-ar fi omorât pe toți. Cuget, ca un ardelean pe laviță: nu execut ordinul lui Hârtoapă. Am găsit altceva. Adun subofițerii, lipseau Ionescu și Tică. Îl chem pe Sile Vânătoru, armurierul, îi solicit să aducă hârtie și indigo, să o introducă în mașina de scris, în fața căreia se așează deja Nicoleta, iar eu dictez:

- Proces-verbal, încheiat azi 24 decembrie 1989, ora 18 la aeroport, cu ocazia predării-primirii armamentului formațiunii de control antiterorist către reprezentatul MAPN, căpitan Hârtoapă Haralambie, conform inventarului alăturat, ce constituie anexa I și.... La urmă semnăturile. De la antiterorism semna plutonier Sile Vânătoru, armurier. Toți au înțeles: „ne predăm fără luptă”. După ce redactăm procesul-verbal, îi spun lui Sile să meargă la comandant, să-i arate procesul verbal, fișele de magazie cu armamentul și

muniția, rugându-l să trimită pe cineva să le preia și le duceți unde spune dânsul. Sile, îi spun, vezi că tu ai pe inventar armamentul și muniția. Tu răspunzi de gestiune! Nu predai nimic fără hârtii și semnătură.

Armamentul este predat, sigilat, iar subofițerii evacuați din biroul respectiv. Suntem dezarmați și scoși din sistemul de apărare al aeroportului.

În 28 decembrie spre seară, o mașină a miliției cu doi ofițeri, între care locotenentul Burlan, fost membru în grupa antitero, unul de la Armată și cu șofer de la circulație mă arestează. Motivare: „favorizarea infractorului la genocid”.

La câteva luni după ce am fost eliberat din penitenciar, m-a sunat căpitanul de aviație Sandu Bojan, comandantul aeroclubului cu sediul la aeroport, și el parte din forțele de „apărare a aeroportului contra teroriștilor”. Era un clujean din Sânicosară, care mi-a povestit ce mare noroc am avut că am scăpat de lichidare cu întreaga grupă antitero. Și el era cu automatul postat pe hangarul de la aeroclub să ne întâmpine cu foc, pentru că așa primise ordin, iar inițial chiar a crezut că urma ca noi să-i atacăm. Intuiția mea a fost corectă, era o diversiune ucigașă, dar am reușit să o evit.

Am scăpat, așa că vă destăinui și dv. din culisele revoluției.

**Col. (r)
Bochiș**

Alexandru

BLAGOVEȘTENIE 1991 (PROCESUL CELOR 24-1-2) SECVENȚE NECENZURATE – CAPITOLUL 7

MOTTO: Art. 312 Cod procedură penală/1969 – Redactarea și motivarea hotărârii

1. Sentința ... se redactează de unul din judecătorii care au participat la soluționarea cauzei și se semnează de toți membrii completului și de grefier.

XXI. Marți, 26 martie 1991, după ce mi-am revenit din șocul produs de surprinzătoarea „mutare” a doamnei grefier, l-am rugat pe „coechipierul” meu – de fapt, pe „tovarășul meu de suferință” – să ne întâlnim, oriunde dorește, spre a discuta despre ce avem de făcut în continuare, având în vedere, pe de o parte, „greaua moștenire” (pomenită deja în secvența anterioară), iar pe de altă parte, iminenta mea plecare din justiția militară; cu această ocazie am convenit că sentința *in extenso* va fi „opera noastră comună”, el urmând să se concentreze, în principal, *pe expunerea stării de fapt* – atât cea „propusă” prin rechizitoriu, cât și cea reținută de noi în baza probatoriului administrat la cercetarea judecătorească – și *pe individualizarea pedepselor*, iar eu, pe examinarea *încadrărilor juridice și a apărărilor* – numeroase și diversificate – invocate de fiecare dintre cei douăzecișunu de inculpați, asumându-mi, pe deasupra, și rezolvarea acelei „grele moșteniri”.

Zis și făcut! Numai că, absolut inevitabil față de complexitatea dosarului, ne-a fost imposibil să respectăm termenul – de altfel, un simplu termen de recomandare – de douăzeci de zile prevăzut de legea procesual-penală, încât motivarea sentinței a fost realizată în ceva mai mult de treizeci de zile, într-o primă formă care a servit ca bază a unor discuții laborioase, iar uneori, asupra unor aspecte sensibile, de-a dreptul incandescente, între noi, cei doi judecători profesioniști. Ca urmare, forma finală a sentinței, formă în care a și fost semnată, reflectă cântărirea atentă a fiecărui cuvânt, a fiecărei expresii, a fiecărei propoziții, a fiecărei fraze, spre a ne asigura – dar numai Dumnezeu știe dacă am și reușit – că aceasta este purtătoarea unor mesaje demne de luat în seamă, mesaje care, din păcate, până acum au rămas doar expresia unei *vox clamantis in deserto*¹, deși – se pare – sunt destui cei care le-au înțeles.

¹ Un glas care strigă în deșert (sau, mai pe românește, care predică în pustie)

MOTTO: *Dixi et salvavi animam meam.*²

XXII. Din considerentele acestei sentințe, prezint, în continuare, doar câteva – care mi se par și acum, ca și atunci – cele mai semnificative, nu numai prin ele însele, ci și prin mesajul lor subtextual; în context, amintesc că, în „preliminariile” procesului, noi, cei doi judecători profesioniști, căzuserăm de acord că „cheia” acestui proces părea să o reprezinte Ședința C.P.Ex. din 17 decembrie 1989³, apreciere pe care probatoriul administrat la cercetarea judecătorească a confirmat-o pe deplin!

- **Sentință**, pag.12-14: Cât privește existența unui acord – *ritos, expres ori tacit*, potrivit unei cel puțin curioase ierarhizări imaginate de redactorul actului de sesizare a instanței – al participanților (la Ședința C.P.Ex. din 17 decembrie 1989, n.a.) *pentru reprimarea revoluției de la Timișoara* (expresie repetată obsesiv în cuprinsul rechizitoriului), chestiune esențială pentru justa soluționare a cauzei, se constată că rămâne o simplă alegațiune a rechizitoriului.

Într-adevăr, examinarea conținutului stenogramei acestei ședințe a Comitetului Politic Executiv, coroborată cu examinarea conținutului stenogramei teleconferinței (ce a urmat acelei ședințe, n.a.) și a *audiogramei*⁴ acesteia, evidențiază că, în formule globalizatoare stereotipe și uniforme, numai uneori rostite de persoane ce au fost identificate în stenogramă, iar altele, mai deseori consemnate, foarte probabil, fără a fi fost rostite, printr-un automatism profesional al stenografei, **participanții și-au dat acordul în legătură cu necesitatea luării unor măsuri ferme** (e.g.: Mănescu Manea: „Suntem de acord cu dumneavoastră și cu toate măsurile luate”), **cu propunerea destituirii demnitarilor** (ministrul apărării, ministrul de interne și șeful Departamentului Securității Statului, n.a.), propunere nematerializată, Nicolae Ceaușescu, față de opoziția deschisă a unora dintre participanți, concedând: «*Bine, să mai încercăm, tovarășii!?*», la care se consemnează ca răspuns: „Toți tovarășii sunt de acord” **cu măsurile legate de vizita în Iran** (Nicolae Ceaușescu întreabă: „De acord?”, iar stenografa consemnează: „Toți tovarășii sunt de acord”, n.a.), **cu caracterizarea făcută de Nicolae Ceaușescu evenimentelor ce se consumaseră în mai multe țări est-europene** (Nicolae Ceaușescu întreabă:

² Am zis și mi-am mântuit sufletul.

³ Vitralii - Lumini și umbre, nr. 45. Secvența V, *in fine*, pag. 100.

⁴ Termen pur convențional – în mod sigur nu tocmai inspirat, dar la atât m-a dus mintea atunci – prin care era desemnată transpunerea dactilo a înregistrării audio a acelei teleconferințe.

„Este clar, tovarăși? Sunteți de acord?”, iar stenografa consemnează din nou: „Toți tovarășii sunt de acord”, n.a.) și, în fine, **cu exprimarea de către același** (Nicolae Ceaușescu, adică) **a convingerii că situația existentă poate fi surmontată** (Nicolae Ceaușescu: Am mai avut și situația din 1968, dar acum este mai rău decât în 1968... Aceasta este realitatea! Uite, așa să facem, dacă sunteți de acord”, iar stenografa consemnează și de această dată: „Toți tovarășii sunt de acord”, n.a.).

- **Sentință**, pag.26: „În concluzie, în raport cu cele arătate mai sus..., Tribunalul apreciază și reține că participarea inculpaților Ciobanu Lina, Constantin Nicolae, Dobrescu Miu, Fazekas Ludovic, Niculescu-Mizil Paul, Olteanu Constantin, Oprea Gheorghe, Pană Gheorghe, Popescu Dumitru și Totu Ioan – membri plini ai Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român – Andrei Ștefan, Curticeanu Silviu, David Gheorghe, Gere Mihai, Mureșan Ana, Szasz Iosif, Stoian Ion și Toma Ioan – membri supleanți ai aceluiași organism politic – și Radu Constantin – secretar cu probleme de cadre al C.C. al P.C.R. – la ședința sus-arătatului organism politic din 17 decembrie 1989⁵ este lipsită de orice semnificație penală, câtă vreme, astfel cum s-a demonstrat (a se vedea mai sus, pag.12-14 din sentință), în această ședință (ale cărei lucrări s-au desfășurat într-o atmosferă de tensiune paroxistică, indusă de izbucnirile de furie, impulsivitate, necontrolate ale lui Ceaușescu Nicolae, dublate de intervențiile dezorganizate ale soției acestuia, Ceaușescu Elena, și ale „colaboratorilor apropiați” Mănescu Manea, Bobu Emil – Ion Panaitescu *dixit*, pag.6 sentință, n.a.) **nu s-au propus, discutat și adoptat, în mod explicit și într-o procedură statutară, măsuri adecvate «rezolvării situației de la Timișoara»**; în termenii seci și exacti ai legii procesual-penale aceasta înseamnă că „fapta nu există” (art. 10 alin. 1 lit.a Cod procedură penală /1969); în consecință, trei inculpați (dintre cei opt care au participat numai la această ședință C.P.Ex.), cărora, prin rechizitoriu, li se imputa, sub încadrarea juridică de genocid (faptă unică) – art. 357 alin.1, lit.a și b Cod penal /1969 – doar această participare, și anume David Gheorghe, Oprea Gheorghe și Szasz Iosif, au fost achitați pentru sus-pomenita infracțiune, cu precizarea că inculpatul Oprea Gheorghe a fost, totuși, condamnat, pentru o

⁵ Inculpații (în număr de opt) ale căror nume sunt subliniate în text au participat numai la această primă ședință.

infracțiune la regimul armelor și munițiilor, la un an și șase luni închisoare, dar cu suspendarea condiționată a executării pedepsei.

Mesajul „subtextual” (dacă îmi este îngăduit să-l botez astfel) al considerentelor expuse mai sus, mesaj care mi se pare și acum suficient de „perceptibil” și de inteligibil, era acela că **niciunul dintre cei nouăsprezece inculpați care participaseră, unii**, reamintesc, în număr de opt, **numai la această primă ședință a C.P.Ex. (din 17 decembrie 1989), iar alții**, în număr de unsprezece, **și la cea de a doua ședință a C.P.Ex. (din 22 decembrie 1989)⁶, nu putea fi acuzat de genocid numai pentru vina „capitală”** imaginată în rechizitoriu, **de a fi fost de acord, «tacit, expres sau ritos** (conform aceluiași Rechizitoriu!) **cu reprimarea sângeroasă a Revoluției».**

Referindu-se la acest aspect, realmente crucial, al sentinței noastre, inculpatul Andrei Șefan, în ultimul său cuvânt la judecata în recurs (la Curtea Supremă de Justiție, Secția Militară), în ședința de judecată din 7 noiembrie 1991, rostea cele ce urmează: „În ciuda sentinței nedrepte pronunțate împotriva mea și în general, la 25 martie 1991, doresc să reafirm prețuirea mea pentru competența și eforturile evidente ale domnilor judecători Gheorghe Ciobotaru și C. (în realitate I., n.a.) Panaitescu, a completului de judecată, pentru a afla adevărul și, în mod deosebit, pentru modul magistral și pentru curajul cu care au demontat și înlăturat, în mod argumentat, aberanta acuzație de genocid!”⁷

- **Sentință**, pag.4-5: „S-a mai reținut (în rechizitoru pp. 72, 85, 103, 109, 117, n.a.) – ca aspect al laturii obiective a infracțiunii de genocid (faptă unică) – și că inculpații Pană Gheorghe (în municipiul Brașov), Constantin Nicolae (în municipiul Cluj-Napoca) și Dobrescu Miu (în municipiul Târgu Mureș), Olteanu Constantin (în municipiul Iași) și Radu Constantin (în municipiul Arad), trimiși fiind în acele reședințe de județ, după un „instructaj” făcut, din dispoziția Elenei Ceaușescu, de Bobu Emil și Mănescu Manea, în prezența și a inculpatului Curticeanu Silviu (rechizitoriu, pag.76, n.a.)⁸ *„au contribuit la punerea în executare a hotărârii adoptate în Ședința C.P.Ex din 17 decembrie 1989, de reprimare a Revoluției, ori au acționat pentru prevenirea și*

⁶ Amintesc în acest context că inculpații Gâdea Susănica și Radu Ion au participat numai la această din urmă ședință.

⁷ Șefan Andrei, *Jurnal din închisoare*, Editura Orizonturi, București, 2016, vol. II, pag. 264.

⁸ Pentru autorul rechizitoriului nu a contat faptul că acesta din urmă a fost prezent doar fizic la acest instructaj, această simplă prezență fiindu-i încorporată în latura obiectivă a infracțiunii de genocid.

împiedicarea unor mișcări populare, ori pentru împiedicarea extinderii Revoluției, ori (în fine!) în scopul prevenirii și reprimării Revoluției”...

Este aici, cred, locul să menționez că inculpatul Szasz Iosif, pentru a evita convocarea la o altă previzibilă ședință a C.P.Ex. și pentru a le veni în ajutor, la nevoie, autorităților locale (după cum a declarat la audierea sa în instanță, în ședința publică de judecată din 19 septembrie 1990), s-a deplasat din proprie inițiativă în municipiul Reșița, reședința județului Caraș-Severin, unde, în intervalul 15 ianuarie 1987-03 noiembrie 1989, îndeplinise funcțiile de prim-secretar al Comitetului Județean de Partid și de președinte al Comitetului Executiv al Consiliului Popular Județean.⁹

Având de dat un răspuns clar și ferm acestor aberante acuzații, rod al unei imaginații hiperactive a autorului rechizitoriului (care, în mod sigur, nu fusese „lăsat de capul lui”), Tribunalul a reținut și apreciat, operând și o obiectiv inevitabilă distincție între, pe de o parte, inculpații Radu Constantin (Arad), Pană Gheorghe (Brașov) și Olteanu Constantin (Iași) și, pe de altă parte, inculpații Constantin Nicolae (Cluj-Napoca) și Dobrescu Miu (Târgu-Mureș), după cum urmează:

- **Sentință**, pag.18-20: „După cum s-a mai arătat (mai înainte, în expunerea stării de fapt, n.a), din transmisia directă la radio și televiziune, până în momentul în care, din motivele cunoscute, emisia a fost întreruptă, practic, întreaga populație a țării a luat cunoștință de transformarea mitingului într-o demonstrație vehementă antidictatorială, anticeaușistă și de solidaritate cu populația municipiului Timișoara.

În aceste condiții și pe același fond – de profundă repulsie față de dictatura instaurată de Ceaușescu Nicolae – mase de oameni aparținând tuturor claselor și păturilor sociale din numeroase alte orașe din țară – în special, reședințe de județ – au ieșit în stradă și au afluat în zonele centrale („centrele civice”) ale acelor orașe, unde au manifestat în mod pașnic pentru răsturnarea de la putere a dictatorului și a „clanului” său, pentru democrație, pentru drepturi și libertăți cetățenești, practic, până la difuzarea la radio și televiziune a informației că soții Ceaușescu au părăsit, cu un elicopter, sediul fostului C.C. al P.C.R.

Asemenea demonstrații au avut loc și în municipiile Arad, unde se găsea inculpatul Radu Constantin, Brașov, unde se găsea inculpatul Pană Gheorghe, și Iași, unde se găsea inculpatul Olteanu Constantin, precum și în municipiile

⁹ Gheorghe Crișan, *Piramida puterii*, editura Pro Historia, București, 2004, vol.1, pag. 336.

Cluj-Napoca, unde se găsea inculpatul Constantin Nicolae, și Târgu-Mureș, unde se găsea inculpatul Dobrescu Miu.

După cum a rezultat netăgăduit din probele administrate¹⁰, în primele trei municipii (Arad, Brașov și Iași), demonstrațiile pașnice ale locuitorilor s-au desfășurat fără nici un fel de incidente violente, au fost inițiate – de autorități ori de demonstrați, prin reprezentanții lor – și s-au desfășurat dialoguri care au permis clarificarea și dezamorsarea unor situații potențial „explozive”.

Astfel fiind, *apar ca lipsite de orice suport afirmațiile din rechizitoriu în sensul că inculpatul Radu Constantin, care, în perioada 21-22 decembrie 1989, potrivit sarcinilor primite, s-a deplasat în municipiul Arad, unde a acționat în scopul prevenirii și reprimării revoluției* (pag. 117), *inculpatul Pană Gheorghe, care, în perioada 18-22 decembrie 1989, ca urmare a sarcinilor primite, a acționat la Brașov pentru preîntâmpinarea extinderii revoltelor* (pag. 109), iar *inculpatul Olteanu Constantin, care în perioada 18-22 decembrie 1989, potrivit sarcinilor primite s-a deplasat în județele Iași, Suceava, Botoșani și Vaslui, unde, împreună cu organele locale, a acționat pentru împiedicarea extinderii revoluției populare* (pag. 103), ele reprezentând, în cel mai bun caz, o imagine distorsionată, în raport cu materialul probator, a unei împrejurări obiective (incontestabile) și anume aceea că, prin modul în care au înțeles să aducă la îndeplinire sarcina trasată prin instructaj, de a asigura ordinea și liniștea publică – deziderat exclusiv de orice evaluare depreciativă, fie chiar și din considerente politice «post factum» – prin măsurile organizatorice, luate ori doar avizate de inculpați, s-au asigurat condițiile desfășurării fără incidente violente a manifestațiilor.¹¹

*
**

„Nu la fel s-au petrecut însă lucrurile în reședințele județelor Cluj (municipiul Cluj-Napoca) – unde s-a aflat inculpatul Constantin Nicolae – și Mureș (municipiul Târgu-Mureș), unde s-a aflat inculpatul Dobrescu Miu.

¹⁰ Menționez aici că, exceptându-l pe Moga Ioachim (prim-secretar la Cluj), pe care, din motive de sănătate (v. Vitralii nr. 47, pag.86, nota de subsol 24), nu l-am putut audia, toți ceilalți prim-secretari – Preoteasa Petre (Brașov), Pugna Elena (Arad) și Maria Ghițulică (Iași) – au fost audiați ca martori.

¹¹ Cu alte cuvinte, mesajul explicit al acestor considerente este acela că asigurarea și apărarea ordinii și liniștii publice sunt, sau ar trebui să fie, fără „culoare politică”.

După cum este stabilit cu certitudine în cauză, demonstrațiile au fost tulburate, în ambele municipii, de altercații și busculade violente între demonstranți și forțele de ordine și s-au soldat cu mai mulți morți (15, potrivit declarației inculpatului Constantin Nicolae, vol. XIII, fila 91 verso), în municipiul Cluj-Napoca, respectiv un număr neprecizat de persoane (rechizitoriu, pag. 85,) sau patru persoane (potrivit declarației martorului Igreț Viorel, vol. XIII, fila 255), în municipiul Târgu-Mureș.

Chiar și în aceste condiții însă, în lipsa oricărei dovezi privind o participare directă a unuia sau altuia dintre inculpați la acele incidente violente ori în adoptarea unor ordine, măsuri, a căror executare să se fi stabilit că a fost cauza decesului acelor persoane, această consecință gravă – moartea mai multor persoane – nu poate fi atribuită decât unei culpe în îndeplinirea însărcinărilor cu care au fost trimiși acolo, iar nu unei omisiuni sau comisiuni intenționate.

Astfel fiind, și în cazul acestor inculpați, deși pentru alte temeieri, ce vor fi explicate în cele ce vor urma, apar ca lipsite de consistență afirmațiile din rechizitoriu, în sensul că **inculpatul Constantin Nicolae**, *«prin activitatea sa ulterioară desfășurată în municipiul Cluj, a contribuit la punerea în executare a hotărârii adoptate, de reprimare a Revoluției cu armele de foc»* (pag. 72, n.red.), iar **inculpatul Dobrescu Miu**, *«în perioada 18-22 decembrie 1989, în timp ce se afla în Târgu Mureș, unde fusese trimis pentru ca, împreună cu organele locale de partid, să acționeze pentru preîntâmpinarea izbucnirii unor mișcări populare, fără să fi contribuit direct la acțiunile de reprimare a Revoluției ce au avut loc prin folosirea armelor de foc împotriva demonstanților... a fost prezent în sediul Comitetului Județean de Partid și nu a acționat pentru prevenirea și împiedicarea acestora»* (pag 85, n. red.).

Și, în continuare...

- **Sentință**, pag.31-32: „În ce îi privește pe inculpații Constantin Nicolae și Dobrescu Miu, în sarcina cărora s-a reținut (prin rechizitoriu, n.a.), trimiși fiind în judecată pentru infracțiunea de genocid (faptă unică), că activitatea lor, în perioada 18-22 decembrie 1989, în municipiile Cluj-Napoca, respectiv, Târgu-Mureș, constituie un aspect al laturii obiective a infracțiunii menționate, Tribunalul constată că, întrucât (...) fapta din 17 decembrie 1989 este inexistentă (în accepțiunea art.10 lit.a Cod procedură penală /1969¹²), rămâne să se examineze semnificația penală a modului defectuos în care ei și-au îndeplinit

¹² Cf., mai sus, citatul din Sentință, pag. 26

însărcinările în acele reședințe de județ” (unde, reamintesc, în timpul demonstrațiilor pașnice ale cetățenilor, între – nota bene! – *unii dintre aceștia și elemente izolate ale forțelor de ordine* au intervenit altercații și busculade violente, soldate cu morți și răniți).

**

După cum deja s-a arătat mai sus¹³, aceste nefericite „întâmplări” nu pot fi atribuite, *în lipsa unor dovezi pertinente și concludente contrare*, decât unei culpe a acestora, iar nu unor omisiuni sau comisiuni voluntare, intenționate.

Aceasta, pe de o parte!

„Pe de altă parte – continuă Sentința, pp. 31-32 – este de observat, în baza unor probe (cu acte oficiale, n.a.) administrate la cercetarea judecătorească, faptul că nici Moga Ioachim, prim secretar al Comitetului Județean P.C.R. Cluj, și nici Igreț Viorel, prim secretar al Comitetului Județean P.C.R. Mureș, care, în calitatea arătată, era (fiecare în județul lui, n.a.) Comandantul unic al Consiliului Județean pentru Apărare¹⁴, nu au fost trași la răspundere penală în legătură cu decesul, respectiv, vătămarea corporală, a acelor persoane, din răspunsul primit de la Direcția Procuraturilor Militare la 15 februarie 1991 rezultând doar că, la acea dată, sus-numiții erau cercetați, *în stare de libertate*, fără însă a se preciza și pentru care fapte” (vol. XIII, fila 244, dosar fond, n.a.). Față de cele expuse, urmează, în ce îi privește pe acești doi inculpați, să se procedeze la schimbarea încadrării juridice, **din infracțiunea de genocid**, prevăzută de art.357, alin . 1, lit. a și b Cod penal, **în infracțiunea de neglijență în serviciu** (cu consecințe deosebit de grave), prevăzută de art. 249, alin. 2 Cod penal. În mintea noastră, aceste considerente ar fi trebuit să fie suficiente pentru a determina procuratura să elucideze, cât mai operativ cu putință, evenimentele „*decembriadei 1989*” din municipiile Cluj-Napoca și Târgu-Mureș, lămurind, totodată, și „soarta” celor doi prim-secretari, Moga Ioachim și Igreț Viorel, „conexitatea” acestor evenimente cu activitățile celor doi inculpați, veniți de la „Centru” – Constantin Nicolae și Dobrescu Miu – și,

¹³ Cf., mai sus citatul din Sentință, pag. 19-20

¹⁴ Am înțeles mult mai târziu – în împrejurări de care veți lua cunoștință în cele ce vor urma (Procesul Moga Ioachim) – că această „funcție” era, în raport cu prevederile Legii nr. 14/1972, privind organizarea apărării naționale a Republicii Socialiste România, una pur decorativă, fiind absolut sigur că Nicolae Ceușescu, autoproclamat Comandant Suprem al forțelor armate ale Republicii Socialiste România, nu își dorea deloc un „concurrent”, potențial periculos, în fiecare județ!

pe cale de consecință, imposibilitatea „disocierii” lor, fiind, pentru noi, dar din păcate, numai pentru noi, cât se poate de evidentă!

Am suportat, apoi, cu stoicism, comentariile „savante” și, în mod manifest, disprețuitoare la adresa acestei schimbări de încadrare juridică, ale unor „amatori”, dar și, spre stupefacția noastră, ale unor „specialiști” ai dreptului, care au dovedit astfel că nu au înțeles nimic din mesajul voluntarei și deliberatei noastre „licențe” juridice!

Numai că, mai târziu, mult mai târziu, și numai la acute presiuni europene, la care, din păcate, români „de bine” din sferele amețitor de înalte ale puterii politice au înțeles să lipească zgomotos – și subaltern – călcâiele (nu știu dacă, nu cumva, au rostit solemn și un „am înțeles, să trăiți!”), Procuratura „s-a pus în mișcare” – pentru mine unul, platonice satisfacție! – mai întâi, cu privire la evenimentele de la Cluj-Napoca, și, mai în urmă, într-un context mai larg, cu privire la cele de la Târgu-Mureș.

Așa se face că, puțin înainte de jumătatea lunii decembrie 1997, când, deja, mă bucuram de oarecare notorietate ca avocat definitiv, cu drept de a pune concluzii la toate instanțele, am primit un telefon cu totul și cu totul surprinzător de la inculpatul Constantin Nicolae (care, anticipez ceea ce veți citi mai la vale, în EPILOG II, fusese condamnat, în recursul extraordinar în Procesul C.P.Ex., la pedeapsa executorie de 11 ani închisoare, compusă din două pedepse – 11 ani închisoare și 5 ani închisoare – contopite în ceea ce se chema „cumul juridic”, pentru complicitatea la infracțiunea de omor deosebit de grav și la tentativa acestei infracțiuni).

Acesta mi-a cerut, cu o voce de om speriat de moarte, să îl primesc cât se poate de repede fiindcă are nevoie de „serviciile” mele ca avocat (tocmai ale mele, care îl condamnaseram la fond pentru neglijență în serviciu, după cum ați putut citi deja mai sus).

L-am primit la cabinetul meu individual, cât de repede am putut, mai exact, la 15 decembrie 1997¹⁵, și, cu această ocazie, mi-a relatat, într-o vizibilă stare de neliniște și de îngrijorare, că a fost citat la Secția Parchetelor Militare din Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție, în calitate de învinuit, alături de Moga Ioachim și, între alții (militari de carieră și un militar în termen), de gl. col. Topliceanu Iulian, fostul comandant al Armatei a IV-a Transilvania, în legătură cu evenimentele din decembrie 1989 de la Cluj-

¹⁵ Cf. Contract de asistență juridică nr. 65/15 decembrie 1997 (păstrat în arhiva cabinetului).

Napoca; am încercat să-l liniștesc, spunându-i că, din moment ce pentru activitatea sa de la Cluj-Napoca fusese deja condamnat definitiv în Procesul C.P.Ex., nu are nici un motiv să se alarmeze, însă, am adăugat că, pentru a fi sigur, va trebui să studiez dosarul, drept pentru care mi-a semnat o împuternicire avocațială pentru „studiu și evaluare dosar și asistare la urmărirea penală”. După studierea dosarului, soldată cu concluzia că, în ce îl privește pe Constantin Nicolae, procuratura „macină în gol”, am depus la procurorul militar instrumentator (pe câte îmi amintesc, maiorul Gheorghe Surdescu) o „notă de apărări”, în care invocam un obstacol insurmontabil în calea continuării urmăririi penale împotriva acestui învinuit – autoritatea de lucru judecat. Ca urmare, cu o neașteptată și, tocmai de aceea laudabilă operativitate, ni s-a comunicat că, la momentul potrivit se va dispune încetarea urmăririi penale, dar că, până atunci, este posibil să mai fie chemat la audieri în calitate de martor. Ceea ce s-a și întâmplat!

Aparent fără nicio legătură cu cele de mai sus, pe la jumătatea lunii septembrie 1998 am fost contactat telefonic de Moga Ioachim, pe care l-am putut primi la Cabinet câteva zile mai târziu¹⁶; l-am întrebat, de la bun început, cum a ajuns la mine tocmai de la Cinciș-Cerna (unde, după cum aveam să aflu ceva mai târziu, a locuit – cu intermitențele inevitabile – pe toată durata înaltelor funcții politico-administrative pe care le-a îndeplinit, într-o casă țărănească modestă!), întrebare la care mi-a răspuns relatându-mi următorul dialog avut cu Constantin Nicolae la Procuratură, după ce acestuia i se comunicase iminenta încetare a urmăririi penale:

- M.I.: Pe Dumneavoastră, Domnule Constantin, cine vă apără?
- C.N.: Păi, mă apără chiar judecătorul care m-a condamnat la fond pentru neglijență în serviciu, și care „m-a salvat” deja!
- M.I.: Ar fi, oare, de acord să mă apere și pe mine?
- C.N.: Sunt sigur că da, dar, mai întâi, trebuie să vorbesc cu dumnealui despre asta.

Bineînțeles că am fost de acord și așa ne-am întâlnit.

Ca urmare, am asigurat apărarea inculpatului Moga Ioachim pe toată durata fazei de judecată la fond, la Secția Penală a Curții Supreme de Justiție, la judecata în recurs, în fața Completului de 9 judecători, din nou la fond, la

¹⁶ Cf. Contract de asistență juridică nr. 103/ 23 septembrie 1998 (păstrat, și acesta, în arhiva cabinetului)

rejudecarea fondului după casare, și din nou în recurs, la Completul de 9

judecători, precum și în faza de punere în executare a sentinței definitive de condamnare, la Tribunalul Militar Teritorial București, ca instanță de executare.

Cursul procesului a fost unul halucinant și l-ar fi putut aduce pe inculpatul Moga Ioachim – „măcinat”, de altfel, de numeroase boli și de durerea pierderii recente a fiului său, un fecior falnic ca bradul, aflat în floarea vârstei – în pragul disperării sau chiar al sinuciderii, dacă nu s-ar fi bucurat de o exemplară solidaritate de familie, de care am luat cunoștință cu multă admirație în aceste împrejurări.

Inițial, Moga Ioachim fusese achitat, prin Sentința penală nr. 33 din 9 aprilie 2003 (reamintesc, în acest context că urmărirea penală fusese redeschisă în vara anului 1997, procesul la instanța de fond începând în septembrie 1998), sentință pronunțată de un complet de judecată demn de toată admirația și de tot respectul: președinte, Mircea Aron (fost procuror militar), judecători, Silvia Caramihai (promovată la Curtea Supremă de Justiție după o îndelungată experiență la instanțele inferioare, nu ca azi!) și Viorica Alexandrina Cochinescu (colega mea, în calitate de consultant juridic la Tribunalul Suprem, Secția Penală, timp de mai mulți ani, până la începutul anului 1986, când eu am fost numit judecător militar); apoi, în recursul Secției Parchetelor Militare, recurs admis cu inexplicabilă (oare!?) ușurință de Completul de 9 judecători, s-a decis casarea sentinței și rejudecarea cauzei la aceeași instanță de fond, care, într-un complet de judecată, de această dată, „ascultător” – președinte, Mihai Ciubotaru, judecători, Pașcu Ghiciu și Marioara Prodan – prin Sentința penală nr. 329 din 23 mai 2005 (!!!), l-a condamnat la 8 ani închisoare, pentru instigare la infracțiunea de omor deosebit de grav (asupra a două sau mai multe persoane), și la 5 ani închisoare, pentru instigare la tentativa infracțiunii de omor deosebit de grav. Recursurile inculpaților împotriva acestei sentințe au fost, în chip absolut previzibil, respinse de Completul de 9 judecători.

Această succesiune – halucinantă și ea! – de hotărâri ale Supremei Instanțe nu lasă loc nici unei (măcar) umbre de îndoială că amestecul politicului în justiție, *chiar și*, sau, poate, *mai ales și!* la cel mai înalt for al acesteia, era încă activ, după mai mult de 15 ani de la evenimentele din decembrie 1989. Se va fi schimbat, oare, ceva, de atunci și până azi?!

În faza de punere în executare a hotărârii definitive de condamnare, am reușit ca, pe baza unor expertize medico-legale absolut oneste (spre lauda medicilor

și a medicilor legiști care le-au efectuat), să obțin două succesive amânări de executare a pedepsei cu închisoarea¹⁷, până când, la 2 decembrie 2007, condamnatul – pe nedrept, după convingerea mea nestrămutată! – Moga Ioachim și-a dat obștescul sfârșit pe un pat de spital din municipiul Cluj-Napoca, pe care îl „păstorise” cu devotament, onestitate, modestie și, mai ales, cu multă, multă omenie, timp de mai mulți ani (19 mai 1983-22 decembrie 1989).¹⁸

Igreț Viorel (prim-secretar al Comitetului Județan de Partid Mureș, în perioada 4 iulie 1988-22decembrie 1989¹⁹, astăzi în vârstă de aproape 84 de ani, născut la 6 decembrie 1938) pare însă să fi avut mai mult noroc din moment ce, prin Rechizitoriul din 5 aprilie 2019 (!!!) al Secției Parchetelor Militare din Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – rechizitoriu care acreditează ideea, probabil foarte incomodă pentru mulți, a unei lovituri de stat în decembrie 1989 – s-a dispus, în ce îl privește, *clasarea*, cu motivarea că „în sarcina acestuia nu există probe concludente pentru săvârșirea infracțiunii de omor calificat (fosta infracțiune de omor deosebit de grav, asupra a două sau mai multe persoane, din Codul Penal /1969) sau a altei infracțiuni”.

Cu totul remarcabile, nu-i așa?, celeritatea și consecvența justiției noastre post-decembriste, independentă și imparțială (zice-se)!

Rămâne însă de văzut dacă și cât va dura acest noroc, fiindcă *un judecător de cameră preliminară de la aceeași Secție Penală a Înaltei Curți de Casație și Justiție a dispus, prin Încheierea sa din 21 mai 2021, restituirea cauzei la Parchet (id est Secția Parchetelor Militare), pentru „regularizarea” urmăririi penale!*

Cum nu dispun de motivarea acestei încheieri, nici nu mă întreb dacă nu cumva și aici și-a vârat coada vreun drăcușor al puterii politice!

Pot spune însă și azi, cu toată convingerea, că prudența noastră în „tratamentul juridic” privindu-i pe cei doi inculpați – Constantin Nicolae și Dobrescu Miu – ca și considerentele acelei insolite (pentru mulți) soluții au fost cât se poate de justificate.

¹⁷ Prima dintre acestea fiind acordată – ce coincidență! – de același Alexandru Sârbu, avansat, între timp, la gradul de colonel și promovat judecător militar!, cf. Secvența XIII, în nr. 48 al acestei reviste, pag. 80-84.

¹⁸ Gheorghe Crișan, *op. cit.* pag.229.

¹⁹ *Idem*, pag 175.

- **Sentință**, pp. 32-34: „În ce privește semnificația penală a participării și comportamentului, atitudinii, inculpaților Ciobanu Lina, Fazekaș Ludovic, Niculescu-Mizil Paul, Popescu Dumitru și Totu Ioan, membri „plin” ai C.P.Ex., Andrei Ștefan, Curticeanu Silviu, Gere Mihai, Mureșan Ana, Stoian Ion și Toma Ioan, membri supleanți ai C.P.Ex. – trimiși în judecată pentru înfrățirea **continuată** de genocid (...) Radu Ion, membru „plin” al C.P.Ex., și Gâdea Susănica, membru supleant al C.P.Ex – trimiși în judecată pentru înfrățirea de genocid (**faptă unică**), în Ședința C.P.Ex. din 22 decembrie 1989, *Tribunalul apreciază*, în contextul faptic arătat pe larg (pp. 21-26, n.a.)... și pentru considerentele mai înainte dezvoltate (pp. 27-28, sub lit. D, n.a.) *că sunt caracteristice laturii obiective a infracțiunii de favorizare a infractorului, care constă, așa cum s-a arătat în locurile mai sus citate, în aceea că, prin pasivitatea lor lașă în această ultimă Ședință a C.P.Ex., au creat lui Ceaușescu Nicolae – a cărui calitate de infractor începuse să li se releve pregnant încă de la mitingul din ajun – posibilitatea de a conserva, pentru sine în special, prerogativele puterii, de care a uzat, finalmente, spre a părăsi sediul fostului C.C. al P.C.R. și a se pune la adăpost, pentru scurt timp, de tragerea la răspundere penală, ceea ce este, neîndoielnic, caracteristic conținutului laturii obiective infracțiunii tip prevăzute de art. 264 alin. 1 Cod penal.*

Cât privește **intenția** cu care au acționat inculpații – chiar dacă aceasta s-a întâmplat, după cum au relevat în declarațiile lor, sub imperiul unei puternice temeri – *Tribunalul apreciază că a fost aceea prevăzută de art. 19, pct.1, lit. b Cod penal (intenție indirectă), în a cărei arie este cuprinsă, în speța de față, reprezentarea acestora că Ceaușescu Nicolae a putut săvârși orice faptă prevăzută de legea penală (chiar dintre cele mai grave) și acceptarea unei asemenea eventualități, cu consecința pe care, prevăzând-o, deși nu au urmărit-o, au acceptat-o, că sus-numitul va fi, cel puțin temporar, pus la adăpost de răspunderea penală inerentă faptelor comise.*

În raport cu această reprezentare a inculpaților și cu împrejurarea că, la 25 decembrie 1989, Ceaușescu Nicolae **a fost condamnat și executat**, între altele, pentru înfrățirea de genocid, prevăzută de art. 357 alin. 1, lit. a-c Cod penal apare, ca obiectiv (și inevitabil, n.a.) incidentă, norma specială din art. 361 alin. 2 Cod penal, de încriminare a favorizării infractorului privitoare la înfrățirea de genocid, prevăzută de art. 357 alin. 1 lit. a-c Cod penal, reținută în sarcina beneficiarului favorizării (Ceaușescu Nicolae).

În consecință, toți inculpații menționați mai sus – Ciobanu Lina, Fazekaș Ludovic, Niculescu Mizil Paul, Popescu Dumitru, Totu Ioan, Andrei

Ștefan, Curticeanu Silviu, Gere Mihai, Mureșan Ana, Stoian Ion, Toma Ioan, Radu Ion și Gâdea Susănica – vor fi condamnați, potrivit considerentelor ce se vor arăta în partea din sentință referitoare la individualizarea pedpselor și distincțiilor ce se vor face în dispozitivul acesteia, în baza textelor de lege menționate – art. 361 alin. 2, raportat la art. 264 alin. 1, cu referire la art. 357 alin. 1 lit. a-c Cod penal – *prin schimbarea încadrării juridice din infracțiunea de genocid (...)*”.

În raport cu cele expuse mai sus... .. se învederează a fi de prisos orice discuție relativă atât la încadrarea juridică a faptelor reținută prin rechizitoriu – *infracțiunea continuată de genocid* (pentru unii inculpați – 11), respectiv, *infracțiunea de genocid-faptă unică* (pentru alți inculpați – 2) – la care, dealtfel, însăși procuratura militară a renunțat (a se vedea încheierea de ședință din 12 martie 1991 și notele scrise ale procurorului anexate acestei încheieri), cât și la aceea propusă de procurorul de ședință la dezbateri (a se vedea aceleași acte ale dosarului) – *instigare la infracțiunea de omor deosebit de grav și la tentativa acestei infracțiuni, săvârșite în stare de provocare* (art. 25, raportat la art. 176, alin. 1, lit. b, cu aplicarea art. 73 lit. b, art. 74 și art. 76 Cod penal, respectiv, art. 25, raportat la art. 20, raportat la art. 176, alin. 1, lit. b, cu aplicarea art. 73 lit. b, art. 74 și art. 76 Cod penal) – faptele reținute de Tribunal în sarcina inculpaților (15), în privința cărora a schimbat încadrarea juridică în neglijență în serviciu (art. 249 alin. 2 Cod penal), pentru 2 inculpați, și în favorizarea infractorului (art. 361, alin. 2, raportat la art. 264 alin. 1, cu referire la art. 357, alin. 1, lit. a-c Cod penal), pentru ceilalți 13 inculpați, neavând, în mod evident, nici o legătură cu conținutul obiectiv și subiectiv al infracțiunii de omor deosebit de grav (consumată sau rămasă în fază de tentativă, n.a.).

După mintea și convingerea noastră de atunci, dar nu numai de atunci, sentința, în ansamblul ei, dar, în mod deosebit, considerentele reproduse mai sus „comportau”, sau, dacă vrei, „propuneau”, cel puțin trei mesaje:

- **nu a existat genocid în România „decembriadei 1989”**; însă, cu toate că, după cum deja am arătat, însăși procuratura renunțase la această acuzație, la data pronunțării sentinței noastre, „supraviețuiau” *cel puțin două condamnări pentru infracțiunea de genocid* (în procesele „Ceașescu Nicolae, Ceașescu Elena”²⁰ și „Bobu, Dincă, Mănescu, Postelnicu”²¹) și una *pentru*

²⁰ Această condamnare supraviețuiește încă, după mai mult de 32 de ani de la pronunțare.

²¹ Condamnare desființată în recurs extraordinar (abia!) prin Decizia penală nr. 64 din 26 aprilie 1993 a Curții Supreme de Justiție, Completul de 7 judecători (decizie a cărei motivare mi se pare însă cel puțin discutabilă!).

participație –o instigare – *la această infracțiune* (în procesul „gl.col.Vlad Iulian”²²);

- expresia „Ceașescu Nicolae a fost **condamnat și executat**” (sublinierea autorului), din care, lesne de observat, lipsește verbul (la modul participiu trecut) „**judecat**”, semnifică faptul, descalificant pentru completul de judecată din 25 decembrie 1989!, că acesta (ca și, dealtfel, Ceașescu Elena) **nu a fost judecat**, în sensul, cât se poate de evident, **că nu a beneficiat de un proces corect, echitabil și onest, cu respectarea tuturor drepturilor și garanțiilor procesuale** (atâtea și în ce fel erau ele prezente în legea procesual-penală în vigoare atunci), fie și numai din perspectiva încălcării grosolane a dreptului la apărare, ca să nu mai pomenesc de punerea grăbită în executare a unei sentințe de condamnare nedefinitive, încă atacabilă cu recurs, și aceasta cu nesocotirea, la fel de grosolană, a ultimei sale dorințe, aceea de a nu-i fi legate mâinile înaintea de a fi împușcat, sau, mai exact spus, de a fi mitraliat!²³ ;

- **procesul** – repet, descalificant! – al **lui Ceașescu Nicolae** (și al soției sale, disocierea între ei fiind imposibilă) **este absolut necesar să fie rejudecat**, ori în *procedura judiciară a revizuirii*, cale de atac extraordinară practicabilă oricând, chiar și după moartea condamnatului²⁴ însă, din informațiile pe care le-am putut obține, această procedură nu a fost încă inițiată, ori într-o *procedură extrajudiciară, moral-istorică reparatorie*, inițiată și adusă la îndeplinire de Parlamentul României, și aceasta nu pentru reabilitarea lui, reabilitare care rămâne, în mod evident, în sarcina istoriei²⁵, ci *pentru* – cred că pot spune așa! – „*aneantizarea*” *condamnării pentru genocid și înlăturarea stigmatului pe care această condamnare l-a pus pe obrazul națiunii române!*

De ce am gândit noi, cei doi judecători profesioniști ai procesului, în acest fel pe care și l-au însușit fără nici o ezitare și asesorii populari?!

²² În acest caz nu am putut afla, din mijloacele de informare ce mi-au fost accesibile până în acest moment, data exactă a schimbării încadrării juridice, dar, în mod cert, aceasta s-a întâmplat după 25 martie 1991.

²³ Nu este de mirare, în aceste circumstanțe, că, în lumea civilizată, acest proces a fost socotit **o barbarie!**

²⁴ Cf. Art. 453, alin. 1, lit. a Cod procedură penală /2014.

²⁵ Gelu Voican Voiculescu, unul dintre siniștrii regizori ai asasinatului politic al soților Ceașescu, întrebând fiind de un jurnalist „Ce crede, cum se imaginează el însuși peste vreo 30 de ani?”, a răspuns: „Mă văd cerșind la capul unui pod ce poartă numele Nicolae Ceașescu”.

Răspunsul ni-l dau jurnalistele Raluca Groseșcu și Raluca Ursachi²⁶ care, sintetizând răspunsurile pe care eu și coechipierul meu le-am dat cu ocazia interviurii noastre, scriau cele ce urmează: „*Remarcăm astfel că renunțarea la acuzația de genocid îmbracă multiple semnificații, dincolo de motivele de ordin juridic. Judecătorii sunt conștienți de valoarea epistemică a acestui proces și de importanța simbolică a încadrării juridice a faptelor. Ei încearcă evitarea unei «rușini naționale» istorice, de a avea vinovați pentru genocid, și anticipează o reevaluare a procesului lui Ceaușescu în spiritul unei justiții corecte*”.

Sunt absolut sigur că cele două jurnaliste, când scriau ceea ce tocmai ați citit mai sus, luaseră cunoștință de răspunsul pe care îl dădusem, cu mult timp înainte, jurnalistului Emil Marinache²⁷: „*S-a stăruit, nejustificat după opinia noastră asupra chestiunii dacă acest proces a fost unul politic ori un simplu proces penal. Nu a formulat nimeni însă, în mod public, întrebarea dacă, nu cumva, acest proces este nu numai al inculpaților, ci și al națiunii întregi? Din această perspectivă, am socotit că soluția (sentința, n.a.) noastră trebuie să răspundă limpede și întrebării dacă națiunea română a fost în stare să zămislească, să nutrească și să încălzească la sânul său un întreg «lot» de monștri, autori ai unei infracțiuni cu sporit potențial infamant pe termen lung, nu numai pentru acei autori, ci și pentru națiunea căreia aceștia aparțin și care, desigur, nu se poate lepăda de ei. Prin urmare, afirm categoric că probele, singure, ne-au condus la soluția cunoscută, soluție care spune fără echivoc că națiunea română nu a zămislist, nu a nutrit și nu a încălzit la sânul ei binecuvântat monștri autori de genocid*”.

Și, în continuare: „*Repet aici, spre a se înțelege și reține bine, că hotărârea pronunțată este numai și numai a completului de judecată, care se oferă, cu conștiința imaculată, judecăților istoriei, făcând abstracție, fără a ignora riscurile, de cele, încă vădit pătimase!, ale prezentului*”.

**

Întru totul previzibil, odată ajunse la cunoștința publică (chiar dacă limitată!), paternitatea acestor mesaje și-au arogat-o, fără nicio teamă de ridicol, afișându-se cu ea în presă și pe la televiziuni, mai mulți dintre „spectatorii”

²⁶ Raluca Groseșcu, Raluca Ursachi, *Justiția penală de tranziție - de la Nürnberg la post comunismul românesc*, Editura Polirom, Iași, 2009, pag. 145.

²⁷ Revista *Palatul de Justiție*, Serie nouă, nr. 5/1991, pag. 6 (interviu intitulat *Sine ira et studio*).

procesului... Dar – și, de aici încolo, Ion Panaitescu dicit²⁸: „*De atunci, toți mai marii sau mai micii politici răcnesc prin răspântii, ca asinii în călduri și reclamă adevărul în legătură cu revoluția, dar cum aud de o asemenea abordare, o dau în codeală, li se smântânesc elanurile și o lasă pentru altădată*”.

*
**

- **Sentință**, pp.35-36: „Pentru a reține starea de fapt descrisă... și pentru a hotărî asupra semnificației penale a faptelor acolo arătate (astfel cum acestea au fost stabilite de instanță, n.a.), precum și asupra condamnării a șaisprezece dintre inculpați și a achitării altor cinci), Tribunalul a avut în vedere atât probele administrate la urmărirea penală cât și, mai ales, pe cele administrate în etapa cercetării judecătorești, în lumina cărora le-a supus pe primele unui sever examen critic, ajungând, astfel, la concluzii evident și esențial diferite de cele ale actului de sesizare a instanței.

În întregul «eșafodaj» probator al cauzei s-au învederat, ca deosebit de relevante – și Tribunalul s-a preocupat stăruitor să le administreze – înregistrările audio ale teleconferințelor din 17, 20 și 21 decembrie 1989 (și, bineînțeles, transpunerile dactilo fidele ale acestora, n.a.), suplimentele de declarație luate unora dintre inculpați după audierea acestor înregistrări în ședință publică și după ce li s-au pus la dispoziție, spre a le confrunta cu stenogramele de la dosar, transpunerile dactilo mai sus amintite, declarațiile martorilor Coman Ion, gl. col. Vlad Iulian și Bălan Radu, precum și actele oficiale obținute (abia!) la cerere de la Direcția Procuraturilor Militare și de la Direcția de Urmărire Penală și Criminalistică. Probele la care s-a făcut referire, în primul rând, mai sus – înregistrările audio, transpunerile dactilo ale acestora și suplimentele de declarații luate unora dintre inculpați – *au fost decisive în a releva forța probantă deosebită a stenogramelor ședințelor C.P.Ex. din 17 și 22 decembrie 1989, contestate vehement de inculpați, atât personal cât și prin apărătorii lor, probabil, dintr-o eroare de organizare a apărării* (din care, totuși, și-au revenit, dar abia după ascultarea în ședință publică a înregistrărilor teleconferințelor!, n.a.), *ele învederând, prin evidențierea numeroaselor asemănări, până la identitate, între acele înregistrări și dactilogramele lor, pe de o parte, și stenogramele de la dosar, pe de altă parte, că acestea din urmă sunt perfect credibile, ele fiind executate de buni profesioniști, care au reușit să consemneze fidel conținutul discuțiilor purtate în acele ședințe*”.

²⁸ Marian Nazat, op. cit. pag 67.

**

Acesta a fost, așadar, „Procesul celor 24-1-2”, din perspectiva, fatalmente, rezumativă, a Președintelui completului de judecată, autorul evocării de față.

A fost un proces ușor? Poate, privit de pe margine!

A fost un proces greu?

Răspunsul la această întrebare l-am dat în interviul „*Sine ira et studio*” (evocat deja de mai multe ori): „Pentru Președintele completului, în special, dar și pentru ceilalți membri, procesul a însemnat, în primul rând, o sursă permanentă de stres psihic copleșitor, însă nu doresc să intru în amănunte sub acest aspect”. Apoi, a însemnat un consum fantastic (fără nici o exagerare) de energie, și fizică dar, mai ales, intelectuală, pentru, între altele, soluționarea avalanșelor de cereri, formulate aproape la fiecare termen de judecată, vizând suspendarea procesului penal, revocarea măsurii arestării preventive pe diverse temeiuri, eliberarea de sub sechestrul penal asigurător a unor sume de bani sau a unor bunuri etc... Desfășurarea cercetării judecătorești și a dezbaterilor judiciare l-au pus pe fiecare membru al completului de judecată, dar, în special, pe președintele acestuia, în situația de a reevalua continuu, de la o ședință la alta, «datele» cauzei; sub acest aspect, este de remarcat că audierea – din oficiu – a martorilor Bălan Radu, Coman Ion și gl.col. rez. Vlad Iulian... a determinat o adevărată cotitură în aprecierile noastre asupra cursului ulterior al procesului. Este, cred, aici, locul să observ – ceea ce unii au uitat, s-au făcut că uită ori nu au binevoit să observe – că și președintele și ceilalți membri ai completului sunt oameni, au problemele, necazurile și preocupările lor exterioare procesului pe care îl judecă, au limitele lor fiziologice și intelectuale și, la urma urmei, au, să zicem așa «umorile» lor, variabile de la o zi la alta...”

**

MOTTO: *Fiat justitia, ruat caelum!*²⁹

EPILOG I (RECURSUL) În prima jumătate a anului 1990, în condițiile în care mai mulți judecători din „vechea gardă” de la cele două tribunale militare din București, dar nu numai, unii dintre ei, poate, cu un trecut profesional intolerabil pentru noua putere politică și pentru noile „autorități profesionale”, trecuseră în rezervă și se pensionaseră, la Tribunalul Militar

²⁹ Să fie (să se facă) dreptate, chiar de s-ar năru cerul.

Teritorial au fost promovați, unul după altul, la scurte intervale de timp, patru tineri judecători de la instanțe civile de fond, toți primind gradul de căpitan.

Doi dintre aceștia (și numai pe ei, și numai în ordinea alfabetică, îi voi nominaliza în continuare), căpitanii Graur Bogdan Savin și Sabău Dorin Silviu, mi-au fost „repartizați” (este doar un fel de a zice), avându-se în vedere calitatea mea de Președinte al Secției Recurs a Tribunalului, spre a-și începe cu mine activitatea de judecători de recurs.

Așa fiind, am prezidat mai multe – de fapt, aproape toate! – ședințele de judecată în recurs (în complet de 3 judecători), ședințe în care, de cele mai multe ori, amândoi, iar uneori, unul sau altul dintre ei, mi-au fost alături; în aceste circumstanțe, am reușit să-i cunosc destul de bine și să le apreciez calitățile, și cele strict profesionale, și cele social-moral umane!

În consecință, toate deciziile pe care fiecare dintre ei le-a redactat sub președinția mea au fost examinate, cât se poate de atent și de critic, de mine, acest examen fiind urmat, nu de puține ori, de discuții lămuritoare – deci, și utile – pentru fiecare dintre ei (cred aceasta cu tărie!) și, în mod cert, și pentru mine.

Confirmând – pentru mine acest lucru este absolut sigur! – nădejtile puse în ei ca viitori judecători de recurs de mare perspectivă, amândoi au fost înaintați la gradul de maior și promovați, destul de repede, la Secția Militară a Curții Supreme de Justiție, ceea ce, în mod cât se poate de sincer, m-a bucurat foarte mult, socotind, poate cu lipsă de modestie, că am contribuit și eu, într-un fel oarecare, la rapida lor accesiune profesională.

Acești doi adevărați și neînfricați tineri magistrați au judecat, sub președinția unui al treilea, cel mai mare în grad – col. Petre Similean – recursurile declarate, în „Procesul celor 24-1-2”, de cei 15 inculpați condamnați la instanța de fond și de Direcția Procuraturilor Militare, împotriva sentinței pronunțate în ziua de Blagoveștenie 1991.

Pe cât mi-au permis posibilitățile mele de informare la acel moment – drastic diminuate de pierderea calității de judecător militar – am urmărit, cu legitim și înfrigorat interes, mersul procesului la Secția Militară a Curții Supreme de Justiție, și, judecând după durata dezbaterilor în recurs – șapte ședințe de judecată (29, 30, 31 octombrie 1991, 1, 5, 6, 7 noiembrie 1991) – și, mai ales, după amânarea de două ori a pronunțării (la 21 noiembrie 1991, 2 săptămâni, și la 12 decembrie 1991, 3 săptămâni), mi-am spus că „nu-i a bună”! Aceasta exprima îngrijorarea mea că președintele completului de judecată i-ar putea copleși, cu autoritatea gradului și a vechimii în funcție, pe cei doi tineri

magistrați, cu atât mai mult cu cât suspectam și exercitarea asupra lor a unor intense presiuni din partea unei/ unor autorități profesionale sau/ și administrative.

Dar, spre satisfacția mea, totuși reținută, căci bănuiam ce avea să urmeze, mă înșelam...

Comentând, după 17 ani³⁰, ca răspuns la o întrebare a reporterului : „*Ce s-a întâmplat la recurs?*”, gl. Ion Panaitescu spunea (într-o notă admirativ-ironică!): „*Au fost alți judecători foarte răi, atât de răi, încât i-au achitat. A fost un complet de la Secția Militară a Curții Supreme de Justiție, Petrică Similean, Bogdan Savin Graur și Dorin Sabău. Bogdan Graur este un geniu al magistraturii!* (la fel și Dorin Silviu Sabău, adaug eu, care i-am cunoscut mai îndeaproape și, tocmai de aceea, mai bine pe amândoi!). *Teofil Pop i-a chemat pe Graur și pe Sabău, care erau foarte tineri pe atunci, și le-a spus că nu ar vrea să se mai întâmple ce se întâmplase cu sentința dată de noi. Bogdan Savin Graur i-a spus să aibă încredere în ei că dau sentința (decizia, adică n.a.) conform legii. S-au dus și i-au achitat pe toți!*”

Așadar, cei doi tineri și mai mici în grad judecătorești, foștii mei „ucenici” cu doar un an în urmă, l-au „majorat” pe președintele completului – care a făcut o profitabilă opinie separată, aceasta, probabil că nu singură, spuneau pe atunci niște guri rele!, aducându-i gradul de general – și i-au achitat pe toți cei cincisprezece inculpați condamnați la fond (treisprezece, pentru favorizarea infractorului și doi, pentru „buclucașă” neglijență în serviciu); s-a constatat că inculpații Gere Mihai și Popescu Dumitru executaseră pedespsa de 1 an închisoare stabilită fiecăruia pentru infracțiunea la regimul armelor și munițiilor; s-a dispus punerea de îndată în libertate a inculpaților care mai erau arestați; a fost respins recursul Direcției Procuraturilor Militare.

Mărturisesc că bucuria mea sinceră pentru achitarea tuturor inculpaților – soluție pe care și noi o luaserăm în calcul, dar, din prudență și din preocuparea de a ne asigura că din sentința noastră, chiar după previzibila casare, va rămâne, totuși, ceva (aveam în vedere, în special, acel mesaj subtextual privind rejudecarea procesului soților Ceaușescu) nu le-am acordat-o – a fost una reținută, fiind absolut sigur că nici această curajoasă hotărâre nu va rezista, un

³⁰ *Evenimentul zilei*, joi 1 martie 2018, pag . 5.

recurs extraordinar părăndu-mi-se iminent și inevitabil! Ceea ce, după cum se va vedea, s-a și întâmplat, în circumstanțe cu totul neprocedurale!

Întru totul firesc, decizia de achitare a fost primită cu satisfacție de inculpați, iar prestația profesională a celor doi judecători a fost apreciată fără rezerve! Și dau doar două exemple:

Curticeanu Silviu³¹: „A urmat judecata recursului. Al nostru și al procuraturii. (...) Acuzații și apărări se încrucișează în fața mesei de judecată, ascunzând în spatele vorbelor, mai bine sau mai prost potrivite, încrâncenări deșarte și suferințe tot mai greu de ascuns. Cu toată stăruința procuraturii, *de a-și reclădi capodopera distrusă din temelie de prima instanță*, pentru o secundă, statul de drept se naște cu adevărat prin demnitatea, curajul și intransigența a doi judecători de la instanța de recurs, care lasă celui de al treilea magistrat, oportunist de profesie, numai șansa unei veninoase și neadevărate opinii separate.

Pe cei doi n-am dreptul să îi laud pentru că ei sunt mai presus de lauda mea. Istoria cea mare sau, dacă nu, cea a dreptului, îi va așeza odată la locul care li se cuvine, exprimându-și regretul că oameni ca ei nu s-au născut cu un ceas mai devreme pentru a curma din timp suferința și nedreptatea cauzate inutil în atâtea și atâtea procese politice ce au împânzit lumea de-a lungul veacurilor”.

Popescu Dumitru³²: „În hotărârea de achitare pronunțată la recursul Procesului C.P.Ex. de către Secția Militară a Curții Supreme de Justiție, Procuratura Generală a fost literalmente desființată profesional. Toate acuzațiile au fost catalogate ca simple alegații, fără nici o consistență juridică, demonstrându-se punct cu punct că numele legii a fost luat în deșert. Concluzia de nevinovăție a fost fundamentată de completul de judecată imbatabil, iar procesul, la adăpostul căruia fuseserăm ținuți în temniță, batjocoriți și umiliți doi ani de zile, calificat ca o penibilă (în realitate, criminală) improvizație. A fost un act de înaltă probitate profesională, de sfidare a autorității statale ce ordonase mascarda, de reabilitare a oamenilor legii manipulați de Executiv în interese obscure și josnice”.

(Același) **Popescu Dumitru**³³: „Dar, în conjunctura dată, cel mai mult impresiona moralitatea profesională a autorilor. Hotărârea Secției Militare a

³¹ Silviu Curticeanu, *Mărturia unei istorii trăite. Imagini suprapuse*. Editura Albatros, București, 2000, pag. 472

³² Dumitru Popescu, *Timpul lepros, Jurnalul unui deținut politic post decembrist*, Editura Hoffman, Caracal, 2020, Ediția a III-a pag.339.

³³ Dumitru Popescu, *Cronos autodevorându-se. Memorii, vol. V, Reducția celulară*, Editura Curtea Veche, București, 2007, pag. 325-326.

Curții Supreme de Justiție a fost semnată de coloneii (în realitate, doar maiori, n.a.) Dorin Silviu Sabău și Bogdan Savin Graur. Completul fusese alcătuit din trei, însă unul cedase în final la ingerința puterii și a conducerii instituției. Cei doi erau ofițeri tineri, integral consacrați rațiunilor superioare ale profesiei. Ținuta intelectuală, înalta competență săreau în ochi, însă și mai remarcabile, în ordinea valorilor sociale, erau rectitudinea, libertatea lăuntrică ce reabilitau magistratul subordonat, minimalizat și compromis de putere. Nu îmi imaginam că asupra lor nu se exercitaseră presiuni, că nu fuseseră avizați cu privire la riscurile și dezavantajele opțiunii făcute. Ți se spune clar că te poți aștepta la trese de general sau la o mutare, cu ocazia primei rocade, în cine știe ce fund de provincie, într-un minor tribunal de regiment. Au fost corupți de putere magistrați consacrați, pentru un avantaj de confort, pentru o simplă treaptă sau un adaos la leafă. Cei doi juriști au renunțat concret și fățiș la ceva, ca să își exercite dreptul la conștiință, și au înfruntat cu siguranță amenințări (mai mult sau mai puțin transparente) și pericole care de obicei pe tineri îi sperie. Mai ales când se află la o cotitură spectaculoasă a carierei. Îmi pare rău că nu am putut intra în posesia unor informații exacte despre evoluția lor ulterioară, pentru a vedea în ce măsură rigoarea profesională s-a tradus în pierderi. Așa cum nu știu dacă prestația – de înaltă calificare și exemplară demnitate – din acel proces a reprezentat, cum ar fi fost normal, o trambulină de prestigiu, nu neapărat spre titluri și ranguri, ci spre o binemeritată glorie în ateneul dreptului românesc”.

Dinspre „autoritatea profesională”, impulsionată în mod sigur, de alte „autorități”, a început, din senin, să bată un vânt rece rău prevestitor. Președintele Secției Militare a Curții Supreme de Justiție – gl. Cornel Bădoiu, nimeni altul decât „artizanul” victoriei procuraturii împotriva inculpaților din „Lotul Timișoara” – într-o conferință de presă³⁴ organizată – atenție mărită! – **mai înainte de judecarea recursului extraordinar**, spunea, spre a justifica pretinsa netemeinicie a deciziei de achitare în recurs, că aceasta a fost

³⁴ Apud Niculescu Mizil Paul, „Memoriu cu privire la caracterul nedrept și ilegal al Deciziei nr. 37 din 20 aprilie 1992 a Curții Supreme de Justiție”, 12 mai 1992. Acest memoriu, pe care autorul l-a adresat mai multor autorități și persoane publice, mi-a fost trimis și mie (am fost onorat de gest, cu atât mai mult cu cât nu mai reprezentam nimic în justiția militară), însoțit de o mică scrisoare explicativă: „Domnule Colonel, vă înaintez alăturat memoriul (...). Îmi exprim speranța că veți contribui la corecta lui soluționare, în spiritul legii, adevărului, dreptății și respectării drepturilor fundamentale ale omului. Cu deosebită stimă, Paul Niculescu Mizil”.

pronunțată de doi judecători tineri, lipsiți de experiență³⁵; această impardonabilă și de-a dreptul delirantă apreciere a fost reluată, după câteva zile, într-un interviu acordat de același ziarului *Curierul Național*.

Să fi fost această „muștruluală” adresată celor doi judecători – tineri, fără experiență și mici în grad, defecte majore descoperite însă abia după ce făcuseră dovada nesupunerii – menită a sugera viitorului complet de judecată (în recursul extraordinar) că cei douăzecișunu de inculpați trebuie pedepsiți „cum se cuvine”?!

Ca urmare, mai întâi, maiorul Bogdan Savin Graur a fost trimis la „munca (ceva mai, adică nu tocmai) de jos” – judecător la proaspăt înființata Curte Militară de Apel – de unde, după nu prea multă vreme, s-a pensionat (prematur!), s-a retras apoi într-o voluntară „sihăstrie profesională” și, spre foarte marea mea surpriză, fiindcă îl percepușem a fi un celibatar neconvertibil la povara și rigorile „jugului conjugal”! – s-a consacrat cu aplomb vieții de familie.

Maiorul Dorin Silviu Sabău, rămas, totuși, „pe loc”, a mai rezistat câțiva ani, nu mulți, marginalizării, inabil drapate, la care a fost supus, până când, dezamăgit probabil și de anumite „mișcări de personal” din justiția militară, „mișcări” în care competența și probitatea profesională erau cel puțin discutabile, și, nu în ultimul rând, de „ploaia de stele” (de general, bineînțeles!) care se abătuse selectiv asupra doar a unor umeri, din păcate, prea mulți, mult prea mulți, chiar (și nu o spun, și nu am spus-o numai eu!), a ales să părăsească și el, prea de timpuriu!, justiția militară, spre a se consacra, cu mult succes avocaturii³⁶. Într-o subînțeleasă paranteză, îmi amintesc cu multă plăcere că, mai târziu cu câțiva ani, am avut onoarea unui parteneriat profesional, într-un proces cu trei inculpați, instrumentat la urmărirea penală de o secție teritorială a rău famatei (pe atunci, cel puțin!) Direcții Naționale Anticorupție, proces în

³⁵ Probabil avea în vedere, fiindcă, după cum se știe, „gura păcătosului adevăr grăiește”, lipsa lor de experiență – reală, de data aceasta! – în „aranjamente” și „amenajamente” profitabile în planul carierei, privind soluționarea unor anumite cauze.

³⁶ Ar fi de observat că, în „istoria” a două dintre cele trei procese „fundamentale” post decembriste („Ceașescu Nicolae, Ceașescu Elena”, „Bobu, Dincă, Mănescu, Postelnicu” și „Procesul celor 24-1-2”), au fost cinci judecători eretici care, întâmplător sau nu, nici azi nu știu, nu au binemeritat de la Patrie gradul de general: lt. col. Coriolan Voinea, pentru opinie separată la genocid, în cel de al doilea proces, subsemnatul și col. Ion Panaitescu, pentru achitarea parțială la fond, respectiv, maiorii Bogdan Savin Graur și Dorin Silviu Sabău, pentru achitarea integrală la recurs, în cel de al treilea proces (am notat gradele militare la pronunțarea hotărârilor); col. Ion Panaitescu a dobândit, totuși, chiar dacă mai târziu, gradul de general, în conjuncturi și pentru merite incontestabile.

care victoria – achitarea tuturor inculpaților, de la fond până la recurs – s-a datorat, în covârșitoare măsură, prestației profesionale de excepție a avocatului Dorin Silviu Sabău.

În fine, afirm fără rezerve că plecarea prematură a celor doi bravi tineri judecători din justiția militară a fost o mare și regretabilă pierdere, și nu numai pentru justiția militară!

**

După ce decizia majoritară și opinia separată au fost motivate și semnate, mânat de o irepresibilă curiozitate, am reușit, prin mijlocirea unui reputat procedeu balcanic/oriental (mă înțelegeți, nu?), „să fac rost” – o expresie inevitabilă în raport cu procedeul folosit! – de acele motivări, dintre care, bineînțeles, am acordat maximă atenție celei dintâi – decizia majoritară – spre a vedea „ce s-a ales”, totuși, din sentința noastră!

De la prima lectură, fiindcă, spre o mai bună înțelegere, au fost mai multe, am putut constata că decizia majoritară reprezintă o fericită și inteligentă sinteză a ceea ce pot numi, fără nici o teamă că aş putea greși, stilul „Graur” și stilul „Sabău”, stiluri pe care am avut privilegiul să le apreciez fără rezerve în timpul scurt cât cei doi atât de promițători tineri magistrați militari s-au găsit sub îndrumarea mea profesională (după cum deja am arătat în cele ce precedă); „coloana vertebrală” a acestei adevărate opere, caracterizată prin acuratețe, rigoare, concizie și o bună stăpânire a subtilităților limbii române, o constituie demonstrația strălucită, *dumnezeiască*, după aprecierea coechipierului meu Ion Panaitescu³⁷, a faptului că, în dreptul penal, tăcerea, neputând avea semnificația achiesării (ca în dreptul civil, cu nuanțările de rigoare, n.a.), nici nu poate constitui complicitate (decizie, pag. 27) și respingerea fermă a seriei de prezumții pe care procurorul își întemeiază acuzațiile (decizie, pp.21-22).

Ce am citit m-a făcut – și încă mă face! – să mă „umflu în penel!” și, spre încredințare, reproduc anumite pasaje din decizie.

„Examinarea dosarului cauzei și a hotărârii atacate *evidențiază că prima instanță a administrat toate probele necesare aflării adevărului*. Deși probele nu au fost în totalitate corect interpretate... ele nu puteau oferi temeiuri pentru

³⁷ Vezi mai sus nota de subsol 31

reținerea faptei în legătură cu care, în recursul procuraturii, s-a cerut condamnarea inculpaților”.

„Cum corect a reținut instanța de fond..., ședința, convocată intempestiv de Ceaușescu Nicolae, a început puțin după orele 17⁰⁰, cu participarea acelor dintre membrii și membrii supleanți ai C.P.Ex. care, domiciliind în București, au putut fi găsiți”.

„Modul de desfășurare a ședinței a fost bine stabilit de judecătorii fondului și, de altfel, nici nu face obiectul criticii”.

„Această împrejurare, unită cu altele care urmează a fi pe larg analizate în continuare, demonstrează neîndoiește că ședința C.P.Ex. din 17 decembrie 1989 nu a avut ca obiectiv și nu s-a finalizat prin adoptarea unei (unor) măsuri de reprimore a Revoluției din Timișoara”.

„Concluzia care se impune, față de probele analizate și împrejurările relevate mai sus, este că ordinul de folosire a armelor de foc, dat de Ceaușescu Nicolae în calitatea lui de comandant suprem, nu numai că preexista ca atare momentului în care a avut loc ședința C.P.Ex., dar fusese – înaintea începerii acesteia – transmis și pus în executare. ”

„Că formulele consemnate în stenogramă – uneori, așa cum s-a arătat, chiar și în două variante – aveau, cum corect a reținut prima instanță, un caracter stereotip, uniform, vădind un automatism profesional, rezultă nu numai din stricta analiză a stenogramei, dar și din declarațiile stenografei Ionescu Maria. Formulele: «*Toți tovarășii sunt de acord !* sau *Toți tovarășii vor proceda așa!* sau *Toți tovarășii se angajează că vor proceda așa!*» sunt formule stereotipe de consemnare în stenograme și dactilograme și nu reprezintă rezultatul unui vot explicit ”.

„Față de cele ce precedă, Curtea apreciază, în majoritate, că este legală și temeinică sentința atacată în privința constatării inexistenței- în sensul art. 10, lit. a Cod procedură penală – a faptei de 17 decembrie 1989, reținută prin rechizitoriu în sarcina inculpaților .”

„Confruntat cu această opoziție (în ședința C.P.Ex. din 22 decembrie 1989, privind folosirea armelor de foc împotriva demonstranților din București, n.a.), însuși Ceaușescu Nicolae – așa cum bine a reținut prima instanță – a concedat: «Sigur că nu putem trage în muncitori. Noi suntem reprezentanții muncitorilor și nu putem trage în muncitori, dar sunt și lichele»”.

„În consecință, sub acest aspect – al neadoptării în ședința din 22 decembrie 1989 a unei hotărâri de reprimare a demonstranților din București – *sentința atacată este legală și temeinică*, urmând ca discutarea încadrării reținute în hotărâre – favorizarea infractorului – în legătură cu aceeași ședință să fie făcută cu ocazia examinării recursurilor inculpaților”.

„Față de cele expuse, *concluzia actului de sesizare a instanței* (rechizitoriul din 4 iulie 1990 al Direcției Procuraturilor Militare) că «urmăre a punerii în executare a hotărârilor adoptate în ședințele C.P.Ex din 17 și 22 decembrie 1989, au fost ucise 1033 de persoane (din care 144, până în ziua de 21 decembrie, iar 889, după această dată, până la 31 decembrie 1989), iar 2198 persoane au fost rănite (din care 727, până la 21 decembrie, iar 1471, după această dată, până la 31 decembrie 1989)»... **nu este confirmată, cum corect a reținut și prima instanță**”.

Cum ne și așteptam, „licența” noastră juridică – constând în condamnarea inculpaților Constantin Nicolae și Dobrescu Miu pentru neglijență în serviciu, licență purtătoare a unui mesaj limpede adresat procuraturii, acela de a elucida cât mai grabnic evenimentele de la Cluj-Napoca și Târgu-Mureș – a fost „volatilizată” de instanța de recurs, și aceasta „...cu atât mai mult cu cât nici până în prezent – se precizează într-unul dintre considerentele deciziei – nu au fost elucidate, de către organele de procuratură, circumstanțele producerii acelor evenimente în amintitele localități”.

În ce privește semnificația penală a participării unui număr de treisprezece inculpați la ședința C.P.Ex. din 22 decembrie 1989, judecătorii majoritari au făcut ce trebuia făcut – „au adus-o la același numitor” cu ședința C.P.Ex. din 17 decembrie 1989, cu consecința achitării și a acestora; după cum deja am arătat, această soluție ne-a trecut și nouă prin minte dar, convinși că nu va rezista, am evitat-o, preferând o soluție menită a transmite, între altele, mesajul, după convingerea mea, „valid” și astăzi !, al necesității revizuirii procesului soților Ceaușescu.

**

MOTTO: *Vae victis!*³⁸

³⁸ Vai de cei învinși!

EPILOG II (RECURSUL EXTRAORDINAR). Cele două usturătoare eșecuri consecutive ale Procuraturii (în spatele căreia s-a aflat tot timpul puterea politică!) au produs o mare iritare, care s-a propagat, ca un tsunami, până la cele mai înalte niveluri ale acelei puteri.

„La Secția Militară a Curții Supreme de Justiție, am fost achitați, *in corpore*, aneantizându-se, într-o instrucție juridică exemplară, absolut toate acuzațiile, declarându-se categoric, ireproșabil argumentat, că procesul intentat C.P.Ex.-ului nu are nici un obiect. Curtea Supremă de Justiție a ordonat eliberarea noastră imediată din captivitate, hotărâre pusă în aplicare de Penitenciarul Jilava. *Arbitrii, nemulțumiți de rezultat, au fluierat reînceperea meciului*”.³⁹

„În loc să-și digere rușinea, să vâre capul în pământ și să tacă, procuratura, îmbrâncită de putere, a contestat sentința (în realitate, și sentința în fond și decizia în recurs, n.a.) și a cerut ritoș recurs extraordinar la plenul mare (în realitate, „plenul mic” era denumirea uzuală a Completului de 7 judecători, n.a.) al Curții Supreme”.⁴⁰

„La aflarea soluției de achitare, opinia publică a reacționat firesc, oscilând între aprobare, dezaprobare și indiferență. Furtuna s-a dezlănțuit însă aproape instantaneu la nivelul conducerii Procuraturii Generale și a Curții Supreme de Justiție. Potrivit legislației în vigoare de atunci, procesul penal parcurgea numai două grade de jurisdicție – fond și recurs – decizia pronunțată de cea de-a doua instanță rămânând definitivă și investită cu puterea autorității lucrului judecat. Numai în mod excepțional, pentru motive cu totul deosebite (sublimate în sintagma *esențială nelegalitate și vădită netemeinicie, n.a.*), după o profundă și matură chibzuință, bazată pe studierea temeinică și amănunțită a dosarului, procurorul general putea uza de o cale extraordinară de atac, ce putea fi exercitată, în cazul soluțiilor de achitare, în termen de 1 an de la rămânerea definitivă a hotărârii. Nu trebuie ca cineva să mă învețe sau să încerce să-mi explice tainele exercitării, în condițiile legii și ale bunei credințe, a recursului extraordinar, din moment ce am fost, aproape zece ani, tocmai directorul unui compartiment de resort din Procuratura Generală. În pofida a tot ce știam, a practicii constante în materie de verificare a unei hotărâri definitive, cu o grabă nejustificată, suspectă prin ea însăși, Procurorul General a declarat recurs extraordinar împotriva deciziei de achitare la numai câteva ore după pronunțare,

³⁹ Dumitru Popescu, *Cronos autodevorându-se...* (cf. nota 36), pag. 272.

⁴⁰ Dumitru Popescu, *Timpul lepros...* (cf. nota 35), pag. 339.

fără să cunoască motivarea deciziei instanței de recurs și fără să ceară dosarul în vederea verificării probelor”.⁴¹

„După pronunțarea deciziei, șeful procuraturilor militare, general Mugurel Florescu, a declarat recurs extraordinar. Declararea căii de atac s-a făcut de la un telefon public de pe Aeroportul Otopeni.⁴² Ați mai auzit undeva în lumea asta ca cineva să declare recurs din aeroport? Vă imaginați? Era supărat ăla, a băgat o fisă de 25 de bani în aparat și așa a declarat recurs. Vă dați seama ce a fost acolo? Orice nebun putea să dea un telefon să declare recurs. Și așa a fost înregistrat recursul extraordinar”.⁴³

Declarat într-un manifest și total dispreț față de normele de drept procesual-penal în vigoare la ceea ce epocă – spre a nu mai pomeni și de disprețul și de nepăsarea față de soarta unor oameni la picioarele cărora, cu numai doi ani înainte, s-ar fi prosternat fără jenă dacă aceasta le-ar fi adus, sau măcar i-ar fi făcut să tragă nădejdea că le-ar putea aduce, vreun folos! – recursul extraordinar a fost judecat în aceeași notă, „prestația” jalnică a completului de judecată fiind aseasonată de un acompaniament venit parcă din tenebrele inchiziției sau ale unei justiții primitive!

„Ce a urmat era previzibil. Sub privirile îngăduitoare ale completului, sala de ședință devine o piață publică, în care se pot profera injurii grave, amenințări cu moartea, se pot scanda lozinci, dar nu se poate exercita în nici un fel dreptul la apărare, fiindu-ne răpită și posibilitatea de a răspunde în liniște, într-o stare psihică adecvată, unor acuzații grave și neîtemeiate. În acest decor, în elementul său se află numai procurorul (gl. mr. Ioan Dan, n.a.) , care, preocupat să mânjească tot ce-i cade în cale, scoate din noroi calitative de tot felul, de parcă în trecut el s-ar fi aflat în boxă, *nu tot îmbrăcat cu fireturi la masa acuzatorului din procesele politice*. Sau tocmai de aceea împrăștie,

⁴¹ Silviu Curticeanu, *op. cit.*, pag. 473.

⁴² Într-un interviu televizat, acordat ziaristului Ion Cristoiu, gl. Ion Panaitescu afirma – pe deplin credibil, după părerea mea – că ordinul de introducere a recursului extraordinar a fost dat în după-amiaza zilei de 12 decembrie 1992 – într-un acces de îngrijorare și nerăbdare paraoxistice – de chiar președintele țării, Ion Iliescu, aflat și el pe Aeroportul Otopeni, în drum spre nu se știe ce destinație internațională presantă (v. Dumitru Popescu, *Reducția Celulară*, pag 326).

⁴³ V. nota de subsol 31

precum sepia cerneala, vorbe grele împotriva altora, crezând că astfel își ascunde trecutul”.⁴⁴

„O subliniere specială trebuie făcută atmosferei de isterie anticomunistă în care s-a desfășurat procesul. Este cunoscut din presă că sala a fost ocupată de elemente turbulente, care au proferat amenințări cu moartea la adresa noastră, a avocaților, a judecătorilor, ba chiar și a conducerii centrale a țării. Au fost agresați unii dintre intimați. Mai mult, în pauze, în prezența noastră, a avocaților, a publicului și a poliției, s-au organizat de la masa prezidiului mitinguri și s-au citit proclamații politice. În timp ce am rostit cuvântul meu în apărare (ultimul cuvânt, n.a.), am fost în repetate rânduri întrerupt, mi s-au adresat cuvinte injurioase, precum și încredințări politice. La fel s-a întâmplat când au vorbit alți intimați, precum și avocații”.⁴⁵

„A urmat o nouă rundă de judecată, desfășurată găfăit, prin încălcarea normelor de procedură și sub teroarea unor bande abjecte de agitatori care au ținut practic în gheare sala procesului, transformată în panoramă de bâlci”.⁴⁶

„Printre ei, îndeplinind funcția de șefă adjunctă (șef părea a fi un zdrahon cu mustăcioară, despre care am aflat ulterior că ar fi sindicalist de demonstrații), se agita o femeie relativ tânără, având părul găbui spălăcit și răspunzând la numele de Rebecca (Cercel, n.a.). Ea personifica vântul nebuniei, răscolind masa de manevră cu gesturi dezordonate și țipete guturale, cu priviri tulburi, îndreptate spre cei ce i se păreau prea apatici. La un moment dat, pentru a da exemplu, sau pentru că alunecase psihic, s-a repezit la Suzana Gâdea și i-a smuls peruca, agitând-o ca pentru a o plesni”.⁴⁷

„În zilele următoare, gardienii au făcut o destăinuire: Chiar în clădirea prestigioasei instituții (bătrânul Palat de Justiție n.a.), personajul feminin scatologic ce purta numele de Rebecca fusese văzut încasând stipendiile cuvenite haitei. Și mai semnificativ, șeful comandoului a fost primit de președintele țării și posturile de televiziune au transmis strângerea de mână cordială a celor doi, fără să știe ce

⁴⁴ Silviu Curticeanu, op. cit., pag. 473.

⁴⁵ Paul Niculescu Mizil, *Memorii...* (cf. nota 35)

⁴⁶ Dumitru Popescu, *Timpul lepros* pag. 339-340

⁴⁷ Dumitru Popescu, *Reducția celulară...* pag. 332.

infamie pecetluiau. De altfel, individul a urcat apoi treptele partidului de guvernământ, până la condiția de «baron» central...»⁴⁸

„Unul dintre sloganurile zbierate de haită, în sala celui mai mare Tribunal românesc, fusese: «Sinucideți-vă! Altfel vă jupuim de vii. Vă dăm foc!»⁴⁹»

Deznodământul recursului extraordinar, dezbătut cu suspectă celeritate în doar două ședințe de judecată (16 și 17 martie 1992), în atmosfera deja descrisă, urmate de amânarea, de două ori (la 30 martie și la 20 aprilie 1992), a pronunțării, a fost unul absolut previzibil, procuratura primind, în sfârșit, *deplină satisfacție!*

Toți cei douăzecișunu de inculpați au fost condamnați pentru prima dată, **direct** în această fază atipică a procesului – calea de atac (foarte puțin uzuală) a recursului extraordinar, *fără alte probe decât cele administrate la fond* – și **definitiv**, deci fără nici o cale ordinară de atac, sub o încadrare juridică nouă, a treia în ordine cronologică, propusă de procuratură, încadrare nediscutată niciodată până atunci în vreo instanță – complicitate la infracțiunea de omor deosebit de grav și la tentativa acestei infracțiuni (în concurs real) – la pedepse cuprinse între 5 și 16 ani, însumând 255 de ani de închisoare, după cum urmează (am notat pedepsele rezultate după contopire): Silviu Curticeanu, Mureșan Ana și Totu Ioan, câte 16 ani; Andrei Ștefan, Ciobanu Lina, Fazekas Ludovic, Stoian Ion, Oprea Gheorghe, Toma Ioan, Radu Constantin și Popescu Dumitru, câte 14 ani; Olteanu Constantin, Dobrescu Miu, Pană Gheorghe, Gere Mihai și Constantin Nicolae, câte 11 ani închisoare; Radu Ion, Niculescu Mizil Paul, Gâdea Susănica, David Gheorghe și Iosif Szasz, câte 8 ani.⁵⁰

Întâmplător sau nu, această terifiantă decizie a fost pronunțată – în unanimitate – de un complet de judecători prezidat nu de președintele Curții Supreme de Justiție, Teofil Pop, care preferase să se retragă după două ședințe încheiate cu amânarea judecării (să-și fi adus el aminte, oare, de Pilat din Pont?!), ci de vicepreședintele acesteia, Valeriu Bogdănescu, complet din care făceau parte cel

⁴⁸ *Idem* pag.333

⁴⁹ *Idem* pag.342

⁵⁰ Domnița Ștefănescu, *Cinci ani din istoria României. O cronologie a evenimentelor Decembrie 1989- Decembrie 1994*, Editura Mașina de Scris, București 1995 pag.219

puțin trei foști procurori (dintre care doi din Procuratura Generală) dar în care, oare de ce nu i se găsisse loc măcar unui judecător militar?⁵¹

Cu această decizie, și „Procesul celor 24-1-2” s-a încheiat exact așa cum a vrut Procuratura, de fapt, așa cum au vrut învingătorii „decembriadei 1989”, care și-au asumat nu numai scrierea apologetică a istoriei, ci și judecata „dreaptă” (!) a învinșilor.

Și abia acum și în acest mod, s-a exhibat, eclatant, caraterul politic (și) al acestui proces, despre care Paul Niculescu Mizil spunea, în iunie 2005⁵²: „Procesul nostru nu a fost altceva decât o reglare de conturi politice. O vendetă împotriva conducerii fostului Partid Comunist, împotriva ideilor comuniste în sens mai larg. Un proces făcut pentru a elimina acele persoane care puteau să se opună orientării impuse României de Marile Puteri.”

*
**

A doua zi, 21 aprilie 1992, Totu Ioan⁵³, care, cu ocazia audierii la fond, în ședința publică de judecată din 18 octombrie 1990, exclamase: „Ne judecă trădătorii de țară! Poate o să vie vremea să-i judec și eu pe ei! Aș face-o, chiar dacă ar trebui să mănânc pământ!”⁵⁴, s-a sinucis spânzurându-se! „A fost modul lui de a se revanșa: le-a dăruit, ca o expresie a disprețului absolut, propriul leș atârând în ștreang”.⁵⁵

„Firește, mesajul lui Totu avea și trimitere, purta pe plic adrese precise. Mereu îmi vorbea de cele două umbre tutelare ale crimelor post-decembriste – Roman și Iliescu – pe care le asimila cu fiara kaghebigă și cu răul străin revărsat asupra României în anii de început”.⁵⁶

Apoi, la 10 mai 1995, la scurt timp după punerea sa în libertate din motive medicale, s-a sinucis și Radu Ion, „spulberându-se” cu o armă de vânătoare grea, pentru urși. „A recurs și el la propria ființă ca obiect al unei ultime acțiuni spectaculoase. Nu pentru ecou public. Pentru descărcarea

⁵¹ Afirm, și vă asigur că în deplină „cunoștință de cauză”, că „împănarea” Supremei Instanțe (adică a Tribunalului Suprem) cu judecători promovați dintre procurori de la cel mai înalt nivel – Procuratura Generală – începuse de prin anii 1984-1985.

⁵² Raluca Groseșcu, Raluca Ursachi, *op. cit.* pag. 150

⁵³ Pentru detalii curriculare, v. Gheorghe Crișan, *op. cit.* pag 354.

⁵⁴ Dumitru Popescu, *Reducția celulară...* pag 346

⁵⁵ *Idem.* pag. 345-346.

⁵⁶ *Idem.*

depozitului de energie condensată în sine, pentru o finală, oricât de scurtă, ridicare la statura dinamismului ce-l propulsase în societatea dispărută”.⁵⁷

*
**

Ajuns la capătul acestei evocări memorialistice a ceea ce a fost „Procesul celor 24-1-2”, trebuie să mărturisesc că mai multe întrebări – la care încă nu am răspunsuri (și nici speranța realistă că le voi primi vreodată de la cineva!) – nu îmi dau nici acum pace! Una dintre aceste întrebări mi se pare „capitală”, este aceasta: De ce în România supraviețuiește, după aproape treizecișitri de ani de la însângerații Crăciun 1989, **condamnarea pentru GENOCID** a celui ce a fost Președintele Republicii Socialiste România și Comandantul Suprem al Forțelor Armate, Nicolae Ceaușescu, și a soției sale, Elena Ceaușescu, Prim vice-prim ministru al Guvernului Republicii Socialiste România? Cui prodest?

*Anagnostes, si naratio perplacuit...!*⁵⁸

*
**

POST SCRIPTUM:

Î. **Emil Marinache**: Înainte de a încheia, aveți de spus ceva cu caracter concludiv?

R. **Gheorghe Ciobotaru**: Nu doresc să supăr pe nimeni, dar nu pot să nu spun că, după modesta mea apreciere, puterea judecătorească nu se va putea manifesta, exprima, ca atare, pe de o parte, atâta vreme cât structurile administrative din organizarea justiției nu vor înțelege pe deplin că nu ele, ci instanțele judecătorești înfăptuiesc justiția, că, deci, ele nu au nici vocația de a se pronunța asupra calității hotărârilor, aceasta fiind atributul exclusiv al instanțelor de control judecătoresc, iar pe de altă parte, atâta vreme cât cei ce lucrează cu informația destinată maselor nu se vor mărgini să le informeze – fără a comenta – asupra «afacerilor judiciare» pe rol”.⁵⁹

Col. (r) Gheorghe Ciobotaru

⁵⁷ *Idem.*

⁵⁸ Cf. *Spectatores, si fabula perplacuit, clare plaudite!* (Spectatori, dacă v-a plăcut piesa, aplaudați!)

⁵⁹ Cf. nota de subsol nr. 27

ERATĂ: Dintr-o regretabilă, deși minoră, nebagare de seamă, în „episodul 6”, publicat în numărul precedent (49), al revistei, s-au strecurat, la pag. 87, alin. 1, trei erori, a căror îndreptare o socotesc necesară:

- în rândurile 4-5, a se citi în loc de Szasz Iosif, **Radu Constantin**;
- la capătul rândului 5, a se citi, în loc de Caraș-Severin, **Arad**;
- în rândul 7, a se citi, în loc de Reșița, **Arad**.

DINTR-UN REGIMENT MECANIZAT ÎN GARDA PERSONALĂ A PREȘEDINTELUI ȚĂRII

Din școală, la „trupele” regimentului mecanizat

Sunt originar din Valea Someșului sălăjean, iar în anul 1973 am absolvit Școala Militară de Ofițeri Activi „Nicolae Bălcescu” din Sibiu, specialitatea Infanterie, fiind șef de promoție. Visând să ajung mare comandant, peste soldați adevărați, am refuzat să rămân în școala militară, unde urma, potrivit tradiției, să îndeplinesc la început o funcție politică. Am ales garnizoana Oradea, aflată la marginea de vest a țării, fiind încadrat în calitate de comandant de pluton la Regimentul mecanizat din Oradea, cu indicativul de U.M. 01326 Oradea.

Am pășit cu încredere tinerească în inima celei mai puternice garnizoane militare de pe teritoriul României (după capitală), care încorpora unități terestre foarte bine instruite. În momentul în care am ajuns în Oradea, acolo exista Divizia 11 Infanterie, care aduna sub umbrela ei unități cuprinzând practic toate armele din trupele terestre. În regiment fuseseră repartizați odată cu mine o pleiadă de tineri ofițeri, cei mai mulți de la arma „Infanterie”, pe care comandanții i-au așteptat „ca pe pâinea caldă”, în speranța că vor aduce „un suflu nou în regiment”.

Începând din a doua jumătate a lunii septembrie 1973 am intrat „în pâine”, trecând de la teoria învățată în școală la practica trupe. După un scurt popas la un pluton de soldați („trupă”) care începuseră în viteză satisfacerea stagiului militar, am îndeplinit, pentru scurt timp, funcția de comandant de pluton la militarii „cu termen redus” („teriști”). Aceștia erau absolvenți de liceu, admiși la Teologie, care-și satisfăceau stagiul militar cu termen redus la 9

luni, înainte de a începe cursurile Facultății de teologie pentru a deveni preoți. Cu acei tineri frumoși și minunați am lucrat „pe îndelete și cu mare grijă”, câștigând concursul intitulat „*Trec plutoanele cântând*”, la mare cinste pe atunci în unitățile militare. Aceștia erau cântăreți cu toții, n-aveau nevoie de „greierii regimentului” (respectiv subofițerii din fanfara militară) să-i învețe să cânte după notele muzicale.

Apoi, fără să mă întrebe cineva de sănătate și să-mi explice de ce, am fost mutat, din ordinul comandantului diviziei, în funcția de comandant de pluton la Școala de gradați, unde se făcea instrucție demnă de luat aminte și de admirație. Ulterior am aflat că, fiind șef de promoție, trebuia să fiu pus la încercare și, dacă mă dovedeam a fi corespunzător, urma să fiu „ajutat” să urc în cariera militară. Cu plutonul de gradați, băieți mai vâjnoși decât soldatul de rând, am participat în vara anului 1974 la Spartachiada militară pe forțele armate, proba de pluton (deplasare rapidă pe o distanță de 6000 metri), ocupând locul I în clasamentul pe regiment, pe divizia de la Oradea și pe Armata a IV-a de la Cluj. Pentru concursul la nivelul Forțelor Armate, am primit ca întăriri câțiva soldați robuști din unitățile Armatei a IV-a de la Cluj. Acesta s-a desfășurat în poligonul de la Mălina, lângă Galați, pe terenul „Armatei de București”, pe o căldură îngrozitoare. Pentru a nu fi penalizat, am fost nevoit să iau în spinare două ranite și un aruncător portabil de grenade antitanc ale unor soldați ajunși la capătul puterilor.

Am luat locul III, pe Ministerul Apărării Naționale, respectiv medalia de bronz pe care am prezentat-o, la întoarcerea în unitate, comandantului de regiment, dar aprecierile pentru izbândă n-au venit decât din partea unor colegi cu capul rotund și minte scânteietoare. Medalia respectivă este partea mea de „zestre”, cu care mă mândresc astăzi doar în fața nepoților...

După acele momente de trăire intensă, marcată de mari eforturi, viața mea părea că revine pe făgașul obișnuit, legată strâns de instruirea soldaților, care pe atunci făceau parte de „oastea de țară”. Dar, aceasta s-a schimbat la scurt timp după ce m-am întors de la spartachiada militară.

Chemat „la cadre”

Pe la începutul lunii septembrie 1974 am fost chemat la „cadre”, fără a mi se spune pentru ce anume. „Cadristul”, un maior pe nume Biriș Ioan, m-a așteptat zâmbitor și mi-a comunicat „oficial” că va trebui să plec la București, urgent, pentru a primi o misiune deosebită. La întrebarea mea „Pentru ce?”, acesta mi-a spus doar atât: „Nu întreba, că n-am ce-ți spune”. L-am întrebat eu dacă voi fi

mutat în altă garnizoană. Mi-a răspuns cu o oarecare sfială, oprind totuși secretul să-i iasă din gușă pe lângă „mărul lui Adam”, că, „sincer”, nu știe, dar că intuiește că voi ajunge „mare”. Eu i-am răspuns că vreau să ajung „mare”, dar crescând normal, nu azvârlit în aer ca mingea de oină lovită de bătlău.

„Cadristul” a început să râdă, spunându-mi că vede în mine copilul de țăran care crede că în Armata română, armată populară, pentru a ajunge „mare”, întâi trebuie să fii „mic”, și apoi să urci în ierarhie, treaptă cu treaptă. Mi-a mai spus că mai așteaptă un ordin de la București și, în funcție de acel ordin, voi primi informațiile necesare. Însă mi-a atras atenția să fiu pregătit în orice moment, să nu-mi fac noaptea de lucru prin alte părți ale orașului și să nu fiu găsit, căci se lasă cu pedeapsă. La despărțire mi-a spus: „Mă bucur pentru tine că pleci din această garnizoană de provincie. Ai cap și meriți să ajungi la București”.

Mi-au rămas în minte aceste cuvinte, pentru că au căzut pe capul meu ca un trăznet. Nu știam dacă trebuia să mă bucur sau să mă întristez, pentru că la Oradea, un oraș pe care l-am găsit ca fiind tare frumos și liniștit, începusem să mă simt ca acasă, deși încă n-aveam casă, locuind la căminul de garnizoană. Cunoșteam deja orașul, mai ales centrul, cu cârciumile sale celebre, cu teatrul și alte așezăminte de cultură, îmi făcusem prieteni, mă obișnuisem cu comandanții.

Vestea că urma să plec din unitate și din garnizoana Oradea s-a răspândit foarte repede printre ofițeri, dar nimeni nu știa ce soartă mi-a fost rezervată. Întrucât înțelepți erau destui și în acele vremuri, unii ofițeri cam între două vârste și-au dat cu părerea că s-ar putea să fiu trimis în cadrul unui „Corp de supraveghere a păcii” în Orientul Apropiat, după războiul din anul 1973 și că-i bine să accept, pentru că „ăia plătesc în verzișori”, adică în dolari. Alții își dădeau cu părerea că urma să fiu „săltat” la cabinetul ministrului Apărării Naționale, pentru că fusesem șef de promoție, eram chipeș, disciplinat, bine pregătit și mai ales, copil de țăran care știe să-și țină gura. M-am simțit într-adevăr măgulit de acele aprecieri din partea colegilor mei, iar îndemnul pornit din inimă, după care „nicăieri nu poate fi mai rău ca aici”, mi-a dat curaj pentru a înfrunta necunoscutul.

Abia după mai bine de un an de la aceste discuții fără nici o noimă, am aflat contextul în care ofițeri de la Armată erau transferați în interes de serviciu în Departamentul Securității Statului pentru a executa misiuni speciale. La începutul anului 1974, la Moscova se întâlneau liderii americani și sovietici (porecliți în surdină de ofițerii unității „corbi” și „rechini”) pentru a pune la cale o nouă așezare a sferelor de influență. Din surse „demne de încredere” Nicolae Ceaușescu a aflat că sovieticii și-au exprimat hotărârea să strângă „cureaua” de

gâtul țarilor din lagărul socialist, în primul rând de gâtul României, care devenise „copilul neascultător”. Pentru a preveni un atentat împotriva lui, Ceaușescu a ordonat înlăturarea, prin pensionare forțată, a ofițerilor din „vechea gardă”, cu relații în mediul vechilor cominterniști înlăturați din funcții, considerați a fi penetrați de agentura sovietică. El i-a cerut ministrului Forțelor Armate să pună la dispoziția Direcției de Securitate și Gardă un număr de ofițeri de la Armată, tineri, deștepți și cu fizic sportiv, pentru a întări măsurile de securitate și gardă. Printre aceștia m-am aflat și eu, dar nu știu nici astăzi cine m-a propus și susținut, dacă mi-a făcut un bine sau un rău.

În „satul cu miniștri”

Fără să știu aceste amănunte, mari prin consecințele pe care aveau să le aibă pentru mine, am părăsit garnizoana Oradea cu regretul după unii ofițeri tineri, dar și bătrâni, pe care i-am întâlnit acolo, înțelegând că am avut ceva de învățat de la fiecare. Cu un tren accelerat, care pleca din Oradea în jurul orei 21.00, cu ordinul de serviciu în buzunar și cu două valize pline de obiecte personale, am trecut munții Carpați spre locul în care mă chema destinul. Astfel am ajuns la București, locul care pe atunci era poreclit de ardeleni „satul cu miniștri” sau „locul de unde se dă ora exactă”, fără să știu ce se va întâmpla cu mine, pe ce cărare a vieții aveam să apuc.

De la Gara de Nord am luat-o pe jos, cu mâinile ocupate de cele două valize mari, dar nu prea grele. Am ajuns transpirat, dar și obosit, la sediul Ministerului Apărării Naționale, situat în „buza Cișmigiuului”, într-o clădire veche, de patrimoniu. La intrare, am prezentat ordinul de serviciu, iar subofițerul a spus că se cunoaște despre sosirea mea și a altor colegi, care deja sosiră și se aflau în antecamera ministrului. Am fost condus în acea sală și mare mi-a fost bucuria, dar și mirarea, când am întâlnit acolo alți nouă ofițeri de infanterie, unii din promoția mea, alții mai „bătrâni” cu câțiva ani. Ne-am îmbrățișat ca vechi tovarăși de arme, dar niciunul nu știa pentru ce fusese convocat acolo. Comentariile au fost în sensul că, probabil, vom fi trimiși undeva într-o misiune de mare importanță, în străinătate.

N-am avut, însă, timpul să depănăm pe îndelete amintiri din Școala militară, căci am fost invitați de către un colonel de la „Cadre” într-un birou mare, un fel de sală de ședințe. După ce a făcut prezența, după o listă pe care o adusese cu el, ne-a spus că, din ordinul ministrului Apărării Naționale, cei prezenți au fost selecționați ca fiind cei mai buni ofițeri din armată, să lucreze

în „garda personală a Tovarășului Comandant Suprem al forțelor armate”. Vestea a căzut ca un trăznit pe capetele noastre. Toate variantele vehiculate în cercul tinerilor ofițeri au devenit, brusc, literă moartă.

În acel moment am aflat și eu că exista o asemenea „gardă”. Pe „Tovarășul”, care era și comandantul suprem al forțelor armate, îl văzusem de mai multe ori, îndeosebi la „Telejurnalul de seară”. Am observat că aproape de el, de o parte și de alta, erau trei-patru tineri, dar nu știam că aceștia erau, în mod expres, ofițeri de Securitate, și nici că făceau parte din garda personală a șefului statului.

Noi, cei convocați, ne-am uitat unul la altul cu mirare și nu știam ce să spunem. Eram efectiv emoționați. Acel colonel a început să ne vorbească despre importanța misiunii pe care o vom avea de îndeplinit. Ne-a adus aminte că am fost selecționați dintre cei mai buni ofițeri, am fost verificați „pe linie de cadre”, iar din punctul de vedere al Armatei eram considerați corespunzători, întrucât „personal tovarășul ministru s-a ocupat de această problemă”. A spus apoi că acceptarea în garda personală a „Tovarășului” se va face după trecerea unor teste psihologice, precum și efectuarea vizitei medicale. Armata răspundea doar de „punerea la dispoziție a celor mai buni ofițeri”, avizul urmând a fi dat de Direcția de Securitate și Gardă, care va prezenta „Tovarășului” dosarul de cadre al fiecăruia dintre noi. Ne-a atras atenția că dacă vom fi selecționați, să ne facem datoria acolo unde vom fi repartizați, neștiind nici el exact despre ce era vorba.

Apoi, colonelul „cadrist” ne-a amintit că din acel moment suntem la dispoziția Direcției de Securitate și Gardă, care va hotărî soarta fiecăruia după ce vom fi, din nou, testați psihologic și vom face o nouă vizită medicală. Cei care vor trece și aceste teste vor fi transferați în cadrul Ministerului de Interne, în interes de serviciu. În final nu a uitat să ne spună că „e o onoare pentru orice ofițer al Armatei române să lucreze în garda personală a Președintelui”.

Testat pentru „Securitate și gardă”

Nu după mult timp a venit și delegatul de la Direcția de Securitate și Gardă, un „civil”, care s-a prezentat a fi „maiorul Cocos”. L-am recunoscut imediat, fiindcă era ofițerul care ajunsese până în satul meu, din valea Someșului sălăjean, pentru a mă verifica pe linie de cadre și a vedea dacă am origine socială sănătoasă. Acesta a dat mâna cu fiecare și zâmbitor, ne-a urat bun venit. Apoi s-a adresat „cadristului” de la Armată: „*i-am preluat în plic și din acest moment sunt copiii mei*”.

Ne-am luat bagajele și am coborât în fața clădirii, unde ne aștepta un microbuz scos ca din cutie. Cu acesta am ajuns la sediul Direcției de Securitate și Gardă, situat în „buricul Bucureștilor”, la intersecția străzilor Onești cu Boteanu,

lângă clădirea Comitetului Central al PCR. Am fost prezentați unui civil, potrivit de statură, slab la față, cu un păr rar mai ales pe vârful frunții, dar cu niște ochi sfredelitori și jucăuși, veșnic zâmbitori. Acesta era colonelul Marcu Ion, șeful Serviciului Cadre al Direcției de Securitate și Gardă. Din primul moment, acest om ne-a făcut o impresie foarte bună. Era jovial, glumeț, știa cum să vorbească cu noi. Prima lui întrebare a fost: „Cum stați cu gagicile?”. Ne-a spus apoi că timp de două zile vom efectua alte „testări” și cei care vor trece aceste teste vor deveni ofițeri ai unității de elită a Securității Statului.

Fără alte comentarii sau explicații am fost imbarcați în acel microbuz și duși undeva într-o vilă veche, cu etaj, situată aproape de Piața Coșbuc. Aceasta era, după spusele maiorului Cocos, „o casă a noastră”. Am lăsat bagajele, apoi am fost transportați în altă parte a orașului, pentru testare psihologică într-un „Centru special”. Testele erau tip „hârtie-creion”, cu tot felul de întrebări-grilă, care mai de care mai fistichii, sub supravegherea unor psihologi echipați „în civil”. La prânz serveam masa gratuit la bufetul acelei unități, situat în subsolul clădirii, iar după amiaza eram duși la Policlinica Ministerului de Interne, pe cheiul Dâmboviței, pentru vizita medicală. Timp de două zile am fost testați psihologic și verificați medical, „la pielea goală”, din cap până în talpa picioarelor.

La testarea psihologică m-am descurcat bine. Am observat că psihologii erau amabili cu noi și nu urmăreau neapărat să ne doboare sau să ne încuie, mai ales că știau că mai trecusem odată prin test. Mai greu a fost la vizita medicală, întrucât, datorită tragerilor executate prin diferite poligoane, mai ales cu aruncătorul de grenade antitanc portativ, m-am „îmbogățit” cu un piuit continuu în urechi. La proba de auz am repetat investigațiile și medicul „orelist” mi-a recomandat să fac neapărat un tratament cu „Sansurda”, injectabil, pentru că altfel, aveam perspectiva de a surzi. La plecare, colonelul Marcu Ion ne-a spus că aceia care au trecut testele vor deveni ofițeri în Direcția de Securitate și Gardă. În acest răstimp va trebui să medităm, căci nimeni nu-i obligat să vină în acea unitate dacă nu vrea.

M-am întors la Oradea destul de emoționat și cu gândurile î ntoarse. Mare mi-a fost mirarea când am aflat că cel mai bun prieten al meu, locotenentul Radu Mircia Chioreanu, originar din satul Creaca, județul Sălaj, care fusese repartizat la Batalionul de Cercetare al Diviziei, deja fusese transferat la București, în interes de serviciu (n-am aflat niciodată cum a procedat). Apoi au venit la mine mai mulți colegi, îndeosebi tineri, curioși să afle de ce am fost chemat la București.

Când le-am spus despre ce era vorba, aceștia m-au îndemnat să nu mai stau pe gânduri, să scap de acea nenorocită de garnizoană de la marginea țării.

Mai ales „sudiști”, adică oltenii, se văicăreau, spunând: „De ce n-a dat norocul ăsta peste noi?”. Eram nehotărât și nu știam ce să fac, pentru că nu concepeam să-mi petrec restul vieții atât de departe de părinți și într-un mediu „sudist” pe care nu-l cunoșteam, dar despre care îmi plăcea să fac glume, ca orice ardelean glumeț. Cel care m-a determinat să accept noul loc de muncă în București, a fost căpitanul Popa Ștefan, comandantul meu de companie. Acesta m-a convins că nu-i bine să dai norocului cu piciorul, căci norocul vine la fiecare om o singură dată, apoi nu se mai întâlnește cu el.

N-a trecut mult timp și „cadristul” unității, maiorul Biriș Ioan, m-a chemat în biroul său, pentru a-mi spune că a sosit ordinul de transfer la București și că trebuia să-mi fac bagajele. Emoționat, mi-am adunat lucrurile pe care le aveam, apoi am colindat tot orașul, pentru a-mi rămâne în memorie, după care mi-am luat rămas bun de la comandanți și de la prietenii. M-a condus la gară locotenentul Popovici Grațian, orădean get-beget, care pentru mine era ca un frate...

O nouă viață la București

În ziua de 1 noiembrie 1974, cu același tren al destinului meu, am trecut din nou Carpații și, folosind aceleași mijloace de deplasare, m-am prezentat la sediul Direcției de Securitate și Gardă, situată în București, lângă Comitetul Central al P.C.R., la intersecția străzilor Boteanu cu Onești.

Deja eram așteptat, fiind trecut pe un tabel aflat la intrarea în clădirea unității, iar subofițerul din postul respectiv, după ce m-a găsit pe tabel, a salutat și m-a pofit înăuntru. Apoi a sunat la „Personal”, de unde a venit un subofițer care m-a condus în sala de ședințe de la etajul 1 al clădirii. Era o sală mare, cu pereții înalți, ale cărei ferestre largi și luminoase dădeau spre Piața Palatului (astăzi Piața Revoluției). Acolo era o masă mare „de consiliu”, dreptunghiulară, în jurul căreia erau așezate vreo 10-12 scaune.

În acea sală de ședințe m-a așteptat o mare surpriză. Acolo se aflau câțiva ofițeri de la Armată, toți infanteriști, care trecuseră prin „furcile caudine”, adică de testele de aptitudini, fiind triați în urma testării psihologice și de sănătate și declarați „apți pentru Direcția a V-a”. Aceștia stăteau de vorbă cu colonelul Marcu Ion, șeful Serviciului „Personal”, punând-i tot felul de întrebări despre viitoarea lor activitate. Ofițerul de securitate încerca să le arate infanteriștilor modul diferit în care se puneau și se ofereau răspunsuri la întrebări „ad-hoc” referitor la activitatea desfășurată. El presăra răspunsurile cu micile bancuri izvorâte din spiritul de apărare al ofițerilor Direcției a V-a.

Colonelul Marcu Ion m-a luat în primire cu brațele desfăcute, eu fiind ultimul sosit, venind tocmai de la Oradea, de la marginea țării, cu trenul. M-am

prezentat militărește, colonelul a dat mâna cu mine, apoi, văzând cu ce zestre de infanterist îmi făceam intrarea într-o unitate a Securității, a spus, în spiritul său jovial, că în Direcția a V-a „milităria a fost urcată în pod”, spre satisfacția celorlalți ofițeri încă infanteriști. Apoi, mi-a urat „Bun venit în Direcția de Securitate și Gardă”, dar a ținut să adauge: „Nimeni nu obligă pe nimeni să lucreze în Direcția a V-a”. Pentru aceasta va fi nevoie să ne exprimăm dorința în fața comandantului unității, care, peste câteva minute, va veni să stea de vorbă cu noi. I-am salutat și am dat mâna cu ofițerii prezenți acolo. Întrucât grupul de ofițeri de la Armată era constituit, colonelul Marcu Ion ne-a spus că merge să-l anunțe pe comandantul unității, apoi a părăsit sala de ședințe.

Pentru a afla „ce-i de făcut”, m-am apropiat de locotenentul-major Lucian Marin și l-am întrebat surâzând dacă rămânem infanteriști ori ne transformăm în „ofițeri de Securitate”. Îl consideram pe „Nea Lucian” un fel de reper demn de urmat pentru cei mai tineri. Absolvisese Școala Militară de Ofițeri Activi „Nicolae Bălcescu” în anul 1970. În vremea când eu fusesem elev, el era comandant de pluton de elevi infanteriști. Era un ofițer bine pregătit, cumpătat și de multe ori îi atrăgea atenția comandantului meu de pluton să o lase „mai moale” cu căprăria. În discuția purtată cu el anterior, după ce-am aflat ce misiune vom avea de îndeplinit, mi-a destăinuit că-i vine extrem de greu să schimbe uniforma militară de infanterist și să devină „paznic pe la nu știu ce ștabi”. Deci nu era de acord să schimbe arma „Infanterie” pe nu știu ce armă pe care nu o cunoaște. Auzise „de la cineva” (nu cunosc nici astăzi care a fost sursa lui de informare!) că „locurile în garda personală a Președintelui sunt ocupate” și că vom fi folosiți ca „auxiliari”, mai mult pe post de plantoane pe la diferite „obiective”, în cel mai bun caz pe la cabinetele unor ștabi. El era hotărât să nu rămână în Direcția de Securitate și Gardă, deoarece asta însemna să fie transferat în Ministerul de Interne, la București, unde nu cunoștea pe nimeni, în timp ce la Sibiu era „acasă”. L-am întrebat: „Ce facem, rămânem?”, iar el a spus că „Ne orientăm, să vedem ce spune Comandantul”. N-am continuat discuția, pentru că s-a întors colonelul Marcu Ion și ne-a spus că în 15 minute vine Comandanul să ne vadă și să ne întrebe dacă vrem să lucrăm în Direcția a V-a.

La un moment dat, am observat că unul dintre colegii infanteriști, un moldovean bine pregătit, român adevărat, ce fusese și el convocat și trecuse de probele psihologice și de vizita medicală, nu se mai afla printre noi. Am prins curaj și l-am întrebat pe colonelul Marcu Ion ce s-a întâmplat cu colegul nostru moldovean, a renunțat pe parcurs sau a fost respins? „Cadristul șef” a fost cu sufletul deschis, spunând foarte clar, să audă și ceilalți, motivul respingerii:

„Contrainformațiile militare nu i-au dat avizul”, din cauza unchiului său, care rămăsese în Basarabia după anul 1940, când „a fost luată Basarabia”.

Ulterior am aflat că generalul Paul Marinescu l-a chemat în cabinetul său și i-a spus verde în față, că „Așa-s vremurile. Trebuie să respectăm regulile, n-avem ce face”. Apoi i-a urat noroc în cariera militară, spunându-i că ori de câte ori are nevoie de ajutor, să-l caute. Respingerea sa a fost însă un avertisment pentru ceilalți, în legătură cu relațiile cu străinii, și, mai ales cu legăturile pe spațiul „marelui frate” de la Răsărit.

Colonelul Marcu Ion ne-a spus să așteptăm în picioare sosirea comandantului unității. Ne-am aliniat, așa cum eram obișnuiți, după înălțime. Nu peste mult timp a intrat în acea încăpere un general-maior, înalt, brunet, cu ochi negri, bine legat, cu o figură de lord englez, însoțit de alți trei ofițeri îmbrăcați în uniformă de ofițer de Securitate.

Acesta s-a prezentat: „Sunt generalul-maior Marinescu Paul, șeful Direcției”. Apoi a dat mâna cu fiecare dintre noi și a avut răbdarea să asculte cum ne cheamă, de la ce unități provenim, și din ce parte a țării suntem. Acest general, provenit din trupele de Securitate, ne-a expus pe scurt misiunea pe care urma să o executăm, dacă suntem de acord, nesiliți de nimeni, neomițând să ne amintească faptul că „aici sunt alte reguli decât la Armată”, totul se execută respectând legea, la ordinul șefilor ierarhici, care răspund pentru ordinele date. Activitatea se desfășoară „văzând și făcând”, pentru că nu există deocamdată regulamente, ca la Armată, dar se acționează cu tact și discernământ. Apoi a spus că „nimeni nu este obligat să rămână dacă nu dorește”. Generalul respectiv a accentuat, spunând răspicat că din punctul de vedere al „dosarului de cadre”, al capacităților fizice și intelectuale eram corespunzători, mai „este nevoie de liberul consimțământ al fiecăruia”. El era exact în ceea ce spunea, formulând fiecare propoziție cu mare grijă.

Ulterior am aflat că fusese numit la conducerea unității pentru că era nevoie de un „suflu nou”, de o înprospătare a unității cu ofițeri tineri, întrucât mai mult de jumătate dintre „cadrele” acesteia proveneau din „vechea gardă”, a anilor ‘50, iar unii chiar din vechea Jandarmerie. Cu puțin timp înainte, în unitate se făcuse o „schimbare de gardă” la nivelul conducerii și fuseseră aduși ofițeri tineri din trupele de Securitate, însă „Comandantul suprem”, având mai mare încredere în Armată, ceruse să fie transferați de acolo ofițeri tineri, destoinici și disciplinați.

Apoi, comandantul Direcției ne-a întrebat, pe rând, dacă dorim să rămânem în Direcția de Securitate și Gardă. Locotenentul Duță Corneliu, ofițer în Regimentul de Gardă, a afirmat că urmează un curs de comandanți de companie, la Făgăraș, iar șefii săi i-au promis că va ocupa în regiment funcții

de comandă. Generalul maior Marinescu Paul i-a respectat opțiunea și a spus că dacă după terminarea cursului se răzgândește, îl așteaptă „cu brațele deschise”, întrucât are nevoie de „stat-majoriști”.

Alt ofițer, locotenent-major, din garnizoana Craiova, între timp fusese internat în spital datorită unei hernii „umflate” pe timpul unei activități sportive. El a motivat că trebuie să se interneze, și că nu crede că va putea face față noii misiuni. Și poziția lui a fost respectată, comandantul Direcției afirmând că „aici trebuie să ai o sănătate de fier”.

Eu mă așezasem intenționat în stânga locotenentului-major Marin Lucian și așteptam răspunsul său. Generalul-maior Marinescu Paul l-a întrebat ca la căsătoria civilă: „Vrei să rămâi în Direcție?”. Nici n-a stat pe gânduri și a răspuns „DA”. La fel am răspuns și eu și ceilalți ofițeri. Apoi, comandantul Direcției și-a luat „la revedere” de la cei doi ofițeri care au refuzat din diferite motive, spunându-le că dacă vreodată au o problemă deosebită, să-l caute și să-i ceară sprijinul. Aceștia au părăsit încăperea, conduși de colonelul Marcu Ion. Dintre ofițerii de la Armată selecționați pentru Direcția de Securitate și Gardă au rămas doar cinci ofițeri, toți infanteriști.

Generalul Marinescu Paul a spus: „Acum stăm de vorbă ca-n familie”, apoi a prezentat ofițerii care-l însoțeau: colonelul Costache Dumitru, șeful Serviciului „Gărzi” și doi căpitani, șefi de grupă în garda personală: căpitanul Chițoiu Ion și căpitanul Badea Nicolae. Fără alte cuvinte, s-a adresat celor doi căpitani, spunându-le: „Alegeți!”. Privirile acestora au alunecat pe fețele noastre curioase, căci niciunul din noi nu știa ce trebuiau să aleagă. Unul dintre ei, căpitanul Chițoiu Ion, a spus, privindu-mă în ochi: „Dumnealui!”. Atunci generalul-maior Marinescu Paul m-a luat de mână și m-a scos în fața „formației”, spunând: „Din acest moment, dumneata vei lucra în garda personală a Tovarășului. Ceilalți, deocamdată vor lucra în Serviciul «Gărzi»”. Apoi ne-a urat succes în activitate, a dat mâna cu fiecare și a ieșit din încăpere. Colonelul Costache Dumitru, ofițer cu mare experiență la trupele de Securitate, și-a adunat subordonații, adică ofițerii infanteriști repartizați în Serviciul „Gărzi”, apoi a părăsit încăperea, glumind că „au multă treabă”.

În garda prezidențială

Eu am fost preluat de cei doi ofițeri din garda prezidențială și condus la grupa de gardă personală din tura de serviciu, pentru a fi prezentat colegilor. Astfel, am ajuns în sediul Comitetului Central, pe la intrarea dinspre strada Onești. Aici, la parter, fusese amenajat un mic cabinet de lucru, format din două încăperi, pentru șeful Direcției de Securitate și Gardă. În prima încăpere stăteau

ofițerii din garda personală, din tura de serviciu, în cea de-a doua comandantul unității. Cabinetul era locuit numai în momentul în care Nicolae Ceaușescu se afla în sediul Comitetului Central. Astfel, am intrat eu, ca picat din stele, alții spun că din copac, în clădirea Comitetului Central, situată în strada Academiei, nr. 34-36, între ofițerii din garda personală a Președintelui țării. Eram un tânăr infanterist dat în pârg între ofițeri de Securitate dați în copt.

Mă afluam deja în Serviciul I al Direcției de Securitate și Gardă, având indicativul militar „U.M 0666” București, transferul meu fiind trecut în actele oficiale începând cu 7 noiembrie 1974 (când sovieticii aniversau marea revoluție din octombrie).

Ulterior, când am cunoscut mai bine acel loc, am aflat că acesta fusese sediul Ministerului Afacerilor Interne. Istoria acestei construcții a început în anul 1912, odată cu mărirea aparatului administrativ al Ministerului de Interne. Datorită vitregiei vremurilor, abia în anul 1927, ministrul Octavian Goga i-a desemnat pe arhitecții Horia și Lucia Creangă să se ocupe de planurile clădirii, iar în anul 1938 a fost dat un decret regal de autorizare a construcției, apoi a fost desemnat arhitectul Paul Smărandescu. Însă lucrările au stagnat din cauza războiului, palatul fiind terminat sub coordonarea inginerului Emil Prager și dat în folosința Ministerului abia în anul 1950. Începând cu anul 1958, clădirea a adăpostit Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român, apoi al Partidului Comunist Român. La începutul anului 1959, Ion Gheorghe Maurer și Chivu Stoica au semnat decretul de „trecere în folosință” a palatului Ministerului Afacerilor Interne către Gospodăria de Partid.

Tot acolo am făcut cunoștință cu ofițerii din garda personală a președintelui României, care erau „în tură” în ziua respectivă. Aceștia au început să mă descoase, întrebându-mă de unde sunt, când am terminat Școala militară, „cum e pe la Armată”, de la ce unitate provin. Nu peste mult timp a intrat în încăpere generalul-major Marinescu Paul, însoțit de colonelul Marcu Ion. Toți ofițerii s-au ridicat în picioare, dar n-am observat acel zăngănit de bocanici sau de cizme cu care eram eu obișnuit din locul din care veneam. Comandantul le-a spus acestora să aibă grijă de mine, căci sunt „cel mai bun dintre ofițerii pe care ni i-a dat Armata”. Urma ca foarte repede să fiu „băgat în pâine”, de aceea trebuia să fiu instruit rapid.

Apariția infanteriștilor într-o unitate a Securității statului a stârnit curiozitate, dar și invidie. Sosirea ofițerilor de la Armată în sediul Direcției de Securitate și Gardă a fost privită cu răceală și cu suspiciune îndeosebi de către „bătrâni” ofițeri de Securitate, care se uitau la noi cam cu coada ochiului. Toți eram tineri și frumoși, iar venirea noastră, a ofițerilor de la Armată, a altor ofițeri tineri proveniți din Școala Militară de Ofițeri de Securitate de la

Băneasa, precum și din Trupele de Securitate însemna apropierea sfârșitului carierei lor. Abia atunci am realizat ce misiune urma să îndeplinim: să apărăm, la nevoie, cu propria viață viața președintelui țării, nu a unui om, ci a instituției pe care o reprezenta.

Începând de a doua zi, din ordinul comandantului unității, vreme de două săptămâni am făcut, sub oblăduirea colonelului Marcu Ion, într-un birou de la etajul 1 al clădirii unității, o pregătire teoretică scurtă și intensă, pentru „a intra în pâine”. „Materia primă” pentru pregătirea inițială a fost asigurată de colonelul Marcu Ion, iar explicațiile necesare erau date, la solicitarea mea, de căpitanul Chițoiu Ion un oltean deștept, care „m-a citit” din prima clipă că-s prieten cu cartea.

Primele materiale de studiu care mi-au fost puse la dispoziție au fost Constituția României din anul 1965 și o carte intitulată „Securitatea președintelui”, folosită pentru uz intern, referitoare la securitatea președintelui american. Colonelul Marcu Ion mi-a spus de la început că „Biblia” activității de securitate și gardă era Constituția, iar modelul de acțiune era „cel american”. Din Constituție trebuia să memorez ca pe „sfintele moaște” atribuțiunile „Tovarășului” ca președinte și comandant suprem al forțelor armate, iar din cealaltă carte să rețin și să pricep cum sunt apărați președinții americani, cei mai păziți președinți din lume (cu toate că la americani fuseseră împușcați câțiva președinți).

Deci, dintru început am avut înaintea ochilor „legea și modelul”. Președintele țării era „Obiectivul” pe care trebuia să-l apăr chiar cu prețul vieții. Eram militar, depusesem jurământul militar pe care trebuia să-l respect, iar misiunea pe care o promisem o consideram un dar al vieții. Din căldarea Someșului sălăjean ajunsesem în garda personală a președintelui țării, de care nici neam de neamul meu nu auzise vreodată.

După două săptămâni de pregătire teoretică am fost considerat apt de a fi integrat în garda personală a președintelui țării. Astfel, într-o zi de luni, nu mai țin minte data, în jurul orelor 10.00, a venit la mine colonelul Marcu Ion însoțit de maiorul Cocoș Constantin. Colonelul mi-a spus să mă pregătesc pentru că, în câteva minute voi merge împreună cu „tovarășul Cocoș” la „garda personală”. Urma să fiu predat „cu acte în regulă” viitorilor mei șefi și să fac cunoștință îndeaproape cu viitorii mei colegi.

Înainte de a intra practic, „în pâine”, colonelul Marcu Ion a ținut să-mi expună pilduitor dificultățile primelor zile de misiune. Astfel, am fost prevenit că s-ar putea să fiu criticat că nu stau la locul potrivit, că nu țin gura închisă ori că stau cu gura căscată, că îndepărtez oamenii muncii de „Tovarășul” sau că stau prea aproape de dânsul ori că stau prea departe și că nu pot interveni dacă-i

nevoie. „Pe o ureche să-ți intre, pe alta să-ți iasă”, a continuat el povețele, avertizându-mă să am grijă să nu fiu luat la ochi de „unii Tovarăși” mai arțăgoși, și să nu-l pun pe comandantul unității în situația să-mi facă observații. În rest, totul se învață „din mers”.

Astfel, am pătruns în clădirea CC-ului pe la Intrarea „B”, dinspre strada „Onești”, unde era un post de gardă în care se afla un ofițer al Direcției, de la Serviciul „Gărzi”, echipat în uniformă militară (pe la acea intrare am ieșit din serviciu în 22 decembrie 1989, după ce am coborât, de pe terasă, dezarmat și bătut de revoluționarii care fugeau după elicopterul cu care „Tovarășul” plecase precipitat și înfricat, spre necunoscut).

Astfel, am ajuns în camera grupei de gardă personală, unde fusesem cu câteva zile înainte. În ușa larg deschisă aștepta căpitanul Chițoiu Ion, șeful grupei de gardă personală, în serviciu în acea zi. Alături de el se aflau trei ofițeri, membri ai „grupe de escortă” aflați „în tură”, adică în serviciu de 24 de ore. Am dat „binețe”, militărește, apoi maiorul Cocos Constantin, care-i cunoștea bine pe membrii gărzii personale, le-a spus zâmbind celor prezenți: „L-am adus, vi-l predau, aveți grijă de dânsul. Va fi un bun coleg”. A dat mâna cu ofițerii prezenți în încăpere, fără gesturi protocolare. Apoi au mai schimbat câteva vorbe de duh între ei, presărate cu glume încropite „pe moment”, după care „cadristul” a părăsit încăperea, lăsându-mă, astfel, în voia sorții mele. A dat mâna cu mine și mi-a spus: „Din acest moment, ai grijă ce faci! Viață lungă și fără probleme în garda personală”, după care s-a făcut nevăzut.

M-am prezentat „militărește” în fața ofițerilor prezenți, apoi căpitanul Chițoiu Ion mi-a prezentat viitorii colegi. Am dat mâna cu fiecare și fiecare mi-a urat, sincer, „bun venit” în rândul gărzii prezidențiale. Toți erau tineri, oameni normali și la trup și la minte, iar venirea mea era considerată încă o moleculă de tinerețe în corpul gărzii personale a „Tovarășului”. După ce am făcut cunoștință, ofițerii prezenți au început să mă descoase pentru a vedea unde mă aflu în privința cunoștințelor referitoare la noua mea misiune. Văzând că am bunăvoință, dar că sunt pe dinafară în privința activității de Securitate și, mai ales de gardă personală, fiecare ofițer din grupa de gardă personală a contribuit cu câte ceva la instruirea mea, fapt ce m-a impresionat.

După câteva minute a intrat în încăpere colonelul Marcu Ion, care mi-a înmănat legitimația de serviciu, spunându-mi: „Ai grijă să n-o pierzi, că-ți pierzi onoarea”. Din acel moment am fost integrat „cu acte în regulă” într-una din grupele de gardă personală ale președintelui țării.

... Acolo mi-au curs anii, cu multe lumini și puține umbre, și am ajuns în ziua de 22 decembrie 1989, având funcția de ofițer de gardă personală și gradul de maior, pe terasa C.C.-ului, fiind (zic unii) ultimul apărător al elicopterului cu

care „Tovarășul” a zburat spre necunoscut, pentru a scăpa de furia celor care voiau să-l captureze și să-l omoare după legile evului mediu.

Ce-a urmat să fie dat iertării, căci de uitat nu se poate uita. Am avut mare noroc că am scăpat cu viață, dar și astăzi, după mai bine de trei decenii de la acel moment sângeros, când trec pe lângă clădirea fostului C.C. al P.C.R. și privesc spre terasă văd elicopterul prezidențial decolând cu greu și pierzându-se în văzduh...

Col. (r.) dr. Aurel V. David

ATITUDINI

„PE FRONTUL SECRET, CONFRUNTAREA ESTE FOARTE DURĂ, PERMANENTĂ, FĂRĂ MENANJAMENTE ORI MORALITATE!”

Sub acest titlu, colegul și colaboratorul nostru **col. (r) Liviu Găitan** a acordat ziaristului Daniel Albu un interviu apărut în publicația „*Europeanul*” din 22 februarie a.c. și în cotidianul „*Vocea Aradului*” din 27 februarie a.c., din care reproducem mai jos câteva fragmente relevante.¹

– *Stimate domnule colonel Liviu Găitan, vă rog să ne oferiți câteva detalii despre cariera dumneavoastră.*

– Am lucrat într-un domeniu de maximă importanță pentru apărarea securității oricărui stat: contraspionajul. O meserie al cărei trecut se pierde în negura vremurilor. Bineînțeles că o asemenea meserie nu poate fi exercitată decât de ofițeri de informații dotați cu calități deosebite: pregătire superioară, oameni având un bogat bagaj de cultură generală, dragoste de țară, cinste și competență, capabili să se miște degajat în locuri și medii dintre cele mai diverse. Din experiența proprie, un ofițer de informații se formează cam în 10-15 ani, iar factorul de eficiență începe să se manifeste abia după acest interval, când se atinge practic randamentul maxim. Trebuie multă răbdare, voință și insistență celui care vrea să facă această activitate frumoasă, dificilă, interesantă și utilă. Dată fiind doza de mister care îl înconjoară, acest domeniu a aprins imaginația multora și a stârnit numeroase legende și mituri. În aceste condiții mulți tineri ce vin spre serviciile secrete sunt atrași de aceste miraje, care uneori nu au nimic în comun cu realitatea cu care se vor confrunta mai târziu.

– *Cum s-ar defini un ofițer de contraspionaj?*

– O definiție a ofițerului de contraspionaj nu există; să spunem că sunt niște cerințe: să aibă dăruire pentru această activitate, să poarte cu convingerea că vrea să facă această activitate și să accepte toate acele îngrădiri

¹ Versiunea integrală poate fi consultată la adresele <https://europeanul.eu/pe-frontul-secret-confruntarea-este-foarte-dura-permanenta-fara-menanjamente-ori-moralitate/>, respectiv <https://www.voceaaradului.ro/2022/02/27/pe-frontul-secret-confruntarea-este-foarte-dura-permanenta-fara-menanjamente-ori-moralitate/?fbclid=IwAR1Zkql3EIFwLUi2tUQsx7qSYJCHwcFEbCMZIZZknCPwT7NNcNIruTUIAkg>.

ale posibilității de a se mișca în alte direcții, deci să renunțe la multe alte activități pe care, lucrând în afara sistemului, le poate face. [...]

– *Serviciile secrete au fost și sunt un subiect sensibil pentru români. De ce?*

– Istoria serviciilor secrete reprezintă în ultimii 30 de ani, cel puțin pentru publicul cititor din România, un domeniu foarte căutat. Este și explicabil, având în vedere că, în epocile moderne, serviciile secrete ale marilor puteri, alături de suratele mai mici, cu care cooperau, au jucat un rol important în evenimentele care aveau să schimbe fața lumii. Acest lucru s-a putut întâmpla mai ales datorită sistemelor politice democratice, care s-au extins în Europa și în alte zone ale lumii după prăbușirea „Cortinei de fier” și încetarea Războiului Rece. Democrația a adus transparența, adică accesul la arhive și libertatea de exprimare, evaluare, percepere și interpretare istorică. Am scris în cărțile mele că lumea serviciilor secrete este o altă lume, pe care abia acum, în era libertății, începem să o înțelegem.

– *În calitate de fost combatant în „tranșeele frontului invizibil”, care este părerea dumneavoastră în legătură cu deconspirarea foștilor colaboratori ai Securității?*

– Câteva clarificări se impun. Cum se realizează siguranța națională în epoca modernă? Printr-un sistem laborios și pus la punct de cei mai buni specialiști în domeniu. În concepția modernă a apărării siguranței naționale, rețeaua informativă apare ca o structură bine conturată, fără de care nu pot fi concepute măsuri cu caracter ofensiv și defensiv menite să contribuie la protejarea valorilor fundamentale ale statului respectiv; în cazul nostru România. În pofida evoluțiilor tehnologice, domeniul HUMINT continuă să dețină un rol esențial în furnizarea de informații necesare pentru asigurarea succesului operațiilor, păstrându-și relevanța prin adaptarea culegerii de informații într-un spectru strict specializat, de înaltă sensibilitate strategică și reputațională. Culegerea de informații din surse umane este prezentă în toate mediile operaționale, în toate formele de ducere a luptei. Dată fiind importanța factorului uman ca obiect și subiect al acțiunii în situațiile de criză și formele neconvenționale de luptă (cum ar fi războiul hibrid, tot mai prezent în realitatea confruntărilor internaționale), disciplina HUMINT are o importanță critică în a răspunde cerințelor de informații ale factorilor decidenți. Omul este factorul motivant al acțiunii sau inacțiunii, iar informațiile din surse umane asigură acces aproape exclusiv la intențiile și motivațiile principalilor actori și la configurarea rețelelor umane adversare, prin identificarea persoanelor cheie, a

specializării și legăturilor acestora în activitatea ce se constituie în amenințare la adresa securității forțelor proprii. Nu poate fi concepută apărarea țării fără informații din tabăra potențialilor agresori. Tot prin informații, trebuie să se afle pe ce forțe din interior își sprijină planurile sale prezumtivul agresor. Crede cu sinceritate vreunul dintre cei care perorează sfărăitor împotriva colaboratorilor fostei Securități (denumiți uneori peiorativ colaboraționiști, pentru a trimite prin asociere involuntară la cei care, în Franța, fuseseră alături de ocupantul german în timpul celui de-al Doilea Război Mondial), crede vreunul dintre cei care protestează împotriva „turnătorilor”, crede la urma urmei cineva din țara aceasta că serviciile de informații din SUA, din Israel, din orice țară doriți, nu folosesc agentura? Ei au voie și noi nu? Și apropo de agentură, este oare corect să ne revoltăm împotriva celor care au informat la Securitate, dar să nu suflăm o vorbă despre cei care au „turnat” la serviciile de informații străine? Ei nu sunt „turnători”? Este nobil să informezi, împotriva țării tale și a conaționalilor tăi, la KGB/FSB sau la CIA, dar este josnic să informezi autoritățile propriului tău stat? Nu pot însă să nu mă întreb: ce ne facem cu mizeria stârmită de această bălăcăreală națională? O trecem pur și simplu la pagube colaterale?? [...]

– *Considerați că, din punctul de vedere al comunicării publice, rolul de promovare a unei culturi de securitate cât mai complete revine doar SRI sau întregii societăți, per ansamblu?*

– Formarea unei solide culturi de securitate, la nivelul mai larg al mentalului colectiv al societății românești, reprezintă o parte a procesului de edificare a statului de drept, democratic. Un stat, așa cum dorește să devină România, cu o populație educată și cultivată, capabilă să înțeleagă concret și să pătrundă în resorturile intime ale mecanismelor și modului de producere și manifestare a diverselor fenomene și evenimente, fără a se lăsa manipulat de multiplele acțiuni de intoxicare și dezinformare atât de răspândite în lumea de azi. Constituirea și afirmarea deprinderilor, a reacțiilor și mentalităților caracteristice unei societăți civilizate reprezintă un proces complex și de durată.

– *Puteți comenta pe scurt momentul decembrie 1989 din punctul de vedere al ofițerului de intelligence? A fost o revoluție în adevăratul sens al cuvântului sau... Cum ați perceput dumneavoastră perioada respectivă?*

– În 1989 se intrase în linie dreaptă, într-o cădere liberă pe care sistemul nu o mai putea controla. Era evident că tot ce a durat un deceniu în Polonia, un an în Ungaria, o lună în Republica Democrată Germană, o săptămână în Cehoslovacia și Bulgaria, în România s-ar putea întâmpla instantaneu. Erau

cunoscute și coroborate evoluțiile politice cu învățămintele și concluziile evenimentelor care au determinat schimbările anterioare de direcție în istorie. O singură necunoscută mai era: „Când și cum?” Trebuie spus, și cartea „*Decembrie 89. Strigăt pentru adevăr*” o face credibil, în mod repetat și argumentat, că pentru ofițerii fostului DSS semnalele primite în toamna lui 1989 și, mai abitir, pe parcursul lunii decembrie, îndreptățeau temerea că, odată cu răsturnarea lui Ceaușescu prin forță și violență, conform unor scenarii acum bine cunoscute, atunci îndelung și minuțios croșetate, situația va scăpa de sub orice control. Independența națională, unitatea și integritatea teritorială a României riscau să fie destructurate și puse la grea încercare. Amenințări majore, pericole, riscuri și vulnerabilități insurmontabile urmau să apară și să prolifereze brusc. Concomitent, concertat și coordonat la nivel de țară. Evoluția evenimentelor, precipitată și imprezvizibilă de la un moment dat înainte, a dovedit, fără îndoială, că aceia care au pariat pe varianta violenței în răsturnarea cuplului Ceaușescu aveau o percepție deformată despre atitudinea ofițerilor DSS față de valorile supreme, perene și autentic românești, pe de o parte, dar și față de omul aflat vremelnic la conducerea ei, pe de altă parte. Îmi place să cred că, într-o asemenea perspectivă, sacrificiile de vieți omenești de după data de 22 decembrie, haosul, panica și deruta ce s-au instalat după fuga Ceaușeștilor, distrugerile de bunuri materiale, opere de artă etc. n-ar mai fi avut loc. Insist asupra acestui lucru, deoarece tributul în sânge al celor ieșiți în stradă a fost înfricoșător de mare. Dacă a fost sau nu o revoluție – s-au exprimat, cred, toate punctele de vedere posibile. În mod cert, a fost o victorie a strategiei globale de luptă împotriva comunismului. A existat și o teamă de revoluție, care a generat diversiunea teroriștilor. Și acest lucru s-a spus. Toate adevărurile importante au fost rostite. Nu le lipsește decât mantia oficială a formalizării lor. Istoria o va face într-un final. Dar istoria nu se scrie atâta timp cât protagoniștii evenimentelor nu trec și ei în istorie...

– *Puteți fi mai explicit în privința țărilor din care proveneau cei care au pregătit momentul căderii lui Ceaușescu?*

– Ca să fiu mai explicit: presiunea externă incisivă, deci și mai puțin acoperită, venea din „țările surori” din vestul și nord-vestul României, dar și din... Iugoslavia. „Capsa de inițiere” a exploziilor planificate aproape concomitent în Iași, Cluj, Timișoara și București avea capătul fitilului în Est. Măiestria serviciilor speciale, scenariste și regizoare ale evenimentelor anunțate, a fost impecabilă. După ce multă vreme s-a considerat că disidenți și opozanți (categorii esențial

diferite) erau manipulați din Vest, am avut surpriza să se constate că erau tot de „sorginte estică” și livrați Vestului, în ipostaza unor „cărțițe” pe termen lung. Ei făceau în România treaba Estului cu banii Vestului. [...]

– *Cum poate fi destabilizată, pe timp de război, o țară prin intermediul atacurilor informatice?*

– Destabilizarea unei țări, pe timp de război, poate fi realizată prin intermediul atacurilor cibernetice. Compromiterea/blocarea serviciilor esențiale constituie un grad de risc foarte ridicat. Rezultatele unui astfel de atac pot fi dezastruoase, având în vedere că discutăm despre scenarii care includ: apă, gaz, energie electrică, sănătate, administrație, alimentație, transport... pe scurt viață. Ca și scenarii, putem să ne imaginăm impactul la: întreruperea energiei electrice/gazului/apei sau modificarea unor parametri de transport și blocarea accesului la echipamentele medicale sau serverele guvernamentale. Informațiile sunt un element cheie în orice situație. Destabilizarea poate interveni prin interceptarea comunicațiilor și/ sau distribuirea de informații false, fie pentru a influența luarea unor decizii, fie pentru a crea panică în rândul populației. Scenariile posibile: interceptarea mesajelor sau convorbirilor la nivel guvernamental, compromiterea unor servere guvernamentale și transmiterea de informații false, blocarea sistemelor de comunicare.

– *Care sunt țintele atacurilor cibernetice pe timp de pace?*

– Suntem într-un război cibernetic permanent. Un război care nu este vizibil pentru toată lumea, dar specialiștii din securitate cibernetică s-au adaptat deja la el. Vorbesc despre lupte (atacuri) zilnice...unele câștigate, altele pierdute. Și pentru a răspunde clar la întrebare pot spune că țintele cibernetice sunt persoane cheie ale țărilor și serviciile esențiale ale acestora. Compromiterea și monitorizarea unor infrastructuri ale serviciilor esențiale sau guvernamentale pot duce la scurgeri masive de informații, acces la documente confidențiale și secrete, manipularea unor conversații și multe alte posibile activități ilegale.

– *Manipularea poate fi considerată una din cele mai periculoase arme?*

– Periculozitatea manipulării constă în dificultatea de a fi neutralizată și dovedită. Începând cu evenimentele din decembrie 1989 și până azi România este permanent atacată de manipulările unor servicii inamice care au creat și creează serioase disfuncții în viața noastră socială și politică. Se cultivă stări de panică, descurajare, neîncredere în autorități, se subminează demnitatea națională, sunt extrapolate diverse fraude pentru a induce ideea că suntem un

popor de corupți. Chiar dacă sunt cunoscuți autorii/lansatorii și beneficiarii acestor stări de spirit negative, lupta cu aceștia nu poate fi câștigată decât prin conștientizarea populației că trebuie să discearnă din torentul de informații parvenite prin tv, internet și presă, ce este minciună și unde este adevărul. Volumul „*Secretele de dincolo de ușă*”, finalizat în 2020, se constituie tocmai într-un adevărat îndreptar pentru cultura *intelligence*-ului și o modestă contribuție la pregătirea contrainformativă a populației.

– *De unde pasiunea pentru scris ?*

– Retragerea din activitate a ofițerilor de informații este, pentru cei obișnuși cu provocările și neprevăzutul, ca o moarte lentă și perfidă, antidotul recomandat fiind identificarea unei pasiuni durabile, care să le ocupe timpul liber, noțiune practic necunoscută până la pensionare. Scrisul poate fi una dintre acestea! Dificultățile pe care le întâmpină cineva când îndrăznește să scrie despre unele evenimente din istoria recentă nu constau atât de mult în a descoperi adevărul, cât în curajul de a-l rosti răspicat. Și revista „*Vitralii – lumini și umbre*” o și face, număr de număr, iar lectura ei este una fascinantă. Cu fiecare nou fascicol, istoria noastră recentă devine tot mai bine cunoscută, mai precisă pentru că fiecare articol este un adevărat document, un fragment de adevăr trăit.

– *Într-o perioadă nu tocmai ușoară, v-ați aflat la comanda Centrului de Instruire și Perfecționare Bran. Ce înseamnă să fii lider?*

– Cred că este o combinație între a oferi o viziune și a avea curaj și curiozitate. Viziune pentru că trebuie să le oferi oamenilor un scop mai ales atunci când treci prin vremuri tulburi. Curaj, pentru că în fiecare zi trebuie să iei decizii grele și povara este doar a ta. Curajul vine din a fi brutal de onest cu tine însuși, sincer în legătură cu cine ești cu adevărat. Dacă ești sincer, dacă ești autentic, oamenii te vor urma. Dacă nu, atunci persoanele care reprezintă motorul organizației nu vor avea încredere în tine și nu poți merge în direcția dorită. Una din cele mai importante lecții pe care le-am învățat este să-ți pui în valoare calitățile.

– *Cum apreciați transformările survenite în SRI de la momentul înființării și până la trecerea dumneavoastră în rezervă?*

– Au fost de toate: și bune și mai puțin bune, și din cele rele, rând pe rând, dar și la un loc, când cu greu se mai putea înțelege ceva. Drumul parcurs de SRI spre ceea ce avea să devină în zilele noastre a fost la fel de anevoios și

plin de obstacole ca și parcursul României. Nici nu avea cum să fie altfel, toate instituțiile statului au trecut prin procese de transformare succesive în încercarea de a se adapta permanent noilor realități. Serviciul, pe măsura puterilor lui, și-a modernizat concepția și metodologia de activitate. Altfel, nu era acceptat în comunitatea intelligence-ului Organizației Tratatului Atlanticului de Nord. Odată câștigată încrederea reciprocă – și realizat fluxul de informații, potrivit agendei convenite – partenerilor occidentali le era convenabilă o continuitate caracterizată de loialitate, în loc de reformare a ceva care, din punctul lor de vedere, funcționa. Ei tot timpul ne-au sfătuit: „Nu stricați doar ca să reparați mașina care merge”. Aceasta este esența pragmatismului occidental. Să strice se pricepe oricine... Mai cu seamă birocrății oportuniști, chiar din interiorul serviciilor, în căutarea de garanții politice pentru propriile cariere. Factorul politic, în schimb, a refuzat să-și asume responsabilitatea reconstrucției juridico-instituționale a domeniului securității și a activității serviciilor de informații. Cu succese operaționale, dar și cu greșeli inerente, SRI a ajuns astăzi la „borna 32”, un serviciu de informații respectat de întreaga comunitate internațională de *intelligence*. Este greu de imaginat astăzi că în urmă cu mai puțin de 20 de ani SRI reușea să facă performanță având cel mult un computer pe unitate, cu o conexiune la internet prin dial-up, care era folosit pe rând de ofițeri și doar după ce erau înregistrați manual într-un registru. Este greu de imaginat că în urmă cu mai puțin de 20 de ani, în SRI se înființa prima structură care asigura comunicarea cu entitățile societății civile și promovarea culturii de securitate, în condițiile în care astăzi, SRI are pagină de Facebook, canal de Youtube, cont de Instagram și comunică atât în interior, cât și în exterior prin mijloace moderne și eficiente.[...]

– *Cum este viața în serviciile de intelligence?*

– Calitatea de angajat presupune și o serie de obligații și restrângerea/interzicerea unor drepturi, majoritatea determinate de statutul de cadru militar (vezi Legea nr. 80/1995), dar și specifice Serviciului (discreție cu privire la activitățile profesionale, păstrarea secretului de stat și de serviciu). Este greu de trăit sub presiunea autocenzurii continue, ca urmare a poverii informațiilor deținute. După ce pleci din sistem, rigorile păstrării secretului de stat rămân aceleași. Deci ușor nu-ți va fi, câte zile vei trăi. Cu toate acestea, încă din momentul în care ai intrat în acest sistem, care pe alocuri poate fi perceput ca fiind unul rigid, ar trebui să știi la ce să te aștepți în plan personal. Timpul tău liber de până acum se reduce semnificativ, relațiile personale deținute cu anumiți exponenți ai unor categorii sociale, care până în acel

moment păreau firești, toate acestea, pot avea de suferit. Odată intrat în acest mod de viață trebuie să accepți faptul că, în permanență, ești monitorizat, întrucât faci parte din categoria deținătorilor de informații secrete de stat. De aceea, din punctul meu de vedere, e bine să intri asumat și optimist. În plus, după părăsirea sistemului, conform folclorului românesc urban, de fapt n-ai plecat, că din *intelligence* n-ai cum să pleci, că de acolo se iese doar cu picioarele înainte, iar imaginea ta în societate va fi privită mereu cu suspiciune, vei fi un om marcat, precum cei însemnați cu fierul înroșit. Într-un final, ține de fiecare cum își gestionează această stare. Te poate ține trei zile, trei luni, trei ani sau toată viața...

– *Care sunt beneficiile aduse de această profesie?*

– În general, sistemele de *intelligence* îți centrează viața pe lucrurile esențiale, te educă în spirit civic și patriotic, îți diminuează vicile, îți fac curățenie în relațiile personale nocive și mai presus de orice te forțează să gândești, astfel încât la finalul vieții să concluzionezi că ceva-ceva ai înțeles din traiul pe acest pământ.[...]

– *Ce recomandări le-ați face tinerilor care vor să urmeze o carieră în servicii secrete?*

– Aș vrea ca, prin intermediul dumneavoastră, să-i îndemn pe cei tineri, care au intrat sau urmează să intre în serviciile de informații să abordeze cu toată convingerea această decizie a lor și să o facă cu pasiune, că vor avea cu siguranță satisfacții profesionale pe care mulți alții din afară nu le pot avea.

– *Dacă vă uitați în urmă, vă reproșați ceva din punct de vedere profesional? Dar uman ?*

– Nu pot fi separate cele două planuri. Succesele sau eșecurile profesionale sunt determinate, în bună parte, de condiția și calitățile umane. Dacă, în plan profesional, am parcurs ierarhia gradelor militare – de la „elev în școala militară” la colonel – și cea a funcțiilor – de la subinspector la șef de unitate – s-ar putea spune, având în vedere că activitatea cea mai rodnică am desfășurat-o după 1990, că nu aș avea motive să-mi fac reproșuri.

De ce să-mi fac reproșuri pentru privilegiul de a fi martorul de aproape al multor evenimente care ne-au însoțit și marcat profund istoria?

În ceea ce privește dimensiunea umană a activității mele, las să o aprecieze cei care m-au cunoscut în oricare dintre ipostazele muncii profesionale.

ÎN SPRIJINUL CULTURII DE SECURITATE

STRUCTURILE DE INTELLIGENCE ȘI „MARELE JOC” UCRAINEAN

Criza ucraineană pare departe de a fi soluționată, negocierile fiind anevoioase și nu lipsite de asperități evidente. Atunci când evaluezi eficiența unei acțiuni, indiferent de natura acesteia, te raportezi la obiectivele urmărite prin aceasta și termenele planificate pentru atingerea lor. Văzând cum decidenți politici, experți din cadrul structurilor militare și de informații sau doar analiști înaintează diverse ipoteze, de multe ori diferite de la o zi la alta, referitor la sensul și stadiul evoluțiilor în războiul din Ucraina, nu poți decât să realizezi că atât obiectivele „operațiunii militare speciale” ruse, cât și termenele stabilite pentru îndeplinirea lor rămân încă necunoscute. Ca urmare, în opinia mea, orice evaluare a rezultatelor de până în prezent este strict speculativă. În tot acest timp, confruntarea de pe frontul nevăzut dintre serviciile secrete ale Federației Ruse și structurile de *intelligence* din țările NATO aduce noi elemente.

1. CIA și serviciile din statele europene aliate au răspuns războiului hibrid al rușilor prin prezentarea publică, uneori în timp real, a unor informații clasificate, pentru a priva adversarul de elementul-surpriză.

CIA nu a mai repetat greșelile din Irak, Siria sau Afganistan. Surprins de cucerirea rapidă a capitalei afgane, căzută în mâinile talibanilor, și acuzate de furnizarea de dovezi false cu privire la armele de distrugere în masă deținute de Saddam Hussein, serviciile secrete americane și-au răscumpărat greșelile odată cu declanșarea crizei din Ucraina, anunțând momentul ofensivei ruse cu precizie. Datele furnizate de Agenția Centrală de Informații, coroborate cu imaginile sateliților NSA, indicau, cu o mare probabilitate, pregătiri intense pentru declanșarea operațiunilor terestre împotriva Ucrainei dinspre Federația Rusă (inclusiv Crimeea), dar și de pe teritoriul Republicii Belarus. Agențiile de spionaj americane au început să colecteze informații despre o „nouă invazie majoră” în Ucraina în toamna anului trecut, a declarat directorul CIA. Informațiile „tulburătoare și detaliate” au arătat că Vladimir Putin, președintele Rusiei, „fierbea” în nemulțumiri, ambiție și nesiguranță, a declarat William

Burns. Directorul CIA a declarat că serviciile de informații americane au fost „vitale” pentru lupta Ucrainei împotriva Rusiei.

Cum asemenea informații provocau îngrijorare la Washington, președintele Joe Biden a decis să trimită la Kremlin un emisar special, în persoana directorului CIA, William Burns. Fost ambasador la Moscova și bun cunoscător al mentalității liderilor din spațiul post-sovietic, șeful spionajului american pare să fi descifrat intențiile reale ale fostului ofițer KGB, devenit director al FSB, prim-ministru și, ulterior, președinte al Federației Ruse. Revenit în SUA, după o discuție *tête-à-tête* în Biroul Oval, William Burns l-a convins pe liderul de la Casa Albă să facă publice o serie de informații clasificate, atât în scop de descurajare, cât și pentru a preveni eventualele tentative de dezinformare ale structurilor de *intelligence* din Federația Rusă. Urmarea este deja istorie: presa de peste ocean a lansat o campanie mediatică furibundă, avertizând organisme internaționale și opinia publică de pe mapamond despre iminența invadării Ucrainei.

Amploarea campaniei l-a surprins chiar și pe președintele Volodimir Zelenski, care a solicitat americanilor date suplimentare care să susțină asemenea informații, însă răspunsul SUA a fost unul „diplomatic”. Surse bine informate susțin că tăcerea CIA atestă că americanii nu au dorit să dezvăluie ucrainenilor date mai precise, de teama deconspirării sursei acestora: un agent infiltrat la cel mai înalt nivel al dispozitivului politico-militar rus. Scenariul anticipat de analiștii CIA nu a prevăzut însă forța rezistenței ucrainenilor și determinarea președintelui Volodimir Zelenski, care și-a depășit statutul de actor și a regizat apariții televizate care au electrizat masele și au stârnit aplauze de susținere în unele foruri legislative din Occident. Nu este mai puțin adevărat că evaluările analiștilor de la Langley se temeau de faptul că armata ucraineană ar putea fi paralizată chiar în primele zile după declanșarea ofensivei de un atac cibernetic devastator. Însă, după anexarea Peninsulei Crimeea, autoritățile de la Kiev au modernizat în ritm alert forțele armate, mai puțin aviația, care cerea timp, tehnologii moderne și, mai ales, imense resurse financiare. Cu foarte mici excepții, avioanele ucrainenilor sunt și astăzi aparate din epoca fostei Uniuni Sovietice, care folosesc același sistem de comunicații cu cel utilizat în prezent de armata Federației Ruse. Ca urmare, apreciază unii experți militari, Rusia nu putea paraliza forțele aeriene ale Ucrainei fără a-și lăsa în întuneric propriile aparate de zbor!

2. Conform mass-media occidentale, în conflictul cu Ucraina intelligence-ul rus (SVR, FSB și GRU) s-ar fi confruntat cu mari disfuncționalități de anticipare, dar și de relaționare cu forțele din teren.

Vladimir Putin și-a enunțat obiectivele în principiu și le-a listat. În planificarea acțiunilor ar fi fost implicați cei mai buni strategi ai Kremlinului, însă gândirea acestora nu ar fi diferit prea mult de cea a predecesorilor lor sovietici, fiind axată preponderent pe operațiuni de intoxicare-dezinformare. „Ceața informațională” și demersurile politico-diplomatice au avut la bază elemente care susțineau una și aceeași idee: negarea oricăror intenții agresive ale Moscovei, deși imaginile geospațiale date publicității contraziceau evident declarațiile pacifiste ale autorităților ruse. Sunt foarte multe informații contradictorii circulate pe piață și e foarte greu să tragi o concluzie.

Serviciul rus de Informații Militare și Operațiuni Speciale este confruntat în prezent cu o serie de provocări, fiind obligat să reacționeze prudent, dar ferm la noile jocuri de culise din sânul arhitecturii militare a Armatei Federației Ruse. „Omuleții verzi” ai GRU și-au îndeplinit cu succes misiunile care au permis invadarea Peninsulei Crimeea în 2014 și erau deja prepoziționați în puncte strategice înainte de declanșarea ofensivei terestre de la 24 februarie 2022. Însă misiunile acestora au fost greu „digerate” de forțele terestre, care au preluat ulterior comanda ostilităților din teatrul de operațiuni. Aceste asperități s-au accentuat odată cu întâmpinarea primelor riposte ale armatei ucrainene, întrucât GRU superviza atât unitățile forțelor sale speciale, cât și formațiunile paramilitare ale Grupărilor de mercenari Wagner sau FSB, a căror existență și implicare în tentativele de asasinare a președintelui Zelenski sunt negate de Moscova. Explicația pare simplă, la prima vedere. Forțele speciale ale spionajului militar rus au o singură regulă: „în război, nu există reguli!”

Ca urmare, Putin a pus, pentru prima dată și relativ târziu, un singur ofițer militar la conducerea invaziei din Ucraina, care până acum a fost afectată de o strategie proastă, probleme de aprovizionare, indisciplină și moral scăzut în rândul trupelor. Rusia nu a reușit să pună stăpânire pe Kiev, iar acest lucru l-a îngrijorat enorm pe liderul de la Kremlin, care l-a numit comandant unic pe generalul Aleksandr Vladimirovici Dvornikov, decorat în 2016 cu titlul de „Erou al Federației Ruse”. Aflat la comanda Districtului Militar Sud, regiune marcată de turbulențe frecvente, generalul Dvornikov se află pe lista de sancțiuni a Uniunii Europene pentru implicarea sa prezumată în scufundarea

unei nave militare ucrainene în Strâmtoarea Kerci la finele anului 2018. Experiența câpătată de general în Siria l-a făcut pe șeful statului să ia această hotărâre. Aleksandr Dvornikov are mare experiență pe câmpul de luptă și se așteaptă de la el coordonarea optimă pentru asaltul din regiunea Donbas. În vârstă de 60 de ani, Aleksandr Dvornikov a fost primul comandant al operațiunilor militare ale Rusiei în Siria, după ce liderul de la Kremlin a trimis soldați acolo, în septembrie 2015, pentru a susține guvernul președintelui Bashar al-Assad. Aleksandr Dvornikov este un general cu un palmares „sălbatic” după cum susține Sir Roderic Lyne, fostul ambasador al Marii Britanii în Rusia.

3. Serviciile de informații rusești par să fi subestimat nivelul relațiilor Ucrainei cu structurile de *intelligence* occidentale, îndeosebi cu Serviciul Federal de Informații al Germaniei (BND).

La 25 februarie, presa germană relatează că Bruno Kahl, directorul BND, a fost evacuat discret din Kiev de către o unitate a *Kommando Spezialkräfte*, până la granița cu Polonia. Spionul-șef a fost surprins de invazia rusă chiar în timpul discuțiilor cu Ivan Bakanov, directorul Serviciului ucrainean de Securitate (*Slujba Bezpeki Ukraïni*, SBU) și cu generalul de brigadă Kirilo Budanov, șeful Direcției Generale de Informații a Ministerului Apărării (*Holovne Upravlinnia Rozvidki Ministerstva Oboroni Ukraïni*, HURMOU). Deplasarea lui Bruno Kahl la Kiev a fost urmare a consultărilor cu CIA și a schimbului permanent de informații și analize privind iminența invaziei ruse, dorindu-se o ultimă trecere în revistă a potențialului structurilor ucrainene de *intelligence*. Supravegherea informativă a flancului estic al NATO pare să fi fost încredințată, tacit, serviciilor secrete germane, mult mai aproape de zonele estice de potențial conflict, context în care șeful BND s-a interesat de activitatea unităților clandestine de gherilă.

Demarată în 2014, la scurt timp după anexarea Peninsulei Crimeea, crearea și instruirea unor astfel de formațiuni, de tipul *Stay Behind*, a fost asumată, inițial, de către Agenția Centrală de Informații. Cum însă CIA și-a epuizat resursele paramilitare în Irak, Afganistan, Siria și în alte activități antiteroriste, multe dintre responsabilitățile acesteia au fost „externalizate” către serviciile secrete britanice, germane și franceze.

Formațiunile paramilitare *Stay Behind* (cunoscute încă din timpul Războiului Rece) sunt celule locale în adormire, compuse dintr-un șef de echipă, un adjunct al acestuia și un operator radio, cu misiunea ca, în caz de

necesitate, să pună în poziție de luptă rețelele de agenți constituite în timp de pace, acționând în strânsă legătură cu Statul Major al Armatei. Aceste celele *Stay Behind*, instruite în lupta de gherilă și dispunând de comunicații bine securizate, inspiră teamă oricărui agresor. Este foarte posibil ca unele dintre pierderile umane și/sau tehnică de luptă ale Armatei ruse să fi fost provocate tocmai de asemenea formațiuni paramilitare ucrainene.

În scurta sa vizită la Kiev, Directorul BND a sugerat interlocutorilor readucerea în actualitate a unui proiect de lege avansat la începutul anului de către deputatul Fiodor Venislavski, referitor la integrarea urgentă a comandourilor militare (Forțele pentru Operații Speciale – SSO) în Comunitatea de informații, document aflat pe masa Comisiei pentru Securitate Națională, Apărare și Informații a Radei Supreme (Parlamentul de la Kiev).

Textul Proiectului de lege prevede extinderea ariei de responsabilități a comandourilor militare, cărora li se vor putea încredința misiuni de contraspionaj și culegere de informații. Totul în colaborare cu SBU, care dispune, ca și Ministerul de Interne, Garda Națională sau Serviciul de Apărare a Frontierei, de astfel de formațiuni de comando, altele decât „necunoscutele” celele *Stay Behind*. O asemenea perspectivă va crește „greutatea” actualului șef al Forțelor pentru Operații Speciale, generalul Grigori Galagan, nu doar în interiorul Armatei, dar și pe scena politică de la Kiev. Moștenitoare ale deja celebrelor comandouri Spetsnaz sau Alfa sovietice, SSO ucrainene au sporit cu încă 1.000 de militari după intrarea în vigoare, la 1 ianuarie 2022, a Legii privind fundamentele rezistenței naționale și ar putea fi incluse în Comunitatea de Informații, după amendarea Legii informațiilor din 17 septembrie 2020. Președintele Volodimir Zelenski dorește astfel „consolidarea forțelor aflate în prima linie a confruntărilor cu Rusia”. Pe lângă misiunile clasice de luptă, recunoaștere, logistice sau de interceptare, Forțele pentru Operațiuni Speciale dispun de patru Centre de Operații Psihologice și Informaționale, o componentă a războiului hibrid, subvenționată masiv de SUA și alte state ale Alianței Nord-Atlantice.

Un alt element de noutate constă în faptul că Parlamentul din Ucraina a eliminat interdicția străinilor de a face parte din serviciile secrete ucrainene, pe timpul războiului. Mutarea este una interesantă pentru că va permite serviciilor secrete din Occident să își trimită experți la Kiev pentru a ajuta Ucraina. Mai mult, statele occidentale vor avea acces direct la informațiile din Ucraina și întreaga strategie ar putea fi schimbată mult mai ușor.

4. Expulzările masive de diplomați ruși din diverse capitale europene sunt semnificative și au o încărcătură mai mult decât simbolică.

Peste 250 de diplomați ruși au fost expulzați din țările UE în contextul războiului în Ucraina. După invazia în Ucraina, Rusia a suferit pierderi în rândul armatei, sancțiunile occidentale i-au afectat economia, iar acum a venit rândul spionilor ruși să fie loviți din plin.

Scopul imediat al expulzărilor este de a pedepsi Rusia pentru invazia sa din Ucraina. Oficiali din FSB și GRU au jucat un rol-cheie în planificarea și desfășurarea războiului. Dar, totodată, scopul este de a îngreuna activitatea de bază a serviciilor de informații ale Rusiei: furtul de secrete.

- Începând cu luna aprilie, Austria, mulți ani considerată un centru al spionajului rusesc, s-a alăturat altor state UE și a anunțat că expulzează patru diplomați ruși pentru „activități incompatibile cu statutul lor diplomatic”, o formulă folosită pentru a face referire la spionaj.
- Danemarca a expulzat 15 diplomați ruși, acuzați de spionaj. „Am descoperit că cei 15 erau agenți de informații ruși care desfășurau acțiuni de spionaj pe teritoriul danez”, a declarat jurnaliștilor ministrul danez de externe Jeppe Kofod. El a adăugat că dorește „să trimită Rusiei un semnal clar că spionajul pe teritoriul danez este inacceptabil”.
- Italia a expulzat 30 de diplomați ruși. Ministrul de externe Luigi Di Maio a declarat ca această măsură a fost necesară din motive legate de securitatea națională, în contextul actualei situații de criză, rezultată din agresiunea Rusiei în Ucraina.
- Suedia a anunțat, de asemenea, expulzarea a trei diplomați ruși care au efectuat „operațiuni ilegale” în țară.
- Șase agenți ruși care operau în Franța „sub acoperire diplomatică” au fost declarați *persona non grata* pe teritoriul acestei țări, a anunțat Ministerul de Externe, într-un comunicat de presă.

Această decizie vine în urma „unei anchete de lungă durată” a Direcției Generale de Securitate Internă (DGSI) care a scos la iveală „o operațiune clandestină desfășurată de serviciile ruse de informații” pe teritoriul francez, a precizat Ministerul de Externe în comunicatul său de presă.

Potrivit informațiilor de la *France Télévisions*, acesta este punctul culminant al unui caz care se desfășoară de câteva luni, care a dat naștere la supravegherea unui agent rus, aflat în contact cu un cetățean francez, pentru

a cumpăra informații. Acesta din urmă a fost cel care a avertizat serviciile secrete franceze. Pentru moment, autoritățile franceze nu au comunicat despre natura acestei operațiuni clandestine.

Ministrul de Interne Gérard Darmanin a salutat această operațiune DGSI pe contul său de Twitter: „*Operațiune de contrainformații remarcabilă. Felicitări agenților DGSI care au împiedicat o rețea de agenți clandestini ruși care lucrau împotriva intereselor noastre. Agenții implicați vor trebui să plece de pe teritoriul național. În umbră, DGSI veghează asupra intereselor noastre fundamentale*”.

Parisul anunțase deja expulzarea a 35 de diplomați ruși, repetând formula conform căreia activitățile lor erau „contrare” intereselor franceze și precizând că sancțiunea se înscrie într-o „abordare europeană”.

- Croația a expulzat 24 de angajați ai ambasadei Rusiei din cauza „agresiunii brutale” împotriva Ucrainei, a anunțat Ministerul croat de Externe.
- Contraspionajul din Polonia a anunțat că a identificat și arestat un spion rus care culegea informații despre trupele poloneze și despre NATO, precum și doi cetățeni din Belarus, de asemenea, suspectați de spionaj. „*Probele adunate de serviciul de contraspionaj indică faptul că bărbatul respectiv colecta, la cererea serviciilor speciale ruse, informații privind pregătirea de luptă a forțelor armate poloneze și a celor ale NATO*”, a declarat purtătorul de cuvânt al serviciului polonez de informații. Acesta a adăugat că „*este vorba despre un cetățean rus care trăiește în Polonia de 18 ani și desfășoară o activitate de întreprinzător*”. El a fost plasat în arest preventiv pentru trei luni, în timp ce „numeroase probe obținute sunt analizate”. Într-un caz separat, au fost reținuți doi cetățeni belaruși, suspectați că au încercat să recunoască obiective care au o importanță strategică pentru capacitatea de apărare a Poloniei, a mai spus același purtător de cuvânt.

Aceste arestări survin în contextul agresiunii Rusiei asupra Ucrainei, care a provocat tensiuni semnificative între Moscova și Varșovia. La sfârșitul lunii martie Polonia a expulzat 45 de diplomați ruși, după care Rusia a expulzat un număr similar de diplomați polonezi.

De asemenea, Polonia a arestat un cetățean spaniol suspectat de participare la activități de spionaj în favoarea Rusiei, anunța la începutul lunii martie Agenția de Securitate Internă a Poloniei (ABW). Bărbatul, identificat drept agent al agenției de informații militare GRU, a fost arestat

în Przemysl, lângă frontiera Poloniei cu Ucraina, în noaptea din 27 spre 28 februarie a.c. Potrivit ABW, individul ar fi întreprins operațiuni în favoarea Rusiei și a călătorit în Europa și în alte țări prezentându-se ca jurnalist. „Înainte de a fi reținut, el plănuia să se ducă în Ucraina, pentru a-și continua activitatea”, adăuga comunicatul.

- Și România a expulzat 10 diplomați ruși, după ce Ministerul Afacerilor Externe i-a declarat *persona non grata*.

Expulzarea spionilor la această scară este fără precedent. Este mai mult decât dublu față de numărul celor expulzați în 2018, când 28 de țări occidentale au expulzat 153 de presupuși spioni ca răspuns la tentativa de asasinare de către Rusia a lui Serghei Skripal, fost ofițer de informații rus care a spionat pentru Marea Britanie.

Numărul total al oficialilor ruși expulzați din America și Europa, a ajuns, de la începutul războiului, la peste 400. Aceste expulzări în masă, cele mai mari din istorie, vor avea probabil efecte de durată asupra serviciilor de informații ale lui Vladimir Putin și asupra capacității acestora de a spiona - și de a submina – Europa.

„Europa a fost terenul de joacă istoric al rușilor și personalul lor diplomatic este întotdeauna extraordinar de mare în multe dintre aceste țări. Am considerat cu adevărat că Europa este un teren de luptă cheie cu rușii”, mărturisește Marc Polymeropoulos, cel care a condus operațiunile CIA în Europa și Eurasia până în 2019.

Prezența serviciilor de informații ruse în unele țări europene a crescut atât de mult, încât a devenit dificil pentru serviciile de securitate locale să țină sub control spionii suspectați și dovediți. Anul trecut, un șef al serviciilor de spionaj germane declara că spionajul rusesc se află la același nivel ca în timpul Războiului Rece.

Înainte de aceste recente expulzări, se estima că existau aproape 1.000 de ofițeri de informații ruși în ambasadele și consulatele din Europa.

În aprilie 2021, Republica Cehă a acuzat GRU că a aruncat în aer un depozit de arme din țară și cu această ocazie a expulzat 81 de diplomați ruși (este unul dintre motivele pentru care a expulzat mai puțini diplomați ruși acum, în criza cu Ucraina), America, alți zece, iar alte țări europene 14.

Acest episod și altele asemănătoare au determinat NATO să facă o evaluare, iar Alianța a constatat că ambasadele țărilor occidentale erau înțesate

de un număr uriaș de ofițeri de informații nedeclarați din cele trei servicii ruse: GRU, FSB și SVR.

În plus, de multe ori ofițerii GRU nu pretind că sunt diplomați. Ei sunt trimiși de Moscova sub acoperire neoficială. Presupuneri asasini ai lui Skripal au pretins că sunt turiști care vizitau catedrala din Salisbury, amintește *The Economist*. Totuși, astfel de acțiuni sub acoperire se bazează adesea pe sprijinul ambasadelor locale.

Dar spionajul nu este singura preocupare. Îndepărtarea ofițerilor de informații ajută, de asemenea, ca Europa să fie pusă la adăpost de sabotajul și acțiunile subversive ale Moscovei. Scopul îndepărtării diplomaților ruși din Europa este și acela de a-i împiedica să îi ajute și să îi instige pe alții.

Pe de altă parte, și Rusia răspunde la fel. După expulzările din cazul Skripal, Rusia a dat afară din țară 189 de diplomați occidentali. Prin urmare, și numărul spionilor occidentali din Moscova este afectat. În practică, acest lucru ar putea fi o problemă mai puțin gravă decât pare. Pe teritoriul lor, serviciile de securitate rusești au la dispoziție mai multe resurse și puteri pentru a urmări ofițerii de informații occidentali aflați în ambasadele din Moscova decât invers – un ofițer GRU se poate deplasa și întâlni mai ușor cu oameni în Berlin decât un ofițer CIA în capitala Rusiei.

Dar nici expulzarea nu este o soluție permanentă, pentru că Rusia are tendința de a trimite înapoi noi spioni pentru a-i înlocui pe cei care au plecat, ceea ce obligă agențiile de contraspionaj occidentale să descopere, de la zero, care dintre noii diplomați sunt spioni.

Apoi, mai puțini spioni ruși la New York, Londra sau Paris înseamnă și mai puțini potențiali agenți dubli. Spionajul occidental va încerca să recruteze agenți ruși, pentru că este plauzibil, așa cum s-a întâmplat după invazia sovietică a Cehoslovaciei, în 1968, să existe spioni ruși dezamăgiți de acțiunile Moscovei în Ucraina. Iar războiul din Ucraina este mult mai sângeros decât zdrobirea Primăverii de la Praga.

„Mulți dintre cei care servesc aici au acces la informații și își dau seama pe deplin că Rusia a fost umilită de acest război dezastruos”, spune Jonathan Haslam, istoric al serviciilor de informații rusești.

În plus, spionii ruși detașați în străinătate, precum și familiile lor, se vor fi obișnuit cu viața din capitalele occidentale. O întoarcere la Moscova din ce în

ce mai totalitară s-ar putea să nu fie o perspectivă prea atrăgătoare. „Aliații ar trebui să îi contacteze înainte de a pleca”, este sfatul lui Marc Polymeropoulos.

5) Măsurilor întreprinse în Occident li se adaugă „reorganizările” pe plan local determinate de insuccesele din Ucraina, ceea ce îi face pe cometatorii de specialitate să aprecieze că **spionajul Kremlinului a fost dat înapoi cu ani de zile.**

La Moscova, eșaloanele superioare ale FSB-ului par să fie în plină agitație, învinuite de Putin că au furnizat informații nesigure și că din cauza lor operațiunea din Ucraina eșuează. Aproximativ 150 de ofițeri care au raportat Kremlinului informații false despre starea reală a lucrurilor din Ucraina înainte de invazie urmează să cadă sub sancțiuni dure. Unele dintre forțele de securitate au fost concediate, iar unele au fost chiar arestate, așa cum este cazul fostului șef al serviciului 5 al FSB, generalul colonel Serghei Beseda. Acesta a fost arestat și transferat într-un centru de arest preventiv sub un nume fals.

După invazia în Ucraina, Rusia a suferit pierderi în rândul armatei, sancțiunile occidentale i-au afectat economia, iar acum a venit rândul spionilor ruși să fie loviți din plin.

Concluzii rezumative

Cel mai bun predictor pentru acțiunile viitoare ale omului sunt acțiunile lui trecute. Experiența lui de viață. Putin a fost ofițer de informații, calitate-șablon care nu se pierde. Ești învățat să gândești într-o anumită paradigmă, să-ți pregătești un plan de acțiune și să-i dai drumul când se întrunesc condițiile prielnice pentru a duce cât mai aproape de reușită.

Dacă acceptăm o asemenea premiză atunci ar trebui să acceptăm și că aceasta îl face pe șeful de la Kremlin un beneficiar de informații avizat, care știe foarte bine ce să ceară, cum să citească ceea ce primește și ce să întrebe pentru a se convinge că informația este corectă și relevantă. Nu cred că poate fi dezinformat de colaboratorii săi, oricum nu premeditat. Trebuie însă înțeles că Putin este cel ce dispune liniile strategice de acțiune, măsurile tactice fiind stabilite pe nivele inferioare de decizie, nivele ce pot fi victime ale unor dezinformări accidentale sau poate chiar voite. Oricum, ar fi bine să înțelegem că foarte rar o activitate în teren, indiferent de natura acesteia, decurge conform planificării riguroase făcute în birou.

O întrebare frământă pe toată lumea astăzi. Unde se va opri Putin? Se pare că serviciile de informații occidentale au avut informații foarte bune despre de unde a început. Au știut ziua atacului, au știut ora atacului, au știut

dispozitivele de atac, după care fluxul de informații s-a oprit. Nu mai știe nimeni unde se va opri Putin. Ori, aici este cheia până la urmă, în cunoașterea lui Putin. Părerea mea este că Putin a depășit demult linia roșie care i-ar fi permis să facă pasul în spate. A mers prea departe ca să se poată întoarce.

În acest moment variantele sunt:

- O victorie în Ucraina. Nu văd cu ce îl ajută foarte mult o victorie totală în Ucraina pentru că prețul ar fi foarte mare. O altă cale ar fi o negociere și semnarea unui acord care să-i permită se se întoarcă acasă cu rezultate pe care să le poată prezenta, chiar forțat, ca reprezentând o victorie, o justificare a sacrificiilor făcute în această invazie și deloc nesemnificative.
- Răsturnarea lui Putin printr-o lovitură internă, ceea ce pare foarte puțin probabil chiar dacă serviciul ucrainean care îl asigură pe Zelenski că Putin nu va ataca, acum spune că are informații că se pregătește o lovitură la Moscova.
- A patra variantă, cea care ar trebui să ne frământa pe toți, o revărsare a conflictului în afara granițelor Ucrainei, ceea ce ar fi o catastrofă pentru Europa în primul rând, și poate chiar mai mult.

Pentru această etapă, aș putea să spun că Putin se va opri în Ucraina. La ce ar putea să aspire ulterior, este treaba lui. Eu sper ca acum Occidentul să fi învățat exact cine este Putin. Și indiferent la ce aspiră, să se organizeze din timp ca să prevină, pentru că răspunsul Occidentului la invazia Ucrainei a fost corect. Nu este foarte eficient pentru că a lipsit partea de prevenție. De data aceasta, știu cu cine discutăm. Noi știam mai demult, pentru că state ca România, Polonia, țările baltice au insistat întotdeauna, câteodată chiar generând niște ridicări din umeri și o stare de anxietate din partea interlocutorilor occidentali când vorbeam despre pericolul rus, despre amenințarea rusă. Și ni se spunea că exagerăm sau că avem noi niște probleme. Da, avem noi niște probleme istorice, dar se dovedește că aveam motive să ne temem. Aș fi vrut să cred că treburile se vor rezolva rapid, dar n-am crezut-o.

Mi se pare că efectul sancțiunilor este de escaladare în acest moment. Este practic o confirmare că toată lumea este împotriva lui și atunci trebuie să meargă până la capăt, indiferent unde este acest capăt. Și mă tem să mă gândesc unde este capătul. Am auzit toți apelurile lui Zelenski și le înțelegem pentru că este conducătorul unui stat atacat într-un mod stupid, în mijlocul Europei, în acest secol 21. E aproape incredibil ce se întâmplă, e ca un coșmar. Pe de altă parte, aceste apeluri adresate lumii occidentale – când spun occidental, nu mă

refer la o zonă geografică, ci la una de valori și de principii – ar trebui cântărite cu mai multă luciditate și de ei, de ucraineni.

Am intuit că intrăm într-o etapă complicată a istoriei. Putin știe asta și, mai mult, pare că-i place „rîma timpurilor”. Totul se desfășoară într-un alt ritm, dar vectorii sunt aceiași. Rusia consideră că a fost „atacată pașnic”, că s-a ajuns până la granițele sale. I-a fost pus în discuție dreptul de a exista și a reacționat. Ucraina de acum este Finlanda din 1939. Asta e cheia în care trebuie să înțelegem momentul în care ne aflăm.

În opinia mea, încă de ceva vreme, lumea se afla într-o tranziție relativ discretă de la statutul de unipolaritate instalat după încheierea Războiului Rece, către cel de multipolaritate. Într-un fel oarecum ciudat, această perspectivă a devenit mai evidentă în contextul excentricităților mandatului prezidențial al lui Donald Trump, iar conflictul militar din Ucraina nu face decât să sublinieze acest trend, funcționând ca un catalizator de procese. În urmă cu doar câteva săptămâni, în cadrul întâlnirii dintre miniștrii de externe ai Chinei și Indiei, nu întâmplător unul dintre principalele subiecte abordate, alături de armonizarea pozițiilor celor două state față de situația din Ucraina, a fost reprezentat de promovarea unei noi ordini mondiale, a unei lumi multipolare.

Când această temă este dezbătută de două state care împreună reprezintă 2,8 din cele 7,8 miliarde de locuitori ai planetei, este bine să ascultăm atent. Tendința de alunecare spre multipolarism va fi accentuată inevitabil și de trecerea tot mai dorită de la combustibili fosili la sursele regenerabile de energie, trend ce va plasa alte categorii de materii prime și de procese tehnologice în centrul geopoliticii energetice.

Ca urmare, noile lanțuri de aprovizionare cu resurse minerale și de procesare a acestora pentru producerea tehnologiilor ecologice vor determina inevitabil o schimbare a raportului de forțe pe plan mondial. Iar până la identificarea unei forme de echilibru pentru lumea multipolară în devenire, sunt de așteptat în continuare turbulențe. Amploarea și consecințele acestora depind de fiecare dintre aspiranții la un rol important în noua construcție geopolitică, Uniunea Europeană fiind în mod obligatoriu unul dintre aceștia.

Se spune că, atunci când începe un război, adevărul moare primul. Însă nu moare doar adevărul, moare și capacitatea de a avea dezbateri raționale și civilizate. Va trece, probabil, mult timp până vom afla adevărul (sau măcar o parte a acestuia) privind rolul serviciilor secrete ruse și al celor din unele țări occidentale în criza ucraineană, speranțele istoricilor fiind legate în acest sens

de Statele Unite, unde regimul accesului la arhive este ceva mai facil decât în țările aflate de partea cealaltă a Atlanticului.

Colonel (r) Liviu Găitan

REZILIENȚA STRATEGICĂ A ROMÂNIEI ȘI INFRASTRUCTURILE CRITICE

Despre opera lui Abraham Maslow¹, rămasă în istoria științei ca o descriere magistrală a celor mai importante nevoi umane și a modului în care acestea este necesar să fie satisfăcute, fiecare persoană știe câteva noțiuni elementare, în special faptul că trebuințele individuale sunt ierarhizate într-o ordine de prioritate în care baza reprezintă acele trebuințe a căror nerealizare afectează însăși existența oamenilor pe pământ. Instinctele umane sunt foarte puternice și cele mai multe dintre nevoile individului se regăsesc în sfera necesităților fiziologice, comune pentru tot regnul animal – hrana, apa, aerul, igiena, somnul, o temperatură constantă a corpului, adăpostul. Satisfacerea acestor nevoi nu activează în celălalt un sentiment foarte special, dar oricine resimte un disconfort uriaș atunci când nu are posibilitatea să își satisfacă aceste priorități.

În urma invaziei Ucrainei de către Rusia în 2022, orașul Mariupol a fost puternic bombardat înainte de a fi capturat de ruși, iar cei 290 000 de locuitori ai orașului au rămas fără resurse esențiale de hrană, apă, medicamente, energie. Așa cum arăta un rezident al Mariupolului: „Soldații ruși au ocupat orașul, au tăiat legăturile telefonice, nu putem să luăm legătura cu nimeni din oraș sau din afara orașului... Am fost bombardați. Se face o săptămână de când am rămas fără gaze, fără electricitate, fără apă. Magazinele sunt goale, unii oameni au rămas fără mâncare, fără medicamente, fără scutece de bebeluș. Gravidele nasc în subsoluri”. Similar, Sasha Volkov, de la Crucea Roșie Internațională, arăta că „Mulți oameni spun că nu au mâncare pentru copii. ...Vom avea de mâncare pentru câteva zile. Am început să ne îmbolnăvim, mulți dintre noi, din cauza

¹ Abraham Harold Maslow (1908 – 1970), psiholog american, cunoscut pentru teoria sa privind ierarhia necesităților, precum și pentru susținerea necesității de a pune accentul pe calitățile pozitive ale omului, care nu trebuie considerat un „sac de simptome” (cf. Wikipedia).

umidității și a frigului pe care îl îndurăm. Am încercat să respectăm standardele de igienă cât mai mult posibil, dar nu întotdeauna o putem face” (www.digi24.com).

Această situație umanitară extrem de gravă, specifică războiului, nu ne amintește doar de realismul operei lui Abraham Maslow, ci pune în evidență cât de importantă este protecția serviciilor fundamentale pentru buna derulare a vieții comunităților și a instituțiilor care le furnizează. În acest mod, discuția referitoare la infrastructurile critice și la protejarea acestora revine cu prioritate crescută pe agenda publică. În esență, studiul extensiv al acestora pornește de la asigurarea acelorași nevoi fundamentale ale oamenilor, la care se referea și Maslow, reinterpretate dintr-o perspectivă securitară.

În sensul clasic al conceptului, securitatea însemna un set de măsuri luate de un individ, un grup, un stat sau o coaliție de state care urmăresc să-și protejeze și să-și promoveze interesele fundamentale. Dacă securitatea este o stare de pace, nesiguranța este însoțită de sentimente de frică, instabilitate și amenințare. Statele s-au considerat în mod tradițional în siguranță dacă aveau capacitățile necesare să supraviețuiască războiului și să-l câștige. Încercările de redefinire a conceptului de securitate au fost adesea confiscate de redefinirea agendelor politice ale statelor-națiune. În acest fel, multă atenție au primit probleme precum drepturile omului, mediul, epidemiile, care s-au juxtaș pus preocupării tradiționale a securității în ceea ce privește amenințările militare externe. Odată cu includerea în sfera securității a unor dimensiuni specifice mai multor subsisteme sociale: apărare, ordine publică, informații și contrainformații, precum și diplomatie, educație, economie, sănătate, infrastructură critică, demografie și așa mai departe, securitatea a încetat să reprezinte singura problema politică a statelor, dar a devenit responsabilitatea comună a mai multor actori sociali.

Interesul pentru infrastructurile critice a fost potențat de acest tip de abordare a securității și din ce în ce mai multe instituții de securitate au dobândit roluri importante în protejarea infrastructurilor critice. Multiplicarea amenințărilor a fost, la rândul său, un nou motiv pentru transformarea paradigmei tradiționale de securitate, atâta timp cât existența unor forțe militare puternice a devenit insuficientă pentru asigurarea păcii. În același timp, mișcarea capitalului, interconectarea mijloacelor de transport, distribuția resurselor de petrol, a gazelor naturale sau electricității, traiectoriile epidemiologice ale diferitelor pandemii au trecut granițele unui singur stat, iar

măsurile de protecție a infrastructurilor critice a devenit evident că este necesar să fie interconectate. Viitorul va demonstra în ce măsură acest fapt este un beneficiu sau o vulnerabilitate pentru statele implicate. Cu un număr limitat de oameni și resurse, atacatorii pot pune în pericol buna funcționare a entităților esențiale pentru societate. Pandemia și războiul traversate de umanitate în ultimii ani au demonstrat, dacă mai era nevoie, cât de necesară este protecția specială a acestor instituții.

Dar istoria infrastructurilor critice a cunoscut mai multe etape. Momentul 11 septembrie 2001 a fost un exemplu grăitor pentru cât de puține resurse sunt necesare pentru a provoca pagube semnificative unei țări și pentru a crea o stare de nesiguranță și teamă în rândul locuitorilor săi. Ulterior atentatelor teroriste din New York (2001), Madrid (2004) și Londra (2005), factorii de decizie s-au concentrat asupra reglementării și implementării protecției infrastructurilor critice și creșterii rezilienței acestora, cele mai intense eforturi fiind înregistrate la nivelul Alianței Nord-Atlantice și al statelor membre ale Uniunii Europene și în SUA.

Ca pionieri ai studiului domeniului infrastructurii critice, Statele Unite ale Americii au conștientizat că niciun stat, oricât de puternic ar fi, nu va putea să apere astfel de infrastructuri, astfel că au inițiat o mișcare internațională de mobilizare în domeniu.

Deși interesul Statelor Unite pentru infrastructurile critice datează încă din anii 1980, când au fost identificate inițial entitățile critice, noțiunea de infrastructură critică a fost folosită pentru prima dată în acest sens în iulie 1996 în preambulul „*Executive Order No. 13010 for the Protection of Critical Infrastructure*” (*Ordin Executiv nr. 13010 privind protecția infrastructurilor critice*), apreciindu-se că „anumite infrastructuri naționale sunt atât de vitale încât incapacitatea sau distrugerea lor poate avea un impact debilitant asupra apărării sau securității economice a Statelor Unite”. În același timp, Comisia Prezidențială pentru protecția infrastructurii critice eticheta electricitatea, comunicațiile și spațiul cibernetic ca trei elemente de care depinde securitatea lumii industrializate.

Dezvoltările teoretice din anii 90 au fost transpuse de administrația Clinton în Directiva Prezidențială nr. 62: „Protecția teritoriului și a americanilor din străinătate împotriva amenințărilor neconvenționale” (*Presidential Directive*

(PDD) no. 62 – *Protection against Unconventional Threats to Homeland and Americans Overseas*), promulgată în 22 mai 1998.

În Uniunea Europeană, abia în 12 decembrie 2006 a fost lansat Programul European pentru Protecția Infrastructurilor Critice (PEPIC), care definea 11 sectoare și 32 de servicii vitale conexe acestora la nivel european. Ulterior, în 8 decembrie 2008, a fost adoptată *Directiva Consiliului UE nr.114/2008/CE privind „Identificarea și desemnarea infrastructurilor critice europene și evaluarea necesității de îmbunătățire a protecției acestora”* care definea infrastructurile critice ca fiind „un element, sistem sau o parte componentă a acestuia, aflat pe teritoriul statelor membre, care este esențial pentru menținerea funcțiilor sociale vitale, a sănătății, siguranței, securității, bunăstării sociale sau economice a persoanelor, și a căror perturbare sau distrugere ar avea un impact semnificativ într-un stat membru, ca urmare a incapacității de a menține respectivele funcții vitale” și infrastructurile critice europene (ICE) ca o infrastructură critică națională a cărei perturbare sau distrugere ar avea un impact semnificativ asupra a cel puțin două state membre ale Uniunii Europene.

Deși există numeroase definiri și abordări ale infrastructurilor critice, cele mai multe delimitări conceptuale includ ideea funcționării în siguranță a entității respective și efectele induse, conceptul de „infrastructură critică” fiind considerat a desemna „*orice entitate economică funcțională care oferă produse, bunuri și servicii de utilitate publică, vitale pentru întreaga societate și a cărei distrugere, degradare ori aducere în stare de nefuncționare produce un impact major în plan economico-social, la nivel micro și macroregional*” (<https://www.sri.ro/upload/BrosuraProtectiaInfrastructurilorCritice.pdf>).

Infrastructurile critice sunt parte intrinsecă a efortului de asigurare a securității din perspectiva bunăstării colective. În legislația românească, binomul securitate națională-infrastructură critică exprimă gradul de conștientizare a acestei simbioze de către factorii de decizie din țara noastră.

Astfel, în România, prin OUG nr. 98/2010 privind identificarea, desemnarea și protecția infrastructurilor critice, aprobată cu modificări prin Legea nr. 18/2011, a fost transpusă legislația europeană și au fost identificate și etichetate ca atare principalele infrastructuri critice naționale (ICN). Astfel au devenit vizibile instituțiile responsabile cu hrana, apa, energia și transportul, dar a fost conștientizată și vulnerabilitatea acestora și dificultatea de a le proteja împotriva proliferării amenințărilor asimetrice.

Criteriile care includ o anumită entitate în categoria infrastructurilor critice în România sunt (OUG 98/2010, art.3, lit.a):

- ca aceasta să fie un element, un sistem sau componentă a acesteia, dar să fie esențial pentru menținerea funcțiilor vitale ale societății, sănătății, siguranței, securității, bunăstării sociale ori economice a persoanelor;
- să se afle pe teritoriul României;
- perturbarea sau distrugerea respectivului element, sistem sau componentă a acestuia să aibă un impact semnificativ la nivel național.

Anexa nr. 1 a O.U.G. nr. 98/2010 detaliază sectoarele și subsectoarele considerate infrastructuri critice la nivel național, pentru fiecare fiind desemnată o **autoritate publică responsabilă**, cu responsabilități prevăzute de acest act normativ. În general, autoritățile publice responsabile sunt desemnate să identifice criteriile sectoriale/intersectoriale, pragurile critice de la care un element poate fi considerat ICN/ICE, să coordoneze identificarea ICN-urilor/ICE-urilor, să avizeze planurile de securitate pentru ICN-urile/ICE-urile aflate în responsabilitate, să propună Guvernului desemnarea unei noi infrastructuri ca ICN/ICE etc.

Pentru asigurarea caracterului unitar al activităților derulate a fost înființat *Centrul de coordonare a protecției infrastructurilor critice*, ca unitate centrală de specialitate a Ministerului Afacerilor Interne responsabilă pentru organizarea și desfășurarea activităților necesare implementării. Acesta este punct de contact național pentru infrastructuri critice în relația cu Comisia Europeană, NATO, statele membre ale UE sau orice alte structuri internaționale, asigură managementul național pentru Rețeaua Europeană de Informare și Avertizare privind Infrastructurile Critice, propune proiecte de acte normative în domeniu, răspunde de actualizarea bazei de date privind riscurile, amenințările și vulnerabilitățile identificate la adresa infrastructurii critice naționale / europene din responsabilitate, asigură monitorizarea permanentă a evoluției riscurilor, amenințărilor și vulnerabilităților la adresa infrastructurii critice naționale / europene din responsabilitate etc.

Situația de criză internațională pe care o traversăm și experiențele nefericite ale poporului ucrainean impun formularea unor întrebări referitoare la situația internă. În ce măsură activarea unui scenariu de criză în România ar putea să pună în dificultate entitățile care oferă servicii esențiale pentru populație? Ar fi posibilă creșterea rezilienței strategice prin proiectarea unor

scenarii relevante alternative de evoluție a evenimentelor? Sunt analizate riscurile și vulnerabilitățile existente? Este evaluată măsura în care acestea pot fi exploatate în cazul a diferite amenințări, sunt elaborate planuri pentru fiecare caz în parte?

Este necesar ca profesioniștii serviciilor secrete, împreună cu autoritățile abilitate să actualizeze lista cu riscuri prezente și de perspectivă care amenință România, în lumina tuturor crizelor recente și raportat la profunzimea, gravitatea, durata scenariilor posibile pentru România. Ceea ce se întâmplă în războiul de dincolo de granițe nu ar trebui să fie un simplu film derulat sub ochii noștri, ci un semnal extrem de acut pentru decidenți, dar și pentru alte instituții cu preocupări conexe, să revizuiască și să completeze actualele planuri de măsuri pentru toate infrastructurile critice naționale și europene, astfel încât, indiferent de evoluția situației, să fie posibilă o bună coordonare (inclusiv pe bază de *backup*) în situații similare, pe care nu ni le dorim, pe care sperăm să nu le trăim niciodată, dar pentru care trebuie să fim pregătiți.

Autoritățile oricărei entități statale este necesar să aibă în vedere satisfacerea acestor trebuințe fundamentale umane, chiar și când situația sociopolitică este mai turbulentă. Importanța gândirii strategice pe timp de pace pentru gestionarea resurselor este recunoscută de înțelepciunea indiană care spune că: Norocul favorizează mintea pregătită!

Col. (r) conf. univ. dr. Ella Ciupercă

SAHEL. SCHIMBĂRI CLIMATICE ȘI TERORISM

La începutul anului 2020, NASA a apreciat actuala secetă din Estul Mediteranei drept „cea mai grea din ultimii 900 de ani”. Schimbările climatice, ca „multiplicator de forțe” generează o creștere a frecvenței și intensității provocărilor cu care se confruntă astăzi țările. Iar Sahelul exprimă poate, cel mai concludent relația directă dintre schimbările climatice și proliferarea violenței și terorismului. Așa cum apariția și dezvoltarea pirateriei pe coastele somaleze este strâns legată de reglementările internaționale privind pescuitul, așa disperarea fermierilor din regiunea Sahelului s-a transformat într-o sursă directă de instabilitate pentru două continente: Africa și Europa! Efectele schimbărilor climatice reprezintă un factor de risc de destabilizare, de violență și de conflict. Schimbările climatice determină deșertificarea, iar aceasta degradează terenurile arabile îngreunând creșterea culturilor și pășunarea animalelor. Temperaturile în Sahel cresc de 1,5 ori mai repede decât în restul lumii și, potrivit Organizației Națiunilor Unite, aproximativ 80% dintre terenurile agricole din Sahel sunt degradate. Aproximativ 50 de milioane de persoane care își câștigă existența din creșterea animalelor își dispută teritoriul. Potrivit Comitetului Internațional al Crucii Roșii (CICR), această situație conduce la insecuritate alimentară în rîndul populațiilor, care se confruntă cu dificultăți, fiind puse în fața unor alegeri dificile.

Sahel constituie granița de sud a deșertului Sahara (în limba arabă cuvântul însemnând „țărnam”). În ultimii 50 de ani, regiunea Sahel s-a confruntat cu numeroase crize umanitare. Astfel, numai în ultimul deceniu, conflictele violente precum revolte, rebeliuni și terorism, au creat un haos în partea de vest, în special în bazinul lacului Ciad și subregiunea Liptako-Gourma. Aceste violențe au epuizat resursele guvernelor locale, deși partenerii internaționali au oferit ajutor pentru logistica militară și instruire. Agricultură este una dintre sursele principale de subzistență în Sahel. Însă, randamentele din punct de vedere agricol și aprovizionarea cu apă a locuitorilor și a animalelor au fost amenințate de schimbările climatice, crescând incidența inundațiilor, valurilor de căldură, a secetei și degradării terenurilor.

Potrivit *Wikipedia*, în 1972 Sahelul a fost lovit de unul dintre valurile grave și recurente de foamete și secetă, care au dus la numeroase decese. Seceta prelungită a dus la recolte mici și o criză profundă a agriculturii. A provocat, pe lângă distrugerea aproape completă a efectivelor de animale, migrații uriașe ale populației saheliene, care, la rândul lor, au declanșat procese de urbanizare excesive în zonele de sosire. În 1973 a fost înființat un Comitet permanent interstatal pentru combaterea secetei în Sahel (CILSS), care a cuprins mai multe state africane (Senegal, Mauritania, Mali, Burkina Faso, Niger, Ciad, Capul Verde, Gambia și Guineea-Bissau). Chiar și astăzi, criza alimentară este încă prezentă și sunt înregistrate zeci de mii de cazuri de malnutriție în toată regiunea (în special în Niger).

Din anul 2007, regiunea, afectată deja din 2001 de prezența celulelor teroriste, a cunoscut o creștere a numărului acțiunilor teroriste de origine islamică radicală, salafistă, în special în zona de nord-vest (Mauritania, Mali, Niger, sudul Algeriei), cu secesiunea *de facto* a nordului Mali. Prezența Al Qaida în Maghrebul Islamic (AQIM), grupul Ansar Dine condus de Iyad ag Ghali, susținut de rebelii tuaregi care au declarat independența Azawad (Mișcarea de Eliberare Națională din Azawad), stabilit în principal în nordul Mali, are rădăcini în partea centrală și de vest a Sahelului.

Forțele teroriste au fost responsabile în anii 2000 pentru răpirea și uciderea turiștilor străini, a unor diplomați și soldați algerieni și malieni, pentru atac asupra ambasadei israeliene din Nouakchott, capitala mauritană, în 2008 și un altul față de cea franceză din același oraș în 2009. În 2010, în iulie, armata maliană, cu sprijinul trupelor franceze, a lansat o operațiune militară împotriva forțelor rebele, care a fost apoi repetată un an mai târziu. La 12 octombrie 2012, odată cu accentuarea crizei din zonă și în urma cererii de ajutor trimise de noul guvern al unității naționale condus de Modibo Diarra, Consiliul de Securitate al ONU a adoptat rezoluția 2071 care prevede o intervenție armată a forțelor NATO. La 11 ianuarie 2013, președintele de atunci al Franței, Francois Hollande, urmare unei cereri din partea guvernului malian condus de Dioncounda Traore pentru intervenție urgentă, a aranjat o nouă expediție a trupelor franceze. Situația în zona Mali este, însă, departe de a putea fi rezolvată, forțele militare acționând asupra efectelor și nu asupra cauzelor directe care au generat haos.

Activitățile teroriste sunt concentrate în mare parte în cinci zone, inclusiv în Somalia, în bazinul lacului Ciad și în Sahel, amenințări mai puține, dar persistente existând în Africa de Nord și pe coasta de vest a Oceanului Indian. Deoarece în 2019 Sahelul a cunoscut cea mai rapidă intensificare a activității extremiste violente dintre toate regiunile, întrucât fiecare zonă are o dinamică unică și necesită o abordare regională unică, aceste provocări au afectat profund stabilitatea și pacea comunităților locale și ordinea tradițională bazată pe compromisuri și pe autoritatea morală a seniorilor și a liderilor tradiționali, înlocuite de dominația grupărilor armate de traficanți și teroriști.

Sahelul este una dintre regiunile cele mai afectate de proliferarea armelor de mici dimensiuni. Aceste arme, în majoritatea cazurilor deținute ilegal, nu numai că amenință siguranța și securitatea comunităților, ci sunt, de asemenea, utilizate de rețele infracționale transnaționale implicate în diverse forme de trafic, inclusiv de arme, de ființe umane și de droguri spre Europa. Nu doar armele mici și neînregistrate sunt o problemă în regiunea Sahelului, ci și armele oficiale, achiziționate de statele eșuate din regiune. Potrivit noilor date ale Institutului internațional pentru cercetare în domeniul păcii de la Stockholm – SIPRI, cheltuielile militare ale statelor din Africa au crescut cu 1,5%, ajungând la aproximativ 41,2 miliarde USD în 2019, cea mai semnificativă creștere a cheltuielilor din regiune în cinci ani. Africa a importat 49% din echipamentele militare din Rusia, 14% din Statele Unite și 13% din China.

Dacă privim tabloul de ansamblu asupra regiunii, vedem un adevărat festival internațional al traficului și spolierii resurselor locale. În fiecare an se scoate în mod ilegal aur în valoare de miliarde de dolari din țările africane vestice prin Emiratele Arabe Unite (EAU), către Orientul Mijlociu. Potrivit Organizației Națiunilor Unite, gruparea extremistă somaleză Al Shabaab obține milioane de dolari din exporturile de cărbune către Iran și apoi către EAU, încălcând sancțiunile ONU.

Sărăcia, lipsa educației, șomajul, conflictele, crizele și insecuritatea, combinate cu alți factori, cum ar fi statele eșuate, proasta guvernare și corupția afectează în special tinerii și oportunitățile oferite acestora, forțându-i pe mulți și să-și părăsească locuințele și familiile pentru regiuni mai sigure sau alte continente. Provocările menționate anterior sunt exacerbate de pandemia de Covid-19 și de agravarea efectelor schimbărilor climatice! Amenințarea din partea grupărilor militante islamiste din Africa nu are o natură uniformă, ci

include activități desfășurate în continuă schimbare de aproximativ două duzini de grupuri care acționează în 14 țări.

Uniunea Europeană, direct interesată de situația din Africa Subsahariană, a desfășurat trei misiuni și operațiuni militare pentru a instrui și a consilia forțele armate din Somalia și din Republica Centrafricană, o operațiune navală militară și trei misiuni civile pentru a instrui și a consilia forțele de securitate internă din Mali, Niger și Somalia, proiectul GAR-SI SAHEL, precum și o misiune de consiliere în Republica Centrafricană.

Intensificarea atacurilor violente asupra școlilor publice, a asasinatelor, a răpirilor, a actelor de violență și a amenințărilor cu moartea împotriva cadrelor didactice și a elevilor a condus, potrivit UNICEF, la închiderea a peste 9000 de școli în Africa Centrală și de Vest, lăsând aproape două milioane de copii fără educație adecvată, în timp ce un număr tot mai mare de tineri sunt recrutați de către grupările extremiste.

Biroul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate (UNODC) a semnalat noi tendințe îngrijorătoare în ceea ce privește traficul de droguri în regiune, cu efecte negative asupra guvernantei, a securității, a creșterii economice și a sănătății publice. Potrivit Biroului, Africa de Vest, Africa Centrală și Africa de Nord sunt responsabile pentru 87% din toate opioidele farmaceutice confiscate la nivel mondial, iar UNODC recunoaște o legătură strânsă între traficul de droguri și finanțarea grupărilor armate.

Instabilitatea din Sahel generează o creștere semnificativă a numărului de migranți care încearcă să traverseze Mediterana, ceea ce creează noi amenințări asupra statelor europene. De asemenea, instabilitatea din Sahel oferă organizațiilor teroriste mediul ideal pentru crearea de baze de antrenament, resurse umane și materiale, dar și trasee de transfer și de atac, precum în 2015, când 70 de membri ai organizațiilor teroriste active în Sahel au reușit să pătrundă în Europa alături de migranți. Nu în ultimul rând, instabilitatea din Sahel oferă grupurilor de crimă organizată oportunitatea de a-și crește profiturile și de a prospera.

Fermierii sunt deosebit de vulnerabili la evenimentele meteorologice severe și la schimbările climatice. În consecință, este posibil ca aceștia să intre în rândurile organizațiilor teroriste ca alternativă pentru susținerea financiară și materială a familiilor. De exemplu, micșorarea lacului Ciad, situat în Sahel, a contribuit la creșterea numărului de recruți ai organizației teroriste Boko Haram.

În plus, unele organizații teroriste au devenit principalul furnizor de servicii pentru cetățenii din statele „eșuate”. Prin natura sa, statul trebuie să ofere cetățeanului serviciile necesare – educație, asistență medicală etc. Din această perspectivă, atât JNIM (Jama’ a Nusrat al Islam wa al Muslimeen), cât și ISWAP/ ISGS (Statul Islamic din Vestul Africii) sunt implicate în comunitățile locale cu acțiuni concrete în domeniul educației, sănătății, alimentației, taxelor și reducerii activităților de tip criminal, după modelul tradițional islamic din Orientul Mijlociu.

50 de operatori ai Forțelor pentru Operații Speciale (FOS) români, susținuți de un detașament de infanterie, vor participa la misiunea din Sahel, fondurile necesare pregătirii și executării acestei misiuni fiind asigurate din bugetul Ministerului Apărării Naționale pentru anul 2021. Franța a lansat operațiunea Barkhane în 2014 pentru a lupta împotriva grupurilor islamiste din țările din Sahel: Mali, Mauritania, Burkina Faso, Niger și Ciad. Ulterior, Franța și alte 12 țări au creat Gruparea de Forțe Takuba, care asigură asistență forțelor armate maliene. Concret, la operațiile în zonă participă în prezent militari de elită din Franța, Italia, Belgia, Cehia, Danemarca, Estonia, Germania, Olanda, Norvegia, Portugalia, Suedia, Regatul Unit și Grecia, precum și militari români.

Zona în care vor acționa și operatorii FOS români este considerată foarte periculoasă pentru că este scena pe care se desfășoară mai multe grupări teroriste. Este vorba de aripa din Sahara a ISIS (ISIS-GS) și filiala sahariană a Al-Qaida (JNIM), care deși nu au doctrine identice colaborează destul de des la nivel tactic. Tot în zonă mai activează și alte grupări islamiste de o mai mică anvergură, precum al-Murabitoun, Ansar al-Dine, Boko Haram sau Frontul Eliberării Macinei.

Mario Balint

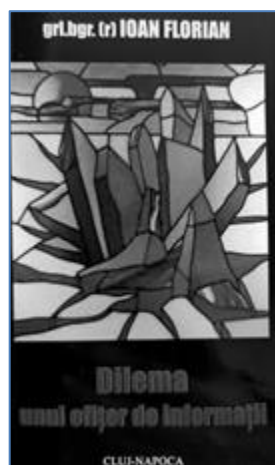
Redactor, Radio România Actualități

NOTE DE LECTURĂ ȘI EVENIMENTE

DESPRE MEMORIE ȘI EXISTENȚĂ

Memoriile reprezintă în acest timp de Pandemie și Război respirația noastră spre ceea ce dorim să redevină „normalitate”. În situația dată putem să rememorăm vremurile idilice, dar și pe cele pline de angoase, trăiri intense, deosebit de puternice și care au rămas ca semn a acelor evenimente care au fost marcante pentru existența noastră. În această linie se situează și **volumul domnului general de brigadă (r) Ioan Florian**, sugestiv intitulat *„Dilema unui ofițer de informații. Amintiri sălăjene”* care a văzut lumina tiparului la

Editura Napoca Nova în Cluj-Napoca.

Prezentul volum este unul care provoacă la conceptualizare, la gândire formativă, dar care și oferă date despre trăirea personală a autorului. Notele sunt grave, dar, uneori, tind spre nuanțe de o ușoară melancolie, de exultare a bucuriei vederii cum un județ precum Sălajul și un oraș ca Zalăul s-au putut ridica spre devenirea lor frumoasă, armonioasă și benefică.

Putem vorbi de o sumă de trăiri, de gânduri, de idei care se completează într-un mod deosebit, care nu deranjează, un impietează, ci provoacă. Lucrul acesta determină o serie de proiectări în memoria unui timp al

transformărilor.

Sunt comparați în mod antitetic anii '60-'70 cu '89-'90. Printr-o tipologie aparte, această comparație determină gândirea unui nou spațiu transilvan, conturat de perspectivele transpuse de scriitorul Ioan Florian, ce se doresc a fi linii vizionare despre un timp istoric și o existență socială aparte în trăirea românească.

Orașe precum Zalău, Jibou, Târgu-Mureș devin axe identitare pentru autor. Ele sunt un triptic ființial determinativ pentru devenirea celui ce a simțit dubla schimbare a timpului istoric românesc. Această trecere prin ridicarea din mijlocul greutăților vremii, prin punerea umărului la ridicarea unor comunități, aranjarea unor circuite de siguranță și propășire a ceea ce reprezintă românismul în acele orașe cu numeroase probleme de comuniune, toate au fost

pentru domnul general de brigadă (r) Ioan Florian o bucurie a reușitei. Totodată, schimbarea din anii 90 a făcut ca lucrarea să-și păstreze cursul a ceea ce era pur românesc și totul s-a realizat pentru propășirea națiunii române.

Problematizările pe care le prezintă domnul general de brigadă (r) Ioan Florian în al său volum „*Dilema unui ofițer de informații. Amintiri sălăjene*” apărut la Editura Napoca Nova în Cluj-Napoca, sunt de o factură deosebită, care ne arată filonul de scriitor al autorului.

Dr. Victor Constantin Măruțoiu, Cluj-Napoca

PROBLEMELE SOCIETĂȚII ROMANEȘTI POSTDECEMBRISTE ȘI UN COMPENDIU DE SOLUȚII VIABILE: DOUA CARTI-INTERVIU

Recent au văzut lumina tiparului, la editurile Universității de Vest din Timișoara și Politehnica Timișoara, două cărți-interviu realizate de către **col. (r.) dr. ing. Cătălin Peptan**, în dialog cu prof. univ. dr. Marilen Gabriel Pirtea, rectorul Universității de Vest din Timișoara, și prof. univ, dr. ing. Radu Munteanu, fost rector al Universității Tehnice din Cluj-Napoca, personalități excepționale ale mediului academic românesc, cu o implicare deosebită în viața comunității.

Cărțile propuse cititorului se constituie, pe de o parte, în radiografii pertinente ale problemelor societății românești postdecembriste și ale educației și învățământului românesc, iar pe de altă parte ca un compendiu de soluții viabile la aceste probleme. Ele se individualizează prin viziunea realistă și înnoitoare asupra tematicii investigate, prin metoda de cercetare și prin concluziile practice schițate. Sunt abordate teme precum: evoluția societății românești postdecembriste, rolul educației în dezvoltarea societății; familia ca factor critic în realizarea unei educații de calitate; evoluția învățământului românesc în ultimele trei decenii; pregătirea studenților pentru piața muncii; alocațiile bugetare pentru cercetare, dezvoltare, inovare; utilizarea tehnologiilor digitale și învățământul on-line; căi, direcții și metode de îmbunătățire pe fond a parametrilor actului educațional în

România; cultura de securitate și educația văzută ca o dimensiune a securității naționale; factori de risc la adresa intereselor de securitate ale României etc.

Două sunt contribuțiile principale aduse de lucrările nou apărute: identificarea problemelor educației și învățământului românesc și propunerea unor soluții viabile, cu impact practic pentru problemele detectate.

Lucrările publicate se evidențiază prin claritatea și coerența exprimării, argumentația arată o deosebită coeziune, iar demersul interogativ și sistematica răspunsurilor probează o temeinică și flexibilă cunoaștere a conceptelor, noțiunilor și termenilor utilizați. Ambele reprezintă o contribuție semnificativă la cunoașterea problemelor învățământului românesc și o investigare competentă a soluțiilor și măsurilor necesare ameliorării proceselor de predare, învățare și bugetare. / *Prof. univ. dr. Ștefan Vlăduțescu, Universitatea din Craiova*

„Suntem între primele universități ale țării, și aici vorbim de cele mai importante universități comprehensive din capitalele regionale ale României (București, Cluj-Napoca, la care se alătură acum Timișoara), în care cultura de securitate este privită cu mare încredere, ca necesară instituțiilor și profesioniștilor care iau decizii publice, iar parteneriatul pe care l-am deschis cu Colegiul European de Securitate și Apărare (ESDC) înseamnă fondarea unei direcții de învățământ și cercetare esențială pentru pregătirea elitelor europene, ceea ce ne ajută să fim un furnizor european de educație și știință în domeniul securității și un generator de securitate, prin rolul ce ne-a fost recunoscut internațional”. / *Prof. univ. dr. Marilen Gabriel Pirtea, rectorul Universității de Vest din Timișoara*

„Aș lega acest concept de securitate națională de o educație în spiritul democrației, arătând că periclitarea democrației se petrece din cauza corupției și demagogilor. Când apare demagogul, apare moartea ca prezicere fustică a unei societăți, iar istoria ne-a arătat că la începutul dictaturii a fost demagogia. Ea a deranjat mereu, fiindcă a produs imaginea de slugi, de papagal, când repeți ce-ți spune stăpânul...”

Sigur, criza actuală a educației subliniază paradigma perioadei noastre de tip „progres tehnic și regres interior”, dar scoate în evidență, mai clar ca niciodată, că școala e cea mai importantă activitate strategică pentru o țară, iar calitatea ei se reflectă și în abordarea problemelor de securitate umană și națională.

Undeva, într-o lege, ar trebui specificat că formarea tinerilor să se facă în sensul dezvoltării conștiinței naționale și a valorilor de cultură și civilizație

europene, precum și în spiritul implicării civice, sociale, familiale, al protecției mediului natural și patrimoniului cultural.

Vom ajunge și la alte concluzii, dacă ne gândim că în orice domeniu puterea iese în evidență mai ales atunci când este prost folosită!” / *Prof. univ. dr. ing. Radu Munteanu, președinte de onoare al Universității Tehnice din Cluj-Napoca*

LA PESTE 50 DE ANI DE ANTITERORISM ROMÂNESC

Într-o discreție neobișnuită în zilele noastre, dar caracteristică pentru luptătorii de pe frontul invizibil, a fost marcată, în ziua de 15 martie a.c., la sediul Jandarmeriei Române, aniversarea creării, la 1 august 1971, a uneia din principalele structuri antiteroriste românești, Grupul operativ „Șoimii”, constituit pentru a îndeplini misiuni de însoțire a aeronavelor în zbor și de protecție a pasagerilor. Structura era alcătuită din cadre active ale unităților centrale de securitate, sprijinite de efective de militari în termen din cadrul Trupelor de securitate (azi Jandarmeria Română).

Pe parcurs, întrucât fenomenul terorist a cunoscut evoluții dinamice, cu arii extinse de manifestare, aeronavele aviației civile și instalațiile aeroportuare fiind tot mai des vizate, Grupului operativ „Șoimii” i-au fost extinse competențele și atribuțiile funcționale, fiind transformat în Unitatea de Însoțire a Aeronavelor în Zbor, structură în care toate misiunile de însoțire a aeronavelor în zbor au fost executate numai de către efective de securitate, selecționate în baza unor criterii specifice aviației civile.

Cu acest prilej, colonel (r) Adrian Nițoi, component al grupului operativ „Șoimii”, un asiduu cercetător al documentelor care au pus antiterorismul pe harta măsurilor de apărare a țării, a prezentat în sinteză un *Documentar* care surprinde procesul de creare și dezvoltare, până la finele anului 1989, a profilului antiterorist. Sunt prezentate, în ordine cronologică, cadrul legal și etapele constituirii structurilor antiteroriste, susținute de exemplificări ale situației operative, devenită mereu mai tensionată, ceea ce a impus evoluții corespunzătoare în planul activităților

de prevenire. A fost, de asemenea, reliefat contextul creării nucleului, eforturile luptătorilor antiteroriști în efectuarea misiunilor de însoțire a aeronavelor în zbor, dăruirea, a unora până la sacrificiul suprem, dar și omagierea celor în viață, foști componenți ai trupelor de securitate.

La eveniment au participat reprezentanți ai conducerii Jandarmeriei Române și numeroși invitați, inclusiv din conducerea Brigăzii Antiteroriste. ACMRR-SRI a fost reprezentată de vicepreședintele acesteia, gl. bg. (r) Vasile Mălureanu. Acesta, precum și ceilalți vorbitori, din conducerea Jandarmeriei Române și alți invitați, au apreciat strădania și efortul depuse de autor pentru a intra în posesia documentelor în baza cărora a fost elaborat Documentarul menționat, care fixează primele coordonate ale procesului de elaborare a strategiei antiteroriste.

Col. (r) Adrian Nițoi a oferit participanților diplome, cocarde cu însemnele Grupului Operativ „Șoimii”, precum și câte o plachetă și un exemplar din lucrarea „*Eroii antiterorismului românesc*”. / Colonel (r) Gheorghe Trifu

LANSAREA UNEI MONOGRAFII DE INTERES

La sfârșitul lunii martie a.c., Editura Meteor Press din București a fost gazda unei interesante manifestări ocazionate de lansarea lucrării „*KGB – Adevărata istorie a serviciilor secrete sovietice*” a cercetătorului francez Bernard Lecomte, reputat istoric al comunismului și kremlinolog, jurnalist și scriitor de cărți de istorie și *intelligence*.

Interesul suscitât de subiect s-a concretizat în participarea la eveniment a peste 100 de pasionați de carte, de istoria comunismului și a serviciilor secrete. Cu această ocazie a avut loc o

interesantă dezbatere la care au luat parte col. (r) lect. univ. dr. Tiberiu Tănase, Directorul Centrului de Cercetări în *intelligence* pentru Securitate și Geopolitică Aplicată (CSIS-GA) București, prof. univ. dr. Adrian Cioroianu, Managerul

Bibliotecii Naționale a României, lect. univ. dr. Alexandru-Alin Spânu,

cercetător și scriitor, **Gheorghe Alecu**, directorul rețelei de magazine „Librarul”.

În deschiderea manifestării a luat cuvântul publicistul Bedros Horasangian care, după un salut adresat audienței, a făcut o scurtă prezentare a personalităților participante la dezbatere.

Col. (r) lect. univ. dr. Tiberiu Tănase a vorbit despre rolul serviciilor secrete din Imperiul Țarist, URSS sau Federația Rusă, sub diferite forme de poliție politică, anti-mișcări revoluționare, anihilarea oricărei opoziții, contrasabotaj, control al populației, antiterorism și *intelligence* intern (defensiv: contraspionaj) și extern (ofensiv: spionaj, dezinformare, subversiune) al serviciilor secrete rusești și sovietice de la înființare până astăzi: Ohrana, CEKA, NKVD, MVD, KGB, FSB, și separat serviciile de spionaj ale Armatei.

Prof. univ. dr. Adrian Cioroianu a arătat că în special în sec. XX, dar și în sec. XXI, serviciile secrete sovietice și rusești au fost instrumente active de expansiune ale puterii de la Moscova în impunerea intereselor acesteia de natură imperialistă, hegemonică, de modificare prin forță a granițelor care, cum spunea marele geograf german Friedrich Ratzel încă din sec. XIX, sunt supuse în mod natural unei modificări dictată de putere, deoarece teritoriul este fix și apar tensiuni și contradicții din cauza populațiilor, nevoilor de resurse și economiei aflate într-o dinamică inegală de la un stat la altul, în special în Europa (unde noi suntem direct interesați).

Lect. univ. dr. Alexandru-Alin Spânu a vorbit atât despre defectorii („cârțițele” dacă rămân pe loc, sau, după caz, trădătorii) occidentali în favoarea URSS : „Apostolii de la Cambridge”: Harold „Kim” Philby, Anthony Blunt, John Cairncross, Guy Burgess și Donald MacLean; germanii din Rețeaua „Rote Kapelle”; Rudolf Roessler și cei 10 generali germani grupați în Elveția în Rețeaua Lucy; germanul Richard Sorge, care a spionat în Japonia, furnizându-i lui Stalin informația că Japonia nu va ataca URSS în Extremul Orient; americanii Klaus Fuchs, Morris și Lona Cohen, Ethel și Julius Rosenberg, Robert Hansen, Aldrich Ames, Algernon Hiss, James Jesus Angleton). De asemenea i-a evocat pe defectorii KGB-ului către Marea Britanie și SUA: Anatoli Golițin, Igor Guzenko, Vasili Mitrohin, Yuriy Nosenko, Konstantin Volkov, iar de la GRU, Oleg Penkovsky și Vladimir Rezun (Viktor Suvorov)...

De asemenea, dl. Alin Spânu a arătat că dintotdeauna România a reprezentat un teren de confruntare în domeniul *intelligence* între serviciile secrete rusești/sovietice, românești și occidentale, iar în perioada comunistă, în special

după 1965, între serviciile secrete românești și cele sovietice (și ale celorlalte țări socialiste) au apărut multe situații de tensiune datorate tendințelor de deschidere politică spre țările occidentale și R.P. Chineză ale lui Nicolae Ceaușescu. De altfel, România a fost singura țară socialistă din Tratatul de la Varșovia în care a funcționat o unitate specială de contracarare a activității celorlalte servicii „frățești”, codificată UM 0110 și denumită neoficial „Unitatea Anti-KGB”.

Directorul editurii Meteor Press, Gheorghe Alecu, s-a declarat onorat de găzduirea acestui eveniment editorial, numind apariția acestei cărți valoroase, care s-a bucurat și în Franța de un mare succes, „un important act de cultură” menit a face cunoscută publicului și specialiștilor în istorie recentă activitatea serviciilor de informații sovietice. (Marian Covlea)

DESPRE SECURITATE ȘI *FAKE NEWS* LA UNIVERSITATEA OVIDIUS DIN CONSTANȚA

Facultatea de Drept și Științe Administrative (FDSA) din cadrul Universității Ovidius din Constanța (UOC) a organizat, la 5 mai 2022, împreună cu Centrul de Studii și Cercetări pentru Intelligence și Geopolitica Aplicată (www.csis.ro), conferința națională „*Securitate și fake news – Fake news și dezinformare: Aspecte relative la efectele juridice ale luptei împotriva manipulării informaționale*”. La dezbateri au participat conf. univ. dr. Dan-Marcel Iliescu, rectorul Universității Ovidius, prof. univ. dr. Adrian Constantin Stoica, decanul FDSA, judecătoarea Alina Gabriela Jurubiță, președintele Curții de Apel Constanța, Gigi Valentin Ștefan, Procuror General al Parchetului de pe lângă Curtea de Apel Constanța, Silviu Coșa, Prefectul Județului Constanța și Vergil Chițac, primarul Municipiului Constanța. De asemenea, au fost prezenți Col (r) lect. univ. dr. Tiberiu Tănase, prof. univ. dr. Neculae Nabarjoiu, gl. bg. (r) prof. univ. Stan Petrescu, prof. Narcis Zărnescu, av. Daniela Călin, lector univ. drd. Marian Covlea etc.

În cursul evenimentului, *colegul nostru* col. (r) lect. univ. dr. Tiberiu Tănase a prezentat tema „*Dezinformarea on line /știrile false ca arme de război la pace și conflicte*”.

„Paginile Literare” cuprind contribuții ale membrilor ACMRR și ale veteranilor din serviciile de informații care au preocupări și prezențe publicistice în acest domeniu.

CORIN BIANU

MIRAJUL DRAMEI

Un basm frumos, ca toate basmele,
Cu epis sinuos
De urmărit cu sufletul la gură
până la finalul fericit,
Aș vrea să fie această cărare
Ce mă duce și mă tot duce...

Dar basmele
S-au retras în lumea fericită a copilăriei,
Tărâmul lor e fără de-ntoarcere,
În timp ce eu mă aflu rătăcit
În mișcarea browniană a drumurilor.

Basmele sunt pentru oamenii fericiți,
Eu trăiesc acum numai drame...

ÎNDREPTĂȚIRE

Pietre rotunjite de apele râurilor,
Glezele tale.

Pașii tăi, val de râu după val de râu,
Șlefându-mi conturul viselor...
La orizont, înserarea,
Semn că în nemărginirea curgerii
Există o margine proprie.

Solitar călător,
Căutându-te pretutindeni,
Te îndreptățești, tu însăși să fii...

ARHITECTURĂ

Se întinde puntea clipei
Când peste noi trece
O cohortă de plăsmuiri.

P
A
G
I
N
I

L
I
T
E
R
A
R
E

Și noi

Ca o garanție de echilibru
Pe podul de vase al clipelor

Piloni de rezistență
În arhitectura istoriei.

MIRCEA DORIN ISTRATE

NU-MI PĂRĂȘIȚI COLUMNA

Ce-mi câștigați de-mi părășiți Columna
Voi, daci viteji, în piatră stând eroi.
Din vremi în care prinsu-v-a furtuna
Cei ochi ai lumii-s îndreptați spre voi.

Modele-ați fost la cronică în piatră
Străbuni ai mei, bărbați adevărați.
Prin jertfa voastră sângerată-n vatră
În carnea pietrei stați înlăturați!

De soclul mi-l lăsați ca să vă-ntoarceți
La traiul vostru aspru, sănătos
Ce-o să-mi găsiți aici, și ce-o să-mi faceți?
Că timpu-i rău acum, și-i mincinos.

Nu mai aveți cel rege și cea țară.
Și strâmt îmi e al vostru sfânt pământ.
Că ce e bun, lăsat a fost să-mi piară
Și-ți fi de-acum sărmăne frunze-n vânt.

Mai bine stați acol', în văzul lumii
Flori de bărbăție să ne dați.
C-atât ne-a mai rămas, să strângem pumnii
Și să visăm la voi, cei înstelați.

PUTEREA TRECUTULUI

De-atâtea ori trecutul, cel scurs pe-al meu pământ
Icoana-i de altare virtuților de sfânt,
Iar faptele-mplinite ce-ai mei mi le făcură
Sunt calea ce-au lăsat-o și dreapta lor măsură.

Că el, trecutu-i sită neghinei din cel grâu,
E piatra ce-mi rămâne când trece apa-n râu,
E cumpăna dreptății ce-mi saltă ori se-nclină
Spre brațul cu dreptatea curată, fără vină.

La el cătăm adesea puteri să ne-nfioare,
Când vâna țării-i slabă, subțire, fără miare
Când nu-i mai bărbăție în trup să-mi fie scut,
Iar lașitatea-i șarpe la sânul nost' crescut.
Ce-mi faceți azi trecut îi, și-n ziua care vine
Rămâne, și nu-l șterge nimica de rușine
De nu îmi sunteți vrednici, să vă-nsemnați menirea
În fapte de-nălțare, slujind viitorimea.

*

Trecutul de nu-l țineți în amintiri de aur
N-aveți măsură bună să-ncoronați cu laur
Al vostru viitor !

IONEL NISTOR

RUGĂCIUNE

Ai spus că l-ai zidit asemeni Ție,
Dar l-ai învrednicit doar c-o
dorință;
Acea de primi cu umiliță
Ce-i dăruiești cu-a Ta mărinimie.

E ca un vas umil a sa ființă
În care tu reverși Lumină vie;
Îi dai plăcerea de a fi să fie
Și îi sporești vigoarea prin
credință.

Dar de dorești a se-nălța ca Tine
Nu-i e de-ajuns duioasa mângâiere,
Nădejdea, mila – Tu o știi prea
bine!...

Nu doar iertare, nu doar mântuire -
Dă-i, Doamne, cum stăruitor îți
cere:

Puterea de a dăru i iubire.

GHEORGHE MICLE

HRISTOS A ÎNVIAT!

Sunt Paștile... și clopotele bat
Chemând la rugăciuni și închinări,
Speranțe se aprind în lumânări,
Iubiți români, **Hristos a înviat!**

Viața peste moarte a călcat,
Sunt fericiți creștinii-n sărbătoare,
Duhul cel Sfânt plutește în altare,
Iubiți români, **Hristos a înviat!**

Strămoșii se întorc în voievodat
La Peri, Ugocea, Habra, Vad, Ferești,
Apșa de Jos, Bârsana, Cuhea ori Giukești,
Iubiți români, **Hristos a înviat!**

Părinții sunt bolnavi de așteptat
Cu gândul la copiii duși aiurea,
Prin ei se roagă munții și pădurea,
Veniți români, **Hristos a înviat!**

În ouă roșii, inimi stau la sfat
Purtând prin sânge picurii de bine
Că înfloresc bisericile pline,
Veniți români, **Hristos a înviat!**

Din Maramureș strigă un soldat,
Poate durerea lui o să-i îndrume
Pe toți românii rătăciți prin lume,
Veniți români, **Hristos a înviat!**

MARIANA DAVID

ZID

În fiecare dimineață
Vreau să ridic o casă.
Torn fundația
Adun materiale pentru coloane

Îmi imaginez
 Unde vor fi ferestrele
Știu de pe-acum ce se vede
 Înspre nord
 Unde arde focul
 Unde aștept.
Lipsește doar viața pe care
 Pe care ar trebui să o închid
 În zid
Și-atunci, în fiecare zi,
 Mă zidesc.

AIUREA

Marile iubiri
 nu sunt scrise în cărți
Ele trec neștiute
 Banale sau cochete
Ridicol de tăcute
 Și pierdute
Ca o risipă
 de consoane mute...

IOAN GRIGORAȘ

ÎMI ESTE TEAMĂ

E liniște, mi-e cald și-mi este teamă
Că te-am găsit, că poate-am să te pierd
Și n-o s-auzi cum inima te cheamă -
Un vis cu flori de-april în care cred,

Că vei strivi sărutul de pe talpă
Pe care ți-l strecor în așternut,
Când te privesc și-mi spui, suav, în șoaptă:
„Ce bine-mi pare că ne-am cunoscut”.

E cald, mi-e bine și îmi este teamă
Când răătăcești desculță-n visul meu
și vrei să-mi înflorești gingașă-n palmă,
Magnolie, te voi dori mereu.

GHEORGHE TRIFU

TOT MAI DEPARTE

Țăranule, atât cât mai ești
Ogorul-l luminezi cu palma ta
Tu semeni pâinea și o crești
Și tot mai greu ajungi la ea.

Frumos în mâini ogorul-l ții
Și seara în casa ta îl duci
Despici tiranic ziua în fășii
Tu pâine însă nu apuci.

Țăranule, atât cât mai ești
Cât ai răbdat, cât mai poți răbda
Tu semeni pâinea și o crești...
Tot mai departe ești de ea.

THEODOR BORCAN

FRUMUȘEȚI TAINICE

În ce izvor îți scalzi de zor
Comoara și-a ei vrajă-ascunsă?
Cum poți mocni cu așa dor
Să nu devii făclie aprinsă?!

Ce bogății ascunde-al tău „sipet”
Tu – preafrumoasă, ca o zi de vară?
Cum îți păstrezi acest secret...
Sau speri s-ajungi în Eden iară?

Cine-a crezut că într-un crâng,
Cu-atâta frumusețe efemeră,
Mai sunt ființe care „plâng”,
De dor?... Și totuși sunt! Și tainic, speră...

DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA ACMRR-SRI

CRONOLOGIE: MARTIE – MAI 2022

Manifestări dedicate aniversării Serviciului Român de Informații

- *24 martie:* **Sucursala Cluj** a organizat un eveniment la care a luat parte conducerea DRI Transilvania Est a SRI. Șeful direcției, gl. bg. Nicolae Bogdan, a rostit o alocuțiune, adresând mulțumiri rezerviștilor care sprijină activitatea de informații.
- *24 martie:* **Sucursala Bihor** a marcat evenimentul printr-o **expoziție de arte plastice** vernisată la Casa Tineretului din Oradea, în cadrul căreia **Stela Bungău, Doina Marta, Anamaria Matei și Constantin Mitricioiu**, membri ai Sucursalei, au expus picturi și acuarele, goblenuri, precum și artă manuală executată în tehnici speciale din diverse materiale textile, sticlă sau lemn. Invitat de onoare a fost prof. univ. dr. Cornel Durgheu, care a apreciat lucrările expuse evidențiind în primul rând perseverența în materializarea hobby-urilor dar și talentul celor patru expozanți, tehnicile de execuție și măiestria lor, capacitatea de a concretiza pasiunea și înclinația spre tot ce este frumos.
- *29 martie:* Momentul aniversar a fost marcat de **Sucursala Galați** printr-o reuniune comună cu Direcția Regională de Informații Moldova Sud (DRIMS), la care au participat cadre active din conducerea DRIMS, foști comandanți și locuitori din fostele direcții județene de informații Galați și Brăila, președinții Sucursalelor Galați și Brăila, precum și gl. bg. (r) Ion Preda, vicepreședinte al ACMRR. O parte dintre invitați au fost prezenți în locații diferite, conexiunea fiind asigurată prin sistem video-conferință. După cuvântul de întâmpinare, comandantul DRIMS, Col. Ion Sultănescu, a prezentat evoluția reorganizării activității Serviciului în perioada 2019-2022.
- *30 martie:* Un eveniment aniversar a fost organizat de **Sucursala Argeș** la complexul hotelier „Victoria” din Pitești, la care au participat președintele CJ Argeș, Ion Mînzîna, subprefecții Bogdan Minciunescu și Ciprian Neculăescu, precum și primarul Piteștiului, Cristian Gentea. Au mai fost prezenți rectorul Universității Pitești, Dumitru Chirleşan, parlamentarul

Nicolae Georgescu, membru în Comisia de Apărare, Ordine Publică și Siguranță Națională a Camerei Deputaților, precum și șeful SRI Argeș, col. Marian Boncoi. Din partea conducerii ACMRR a fost prezent generalul Ion Stoica, vicepreședinte al Asociației. Evenimentul a fost mediatizat în paginile „*Jurnalului de Argeș*”, care a reținut amintirile gl. bg. (r) Ion Stoica despre evenimentele din decembrie 1989 pe care le-a trăit în județ.

...

- **9 martie:** Membrii **Sucursalei Bihor** și-au sărbătorit colegile, oferindu-le flori și o mică atenție într-un cadru plăcut, colegial. Activitatea s-a bucurat de un real succes, fiind prima de acest gen după ridicarea restricțiilor datorate pandemiei Covid-19. Asemenea acțiuni au fost organizate și de alte sucursale.
- **30 aprilie:** Conferința anuală a **Sucursalei Galați** a fost urmată de o slujbă de pomenire a celor 33 de colegi decedați în perioada 2011-2022

OMAGIU CELOR CE NE REPREZINTĂ CU CINSTE!

UN EXEMPLU DE URMAT

Printre membrii marcanti ai Ligii Scriitorilor din România – filiala Mureș, se numără și col. (r) **Gheorghe Bănescu-Muscelanu**, scriitor de forță, care, la cei 82 de ani ai săi se face tot mai remarcant în lumea scrisului românesc prin lucrările sale, pe care le-a pus pe toate sub elocventa și onoranta deviză „*Demers pentru Adevăr*”, ele fiind, în ordinea aparițiilor: volumul I „*Din culisele serviciilor secrete românești-Consemnări*”, volumul II „*Comoara din Deal*”, „*Avram Iancu*”, „*Transilvania-ultima prigoană maghiară*”.

În ultimii ani, domnia sa a conceput și a realizat o inedită expoziție, sugestiv intitulată „*Transilvania, leagăn și scut al Daciei străbune*”, cu un album aferent de excepție. Lansarea albumului și vernisarea expoziției au avut loc la data de 26.04.2018, la Tg. Mureș, fiind onorată și prezentată de personalități cunoscute ale vieții academice și culturale românești din această urbe. Acțiunea a fost dedicată anului Centenar al Marii Uniri, succesul și ecoul ei fiind la acea vreme unul deosebit.

Expoziția fiind itinerantă, a fost expusă până la sfârșitul anului 2018 în cca. 20 de localități din țară, (Tg. Mureș, Oradea, Cluj-Napoca, Râmnicu Vâlcea, Reghin, Mediaș etc. etc) Menționăm că domnul col. (r) Gheorghe Bănescu-Muscelanu și-a centrat expoziția (52 de tablouri caligrafiate de cunoscutul artist grafician Horea Epure) pe epoca lui Mihai Viteazul, ea cuprinzând copii ale unor documente de mare importanță istorică, unele din ele fiind prezentate în premieră națională cu referire la zona Transilvaniei în general și burgul Sighișoara cu împrejurimile sale, în special. În cursul anilor 2020-2021 expoziția a fost adusă la zi și întregită cu noi și importante documente, inclusiv din cadrul Arhivelor Naționale (necercetate încă de specialiști - 67 de tablouri în prezent), iar ultima ei expunere a fost în sălile Palatului Parlamentului României, în data de 27.03.2022 .

Menționăm că întreaga acțiune s-a desfășurat sub egida Ligii Scriitorilor Români-filiala Mureș, ea fiind până acum unicat în cadrul L.S.R, distinsul nostru coleg investind aici multă trudă și timp, dar și importante resurse financiare proprii. Răsplata este sentimentul înălțător al datoriei împlinite, atunci când este vorba de neam și țară, de istoria sa glorioasă și de jertfelnicia acestui smerit și prea răbdător popor român.

Președintele Ligii Scriitorilor din România, distinsul scriitor Al. Florin Țene, i-a acordat, în semn de înalt respect colegului nostru, distincția „Virtutea Literară”, filiala Mureș a L.S.R. o „Diplomă de Recunoștință”, iar Muzeul Național de Istorie o „*Scrisoare de Mulțumire*” pentru valoarea documentară a publicațiilor sale.

Expoziția și albumul aferent ei sunt rodul strădaniei unui om care mai crede încă și acum, cu inima, cu sufletul și cu toate simțurile sale, în nemurirea și veșnicia neamului acestuia, prea bun, prea jertfelnic și mult prea iertător în rândul popoarelor lumii (străbunicul domniei sale a făcut parte din oastea lui Avram Iancu), iar crezul Domniei Sale de-acum și din totdeauna este acela că, uitarea vredniciei înainte-mergătorilor noștri duce la ștergerea memoriei istorice a ceea ce a fost bun, vrednic și înălțător și că de aceea, încă de la copilărie și până la bătrânețe, trebuie mereu și mereu citită și recită istoria neamului, pentru că ea este, așa cum zice înțeleptul „un testament lăsat de străbuni nepoților pentru tălmăcire și povață. În ea, omul de rând găsește clipe de adâncă trăire și satisfacție, oșteanul putere și îmbărbătare, iar conducătorii pilde de cum trebuie conduse noroadele.”

Ideea expoziției și a albumului, la care autorul a lucrat mai mulți ani, i-a venit, aducându-și aminte, că, într-o anumită perioadă din activitatea sa ca ofițer în contraspionajul românesc, a dejucat o acțiune a spionajului străin, prin care se dorea scoaterea ilicită din țară a unor documente autentice semnate de Mihai Viteazul ce se refereau la zona Sighișoara și valea Târnavei Mari (16 documente), cu complicitatea unor cetățeni români. Menționăm că după această acțiune a domnului col. (r) Gheorghe Bănescu a fost inițiată, într-o primă formă, Legea Patrimoniului Cultural Național, care, îmbunătățită, a rezistat până în 1990, când, așa ca din întâmplare, a fost prima lege abrogată imediat după Revoluție. Efectul acestei neînțelese hotărâri luate de autoritățile în drept a fost devastator, dar foarte profitabil pentru cineva, întrucât, imediat, însemnate valori de patrimoniu cultural-național românesc au părăsit în scurt timp țara, pierdute fiind pentru totdeauna.

Îi urăm octogenarului col. (r) Gheorghe Bănescu-Muscelanu sănătate, putere de muncă pentru a ne mai dăruia cât mai multe scrieri ale Domniei sale, prin care să facă cunoscut adevărul despre neamul nostru cel smerit, iertător și atât de jertfitor, spre lauda și mărirea Maicii noastre – România.

Lt. col. (r) Mircea Dorin Istrate, Sucursala Mureș
Președintele Ligii Scriitorilor din România - Filiala Mureș,

PREZENȚI ÎN VIAȚA ȘI CULTURA CETĂȚII

- Colegul nostru **gl. bg. (r) Vasile Mălureanu** a continuat colaborarea cu revista „**Evenimentul Istoric**”, în care au fost publicate noi articole din ciclul „*Opoziția oamenilor de cultură față de regimul Ceaușescu*”.
- Colaboratoarea noastră, **artista plastică Mariana David**, din Sucursala **București**, a vernisat, la 22 aprilie a.c., la Muzeul de etnografie și istorie locală Chirnogi, expoziția „**Floarea Pâinii**”. Aceeași expoziție a putut fi vizionată la **Galeria Rondă a Cercului Militar Național**, în perioada 23 mai-05 iunie a.c.
- La 20 aprilie, în localitățile Hodod și Lelei (jud. Satu Mare) au debutat activitățile în cadrul Programului „*Comemorarea eroilor neamului în județul Satu Mare*”, inițiat de **col. (r) Ștefan Coșarcă**, din **Sucursala Satu**

Mare, care are ca parteneri 11 entități instituționale / asociative, 21 u.a.t.-uri și un Calendar pe anul în curs de 34 evenimente, sub motto-ul: „*Orice om cu dragoste și respect față de memoria părinților săi are grijă ca locurile de înhumare al acestora să fie întreținute și cinstite cel puțin o dată pe an*”. La manifestări au participat: Radu Tiberiu Roca, prefectul județului Satu Mare; Balogh Ferencz, primarul comunei Hodod; Valer Cristian Beșeni, vicepreședintele Consiliului Județean Satu Mare; locotenent colonel Gheorghe Balazs, comandantul Centrului Militar Satu Mare și al Garnizoanei Satu Mare, colonel Marius Bancoș, comandantul UM 0652 Satu Mare, Liviu Marta, managerul Muzeului Județean Satu Mare, Zanfir Danciu, directorul Direcției pentru Cultură Satu Mare, Nicolae Miclăuș, inspector școlar județean. De asemenea au fost prezenți șefi și reprezentanți din unități ale sistemului național de ordine publică, instituții publice județene, asociații de rezerviști militari din MAPN, MAI, SRI, asociațiile Astra Carei și Unirea Carei, reprezentanți mass media județeană și localnici.

- **Col. (r) Gheorghe Bănescu-Musceleanu**, din Sucursala **Mureș**, a donat **Muzeului Național de Istorie a României** lucrările sale *Demers pentru adevăr (I) – Transilvania leagăn și scut al Daciei străbune* și *Demers pentru adevăr (II) – Din culisele serviciilor secrete românești. Dosarul „Comoara din Deal” Sighișoara – 1969*, care au fost incluse în inventarul bibliotecii muzeului pentru a fi la dispoziția specialiștilor acestuia.

NOI APARIȚII EDITORIALE

- **Col. (r) Alexandru Ene**, din Sucursala **Brăila**, a publicat la Editura Lucas două noi lucrări, respectiv un nou volum de poezii patriotice intitulat „**Sub Drapel**” și placheta „**Eroii noștri – de la Burebista la Constantin Brâncoveanu**”, care cuprinde prezentări, în versuri și proză ale unora dintre marile personalități ale istoriei naționale.
- **Gl. bg. (r) Costică Dogaru**, din Sucursala **București**, a publicat la Editura Astralis, volumul de poezii intitulat „**Curcubeu peste timp**”, a cărui lansare a avut loc la data de 13 mai la Muzeul Literaturii Române.

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE”: GÂNDURI LA „NUMĂRUL 50”

SEMNE ALE TRĂIRII ÎNTRU CUNOAȘTERE ȘI REVELAȚIE

Revistele literare, cele științifice, culturale, artistice, de investigație, istorice, reprezintă edificii ale culturii naționale și internaționale. Ele sunt acele pietre din unghiul spiritualității, care însușesc viața socio-culturală a unui popor, deschizând calea spre universalitate. Totul poartă semnul cunoașterii. Desigur, referirea se face față de acele reviste care reușesc construcția și reconstrucția spațiului de transgresiune în sfera performanței. În această linie se încadrează și Revista „*Vitralii – Lumini și umbre*”, Revista Veteranilor din Serviciile Române de Informații. Împlinirea a 50 de numere în cei peste 13 ani de existență: 2009-2022 conturează un areal special și bine definit.

Perspectiva oferită de această revistă este una deosebită. Se forează în domeniul istoriei, al diplomației, în domeniul social, economic, dar și cultural. Această simbioză îi conferă un benefic statut aparte.

Bine definite, atent alcătuite, articolele care constituie corpusul revistei îi definesc conținutul de marcă, oferindu-i clasă, eleganță, dar și calitatea de păstrătoare a prezentării de adevăruri unice, de prezentare și descoperire de date precise și concise, care nu fac altceva decât să-i schițeze o statură elitistă acestei componente deosebite.

Corpusul redacțional este alcătuit din membri ai Asociației Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere din Serviciul Român de Informații, având ca Director pe Col. (r) Filip Teodorescu. Există și colaboratori din diferite structuri militare, culturale, istorice, literare, care semnează texte de o mare calitate în această revistă.

Motto-ul uzitat: „*Spuneți generațiilor viitoare că noi am făcut jertfa supremă pe câmpurile de bătaie...*” delimitează perspective și semne ale unei desfășurări care descriu spații de luptă, atât în domeniul informațiilor, cât și în cel cultural sau istoric, social, economic. Acest fapt determină noi și noi problematizări care susțin într-un mod de dezvoltare continuă revista „*Vitralii. Lumini și Umbre*”, oferindu-i spații deosebite de a performa și de a oferi cititorilor datele necesare, informații corecte asupra unor evenimente

considerate cel puțin a fi delicate în abordarea uzuală. În acest sens, roadele revistei nu pot să fie decât rodnice, frumoase și depline. Ele sunt rezultatele unor cercetări aparte, ale unor implicații totale și ale dăruirii depline față de Bine, Frumos și Adevăr. Este necesar să privim acest demers al Revistei „*Vitralii – Lumini și umbre*”, Revista Veteranilor din Serviciile Române de Informații, ca pe un demers de construcție, de formare de opinie. Datele de ordin informațional sunt alăturate celor de ordin istoric sau literar (poezii publicate, semnale de apariții editoriale, recenzii literare). Este de apreciat faptul că acești treisprezece ani de existență (2009 – 2022) ai Revistei „*Vitralii – Lumini și Umbre*”, Revista Veteranilor din Serviciile Române de Informații, care a adunat 50 de numere și a intrat, promițător, în cel de-al XIII-lea an de existență, acești ani fructuoși pot purta semnul devenirii permanente întru apărarea umanității Neamului. Cu fiecare număr se poate observa o creștere certă a valorii articolelor, a gândurilor mărturisite, a informațiilor publicate, care nu fac altceva decât să întărească prestigiul obținut de această valoroasă revistă, complexă prin conținutul dens, sobru, pertinent și prin forma sa de prezentare cultural-artistică.

Gândul meu la împlinirea a 50 de numere ale Revistei „*Vitralii. Lumini și Umbre*”, Revista Veteranilor din Serviciile Române de Informații este: „*Vivat! Crescat! Floreat!*”, întru slava și propășirea Neamului Românesc!

Dr. Victor Constantin Măruțoiu

Publicist și poet, Cluj-Napoca

Vitraliile au început ca o formă de artă creștină. O formă de spiritualizare a luminii. O iluminare! Lumina pătrunde în întuneric. Lumina primordială are menirea de a ordona, de a cuceri și de a restaura întunericul! Prezența acestei lumini face vizibile toate lucrurile și obiectele. Această lumină vitralică învăluie orice obiect pe care-l vede, se unește cu acesta, îl pune în lumină, îl revelează și ia forma acestuia. Vitraliile ne descoperă cu mai multă limpezime faptul că deși suntem părți ale aceleiași lumini, chipul nostru strălucește diferit. Vitraliul ne descoperă diferite căi de asumare a luminii.

Vitralii a debutat ca o încercare de iluminare, o încercare de a deschide ochii și de întoarcere la cuvintele dintâi: PATRIE, PATRIOTISM, ȚARĂ, NAȚIUNE, NEAM, CREDINȚĂ. Sunt cuvintele cu care s-a clădit în acest spațiu geo-politic o lucrare Dumnezeiască. Sunt cuvintele țintă pe care

Întunericul încearcă să le ascundă noilor generații! *Vitralii* și-a asumat menirea de a ordona, de a cuceri și de a restaura întunericul! De a pune în lumină Întunericul! De a-l revela, a-l descoase, a-l întoarce pe toate fețele și de a-l face vizibil, a-l face înțeles! După *Vitralii*, rămâne limpezimea!

La Numărul 50, urez revistei *VITRALII*, La mulți ani, în Lumină!

Mario Balint

Redactor, Radio România Actualități

La început de vară, de sărbătoarea tuturor copiilor lumii, revenim pentru a vă prezenta frumoasa evoluție a **Ruxandrei Maria Răducan** care în ultima decadă a lunii aprilie a.c., a participat la Olimpiada de Arte Plastice desfășurată la Timișoara și a obținut Premiul II la secția Ceramică. Tânăra artistă se află în pragul absolvirii liceului de arte „Nicolae Tonitza” din București și al concursului de admitere la secția ceramică a Universității Naționale de Arte. Îi urăm succes și o carieră frumoasă în domeniul artelor plastice.